

Аркадий СТРУГАЦКИ, Борис СТРУГАЦКИ

МАЛЧУГАНА

Анотация

[Предложете анотация на произведението!](#)

Глава първа ТИШИНА И ПУСТОТА

— Знаеш ли — каза Мая, — имам някакво глупаво предчувствие...

Стояхме до глайдера, тя гледаше под краката си и ровеше с ток замръзналия пясък.

Какво да й отговоря? Нямах никакви предчувствия, но, общо взето, тук и на мен не ми харесваше. Присвих очи и се загледах в айсберга. Той се издигаше над хоризонта като гигантска захарна буца, като ослепително бял нащърбен зъб, много студен, много неподвижен, много плътен, без каквито и да е живописни блещукания и преливания — ясно беше, че както се е врязал в този плосък и беззащитен бряг преди сто хиляди години, така и ще остане да стърчи тук още толкова, напук на своите събрата, които плаваха без посока в открития океан. Гладкият сиво-жълт плаж, обсипан с милиарди искрящи люспи скреж, се разстилаше до него, а вдясно беше океанът, оловносив, лъхаш на застинал метал, покрит с леки вълнички, черен като туш на хоризонта и неестествено мъртъв. Отляво, над горещите извори и над блатото, се стелеше сива напластена мъгла, зад която смътно се долавяха настръхналите хълмове, а по-нататък бяха струпани отвесни тъмни скали, покрити със снежни петна. Скалите се простираха покрай брега, докъдето ти стигнат очите, а над тях в небето — безоблачно, тъжно, ледено сиво-виолетово небе — изгряваше малкото нетоплещо лилаво слънце.

Вандерхузе излезе от глайдера, веднага дигна на главата си кожената качулка и дойде при нас.

— Готов съм — съобщи той. — Къде е Комов?

Мая леко повдигна рамене и дъхна върху замръзналите си пръсти.

— Сигурно ей-сега ще дойде — каза тя разсеяно.

— Днес накъде отивате? — попитах Вандерхузе. — Към езерото ли?

Вандерхузе повдигна леко глава, изду долната си устна и сънливо ме погледна с присвити очи, като изведнъж ми заприлича на стара камила, но с бакенбарди на рис.

— Скучно ти е сам тук — произнесе съчувствено той. — Но ще трябва да потърпиш, как мислиш?

— Мисля, че ще трябва.

Вандерхузе отметна още по-назад главата си и със същата камилска надменност погледна към айсберга.

— Да — с предишния тон каза той. — Много прилича на Земята, но не е тя. В същност тук се крие цялата ни беда при планетите от земен тип. Човек през цялото време се чувства излъган. И ограбен. Но и с това може да се свикне, ти, Мая, какво мислиш?

Мая не отговори. Днес беше съвсем тъжна. Или, напротив — сърдеше се. Но при нея подобно състояние не беше рядкост, то й допадале.

Леко, сякаш млясна, отзад се отвори мембраната на люка и върху пясъка скочи Комов. Бързо, в движение затваряйки ципа на кожуха си, той дойде при нас и енергично попита

— Готови ли сте?

— Готови сме — отвърна Вандерхузе. — Къде ще ходим днес, Генадий? Пак ли на езерото?

— Да — проговори Комов, като си оправяше ципа под брадата. — Мая, доколкото разбрах, днес вие имате квадрат шестдесет и четири. Моите координати са: западният бряг на езерото, кота седем, кота дванадесет. Програмата ще уточним по пътя. Попов, моля изпратете радиограмите, оставих ги в кабинета. Връзка с мен — чрез глайдера. Завръщане в осемнадесет нула нула местно време. В случай на закъснение ще предупредим.

— Разбрано — казах без ентузиазъм: не ми хареса това напомняне за възможно закъснение.

Мая отиде мълчалива при глайдера. Комов най-после се справи с ципа, прекара ръка по гърдите си и също тръгна към глайдера. Вандерхузе ме хвана за рамото.

— По-малко гледай всички тези пейзажи — посъветва ме той. — По възможност стой вътре и си чети, Пази си далака.

После, без да бърза, влезе в глайдера, седна в пилотското кресло и ми махна с ръка. Накрая и Мая си позволи да се усмихне и също ми махна с ръка. Комов, без да ме погледне, кимна, стъкленият капак се затвори и аз престанах да ги виждам. Глайдерът безшумно тръгна, стремително се плъзна напред и нагоре, бързо се превърна в черна точка и изчезна, като че ли изобщо не е съществувал. Останах сам.

Известно време стоях, пхнал дълбоко ръце в джобовете на кожуха, и гледах как се трудят моите момчета. През нощта те бяха поработили здравата, бяха се изтозили, поизгладнели и сега, разтворили енерго-приемниците на максимум, лакомо гълтаха бледия бульон, с който ги гощаваше хилавото лилаво слънце. И нищо друго не ги интересуваше. И нищо друго не им беше нужно, дори аз не им трябвах — във всеки случай поне дотогава, докато не свършеше тяхната програма. Е, наистина, тромавият дебел Том запалваше предния си рубинен сигнал всеки път, когато попадах в полезрението на неговите очуляри, и при желание това можеше да се приеме за приветствие, нещо като разсеяно-вежлив поклон, но аз си знаех, че сигналът означава: „При мен и при останалите всичко е наред. Изпълняваме задачата. Има ли нови указания?“ Нови указания няха. Имах много самота и много, твърде много мъртва тишина.

Това не беше глухата тишина на акустическа лаборатория, от която заглъхват ушите, нито чудната тишина на земната вечер в лоното на природата, освежителна, ласкаво галеща мозъка, която умиротворява и те приобщава към всичко прекрасно в света. Тази беше особена — пронизваща, прозрачна като вакуум, опъваща нервите — тишина на огромен, съвършено пустинен свят.

Огледах се с безпокойство. Може би изобщо не трябваше така да говоря за себе си; може би трябваше да кажа просто: „Огледах се“. Но в действителност аз се огледах не както обикновено, а именно уплашено. Безшумно се трудеха роботите. Безшумно сияеше лилавото слънце. Трябваше някак си да се сложи край на това.

Например можеше най-после да се накая и да отида до айсберга. До него имаше пет километра, а стандартната инструкция забранява категорично на дежурния да се отдалечава на повече от сто метра от кораба. Сигурно при други обстоятелства би било дяволски съблазнително да се рискува и да се наруши инструкцията. Но само не тук. Тук аз можех да се отдалеча и на пет километра, и на сто двадесет и пет и нищо нямаше да се случи нито с мен, нито с моя кораб, нито с десетките други кораби, пръснати по всички климатични пояси на планетата на юг от мен. От разкривените храсти няма да изскочи кръвожодно чудовище и да ме изяде — тук няма никакви чудовища. Откъм океана няма да налети свиреп тайфун, да вдигне кораба и да го захвърли на мрачните скали — тук не са забелязани нито тайфуни, нито разни други земетресения. Няма да има извънредно повикване от базата за обявяване на биологична тревога — тук не може да има биологична тревога, няма нито вируси, нито бактерии, опасни за многоклетъчните същества. На планетата няма нищо освен океана, скалите и дърветата-джуджета. В случая не е интересно да се нарушава инструкцията.

Но и да се спазва не е интересно. На която и да е порядъчна биологично активна планета за нищо на света не бих стоял така, с ръце в джобовете, на третия ден след кацането. Щях да се разкъсам от работа. Регулиране, пускане и всекидневен контрол на пазача-разузнавач. Организиране около

кораба — и около строителната площадка също — Зона на абсолютна биологична безопасност. Осигуряване на споменатата ЗАББ при нападение изпод земята. Всеки два часа контрол и смяна на филтрите — външните бордови, вътрешните бордови и личните. Създаване на хранилище за закопаване на всички отпадъци, в това число и на използваните филтри. На всеки четири часа стерилизация, дегазация и дезактивация на управляващите системи на кибернетичните механизми. Контрол на информацията на роботите от медицинската служба, действащи извън пределите на ЗАББ. И още какви ли не дреболии: метеорологични сонди, сеизмично разузнаване, спелео-опасности, тайфуни, лавини, кални водопади, карстови срутвания, горски пожари, вулканични изригвания...

Представях си как в скафандър, потен, не спал, зъл и вече леко затъпял, промивам нервните възли на дебелака Том, а пазачът-разузнавач виси над главата ми и с упоритостта на идиот за двадесети път ми съобщава, че под чепатото дърво се е появила страшна петниста жаба от неизвестен за него тип, а в наушниците писукат тревожните сигнали на страшно развълнуваните работи от медицинската служба, открили, че еди-кой си местен вирус дава нестандартна реакция на пробата на Балтерманц и следователно теоретически е способен да пробие биоблокадата. Вандерхузе, който както подобава на един лекар и капитан, си стои в кораба, загрижено ми съобщава, че има опасност да бъдем погълнати от тресавището, а Комов с ледено спокойствие ми казва по радиото, че двигателят на глайдера е изяден от дребни насекоми, нещо като мравки, и че в момента те опитват със зъби скафандъра му... Ох! Впрочем на такава планета не биха ме взели. Взеха ме именно на тази, за която липсват инструкции. Тъй като няма нужда от тях.

Пред люка малко се забавих, почистих полецналите по подметките песъчинки, постоях известно време, сложил ръка на излъчващия топлина борд на кораба, и натиснах с пръст мембраната. В кораба беше също тихо, но все пак това беше една домашна тишина, тишината на празен и уютен апартамент. Свалих кожуха и отидох направо в кабината. Не останах пред моя пулт — и без това беше ясно, че всичко е наред — затова веднага седнах пред радиостанцията. Радиограмите бяха на масата. Включих шифратора и започнах да намирам текста. В първата радиograma Комов съобщаваше на базата координатите на предполагаемите лагери, отчиташе се за рибките, пуснати вчера в езерото, и съветваше Китамура да не бърза с влечугите. Всичка дотук беше горе-долу разбираемо, но от втората радиograma, адресирана до Централния информаторен пункт, разбрах само, че на Комов са му крайно нужни данните за игрек-фактора при двунормален хуманоид с четириетажен индекс, състоящ се общо от девет цифри и четиринадесет гръцки букви. Това беше плътна и непроницаема висша ксенопсихология, от която аз, както и всеки нормален хуманоид с индекс нула, не разбирах нищо. Пък и не беше нужно.

Набрах текста, включих служебния канал и предадох всички съобщения в един импулс. След това зарегистрирах радиограмите и изведнъж се сетих, че и аз трябва да изпратя първия си отчет. То пък един отчет... „Група ЕР-2, строителни работи по стандарт 15, изпълнение еди-колко си процента, дата, подпис.“ Край. Наложих се да стана и да отида до моя пулт, за да погледна графика на изпълнението, и сега разбрах защо изведнъж ми хрумна за отчета. Работата не беше в отчета, просто аз, изглежда вече един достатъчно опитен кибертехник, бях почувствувал прекъсването, дори без да видя и да чуя нещо: Том пак ни в клин, ни в ръкав, както и вчера, беше спрял. Както и вчера, аз раздражено натиснах клавиша за контролно повикване: „Какво има?“ Както и вчера, сигналът за прекъсване веднага угасна и светна рубинената светлина: „При нас всичко е наред, изпълнявам задачата. Има ли нови указания?“ Аз му дадох указание да възобнови работата си и включих видеоекрана. Джек и Рекс работеха усърдно, Том също тръгна, в първите секунди някак странно, почти на една страна, но веднага се оправя.

— Е, братле — казах на глас, — ти май си ми преуморен и ще трябва да те почистя. — Надникнах в работния дневник на Том. Трябваше още тази вечер да му се извърши профилактика. — Хайде, до вечерта все ще изкараме, нали?

Том не възразяваше. Известно време гледах как роботите работят, а после изключих видеоекрана: айсберг, мъгла над блатото, тъмни скали... Искаше ми се да мина без подобна гледка.

Все пак изпратих отчета и веднага се свързах с ЕР-6. Вадик моментално отговори, като че само

това е чакал.

— Е, как е там при вас? — попитахме се един друг.

— При нас е нормално — отговорих аз.

— При нас гущерите изпукаха — съобщи Вадик.

— Ама че сте и вие — казах — предупреждаваше ли Комов, любимият ученик на доктор Мбога: не бързайте с влечугите.

— Че кой бърза с тях? — възрази Вадик. — Ако те интересува мнението ми, тук те просто няма да оживеят. Жега е!

— Къпете ли се? — попитах със завист.

Вадик помълча.

— Топим се — каза без желание. — От време на време.

— Защо така?

— Пустинно е — отговори Вадик. — Като в кошмарно голяма вана... Ти не можеш го разбра. Един нормален човек не може да си представи такава кошмарно голяма вана. Проплувах около пет километра, отначало всичко беше добре, но после изведнъж като си представих, че това не е басейн, а океан! И освен мен в него няма нито една жива твар... Не, старче, не можеш да го разбереш. Едва не потънах.

— Н-да — проговорих. — Значи, при вас е същото...

Побъбрихме още няколко минути, след това извикаха Вадик от базата и ние набързо се сбогувахме. Потърсих ЕР-9. Ханс не отговори. Можеше, разбира се, да избира ЕР-1, ЕР-3, ЕР-4 и тъй нататък — до ЕР-12, да поговорим колко пустинно и безжизнено е навън, но каква полза? Ако си помисли човек — никаква. Затова изключих радиостанцията и седнах зад пулта. Известно време седях просто така — гледах работните екрани и си мислех, че работата, с която се занимаваме, е двойно полезна: не само спасяваме пантианците от поголовна и неминуема гибел, ние спасяваме и тази планета — от мъртвата тишина, от пустотата, от безсмислието. След това ми дойде наум, че пантианците навярно са доста странна раса, щом нашите ксенопсихолози смятат, че тази планета е най-подходящата за тях. Животът им на Панта трябва да е доста странен. Ето, ще ги докарат тук — разбира се, отначало не всичките, а по двама-трима представители от всяко племе — и те ще видят замръзналия плаж, айсберга, безжизнения леден океан, празното виолетово небе, ще ги видят и ще кажат: „Прекрасно! Също като у дома!“ Нещо не ми се вярва. Наистина, когато те пристигнат, тук няма да е вече така пусто. В езерата ще има риба, в гъсталаците — дивеч, на плитчините — миди за ядене. Може би и гущерите някак ще се аклиматизират... А освен това положението на пантианците не дава много възможности за избор. Ако например станеше известно, че нашето Слънце всеки момент може да избухне и да унищожи всичко живо по Земята, навярно и аз нямаше да бъда толкова придиричив. Сигурно щях да си кажа — нищо, все някак ще се преживее. Впрочем, пантианците никой не ги и пита. Все едно. И без това те нищо не разбират, нямат още космография, дори и най-примитивна. Няма и да разберат, че са се преселили на друга планета...

И изведнъж усетих, че чувам нещо. Някакво шумолене, сякаш пробяга гушер. Навярно си помислих за гушер поради неотдавнашния разговор с Вадик, в действителност звукът се чуваше едва-едва и съвсем неопределено. След това в най-отдалечения край на кабината нещо тракна — и веднага някъде се проля струйка вода. Едва доловимо за слуха монотонно бръмчеше муха, попаднала в паяжина, в скоропоговорка бърбреха раздразнени гласове. И отново по коридора пробяга гушерът. Почувствах, че се вдървявам от напрежение, и станах. В този момент закачих справочника, оставен на края на пулта, и той падна със страшен трясък на пода. Вдигнах го и пак с гръм и трясък го хвърлих на пулта. Заподсвирквах бодър марш и с твърда стъпка излязох в коридора.

Всичко идваше от тишината. Тишината и пустотата. Всяка вечер Вандерхузе ни го обясняваше пределно ясно. Човекът не е като природата — той не търпи празноти. Попаднал в пустота, стреми се да я запълни. Ако не е в състояние да я запълни с нещо реално, заселва я с видения и въображаеми звуци. За изминалите три дни аз се наслушах достатъчно на въображаеми звуци. Предполагам, че скоро

ще започнат виденията...

Марширувах по коридора покрай празните каюти, библиотеката и арсенала, а когато минах край медицинската част, почувствувах лека миризма — свежа и едновременно неприятна — нещо като амоняк. Спрях и помирисах. Позната миризма. Макар че каква е — не е ясно. Надникнах в хирургическия кабинет. Постоянно включеният и готов за действие кибернетичен хирург — огромен бял октопод, закачен на тавана — ме погледна хладно със зеленикавите си очища и с готовност приповдигна манипулаторите си. Тук миризмата беше по-наситена. Включих аварийната вентилация и замарширувах по-нататък. Виж ти, до каква степен са се изострили сетивата ми. Всичко друго да, но обонянието ми никога не е било добро...

Завърших дозорния си маршрут в кухнята. Тя също беше изпълнена с различни миризми, но те ми бяха приятни. Кой каквото иска да си приказва, но в кухнята трябва да мирише. На другите кораби и в кухнята, и в кабината миризмата е еднаква. При мен не е така, няма и да бъде. Аз си имам свой ред. Чистотата си е чистота, но в кухнята трябва да мирише на хубаво. Вкусно. Възбуждащо. Мое задължение е четири пъти на ден да съставям менюто и забележете, при пълно отсъствие на апетит, защото апетитът и пустотата плюс тишината — по всяка вероятност са несъвместими...

Необходим ми беше не по-малко от половин час, за да съставя менюто. Тези тридесет минути бяха трудни, но аз направих всичко, каквото можах. След това включих готвача, обясних му менюто и отидох да видя как работят моите момчета.

Още от прага на кабината разбрах, че се е случило ЧП^[1]. И трите работни екрана на моя пулт показваха пълен застой. Спуснах се към пулта и включих видеоекрана. Сърцето ми се сви: строителната площадка беше празна. Никога досега не беше ми се случвало такова нещо. Дори не бях чувал, че подобно нещо изобщо може да се случи. Повъртях глава и побягнах към изхода. Някой е задигнал киберите... Случаен метеорит... Ударил е Том в кръста... Програмата е откачила... Невъзможно е, невъзможно! Влетях в кесона и грабнах кожуха. Не можех да налучкам ръкавите, циповете ми се губеха някъде и докато се сражавах с кожуха, както барон Мюнхаузен със своята побесняла шуба, пред очите ми стоеше все тази страшна картина: някакъв непознат и невъзможен дух води като кученце моя Том и киберите покорно пълзят право в мъглата, към тресавището, покрито с изпарения, потопяват се в кафявата каша и изчезват завинаги... В движение ритнах с крак мембраната и изскочих навън...

Всичко се завъртя пред очите ми. Киберите бяха тук, край кораба. Те и тримата се бяха струпали пред товарния люк и леко се отблъсваха един друг, като че всеки от тях искаше първи да влезе в трюма. Това беше невъзможно, беше страшно. Сякаш те се стремяха да се вмъкнат по-бързо в трюма, да се скрият от нещо, да се спасят... Подобно явление на втората природа е известно — побеснял робот, но то се случва много рядко, а пък за побеснял строителен робот никога не бях чувал. Нервите ми бяха така опънати, че бях готов и за това. Но нищо не се случи. Когато ме забележа, Том престана да се върти и включи сигнала „чакам указания“. Показах му решително с ръце: „Върни се на мястото си, продължавай изпълнението на програмата“. Том послушно включи заден ход, обърна се и тръгна обратно към площадката. Естествено, Джек и Рекс го последваха. Стоях все още край изхода, гърлото ми беше пресъхнало, колената — омекнали и много ми се искаше да приседна.

Но аз не приседнах. Залових се да се оправям. Кожухът ми беше закопчан съвсем накриво, ушите ми мръзнаха, а потта по челото и по бузите бързо застиваше. Бавно, като се стараех да контролирам всички свои движения, изтрих лице, закопчах се както трябва, смъкнах качулката до очите си и сложих ръкавиците. Разбира се, срам ме е да си призная, но изпитвах страх. В същност това не беше вече самият страх, това бяха следите от преживения страх, смесен със срам. Кибертехник, изплашен от собствените си кибери... Беше ми съвсем ясно, че никога и никому няма да разкажа за този случай. Дявол да го вземе, краката ми се разтрепераха, дори още са отмалели и най-много от всичко на света сега ми се иска да се върна в кораба и спокойно, делово да обмисля произшествието, да си го изясня. Налага се и да прегледам някой и друг справочник. А в действителност аз сигурно просто се боях да се приближа до моите момчета...

Пъхнах решително ръце в джобовете си и закрачих към строителната площадка. Момчетата се

трудеха, сякаш нищо не се е случило. Както винаги Том любезно ме запитва имам ли нови указания. Джек обработваше фундамента на диспечерската, както му беше посочено в програмата. Рекс се движеше в зиг-заг по готовия участък на пистата и се занимаваше с разчистване. Да, все пак нещо в тяхната програма не е в ред. Някакви камъни са нахвърляли по пистата... Тези камъни ги нямаше, пък и не бяха нужни тук, строителен материал имаше достатъчно и без тях. Да, откакто одева Том спря, та досега, през целия последен час, те не са си гледали работата както трябва. И някакви клончета са разхвърляни по пистата... Аз се наведох, вдигнах едно клонче и се разходих напред и назад, удрайки с него по кончовите на ботушите. А дали да не ги спра веднага, докато е време, без да чакам срока за профилактика? Странно, нима някъде в програмата бяха оплели конците? Не можех да го променя. Хвърлих клончето в купчината камъни, събрани от Рекс, обърнах се и тръгнах към кораба.

Глава втора

ПУСТОТА И ГЛАСОВЕ

През следващите два часа бях много зает, толкова зает, че не забелязвах нито тишината, нито пустотата. Най-напред се посъветвах с Ханс и Вадик. Ханс го събудих и той в просъница издаваше някакви нечленоразделни звуци и мънкаше нещо неразбираемо за дъжд и ниско налягане. Нямаше никаква полза от разговора с него. Трябваше дълго да убеждавам Вадик, че не се шегувам и не го разигравам. Това ми се удаваше трудно, тъй като през цялото време ме душеше нервен смях. Но накрая все пак го убедих, че съвсем не ми е до шеги и че причините за смеха ми са съвсем други. Тогава той също стана сериозен и съобщи, че и при него главният робот спирал спонтанно от време на време, но в това няма нищо чудно: жегата, работата се извършва на крайния предел на техническите норми и системата не била още успяла да се приспособи. Може би причината за всичко бил студът при мене? Може и така да беше, още не знаех. В същност надявах се да изясни това с Вадик. Тогава той извика умницата Нинон от EP-8, тримата обсъдихме тази възможност, нищо не измислихме и умницата Нинон ме посъветва да се свържа с главния киберинженер на базата, който така добре им разбирал на тези строителни системи, като че сам ги е създал. Е, това и аз го знаех, но хич не ми се искаше да се навирам при главния за консултация още на третия ден самостоятелна работа, а отгоре на това и няхах нито едно, буквално нито едно разумно съображение.

С една дума, седнах пред моя пулт, отворих програмата и започнах да я изследвам — команда след команда, група след група, поле след поле. Трябваше да кажа, че не открих никакви дефекти. За частта на програмата, съставена от мен, бях и по-рано готов да отговарям с главата си, а сега съм готов да отговарям и с доброто си име отгоре. Със стандартните полета беше по-лошо. Много от тях познавах слабо и ако се заемех да проверявам отново всяко такова стандартно поле, сигурно щях да проваля работния график. Затова се реших на компромис. Изключих временно от програмата всички полета, които засега не бяха нужни, опростих програмата до краен предел, включих я в системата за управление и вече бях готов да натисна пусковия бутон, когато изведнъж осъзнах, че от известно време пак чувам нещо — нещо вече съвсем странно, свършено неуместно и невероятно познато.

Плачеше дете. Някъде далече, в другия край на кораба, зад многото врати отчаяно плачеше, хлипаше и се давеше някакво детенце. Малко, съвсем мъничко. На годинка сигурно. Аз вдигнах бавно ръце и запуших с длани ушите си. Плачът престана. Станах, без да снемам ръце. По-точно забелязах, че вече доста време стоя прав, притискайки уши, че ризата ми е залепнала за гърба и че ченето ми е увиснало. Затворих уста и внимателно магнах ръце от ушите си. Плачът не се чуваше. Заобикаляше ме обичайната проклета тишина, само в несъществуващия ъгъл бръмчеше мухата, заплетена в паяжина. Извадих кърпата от джоба си, разгънах я, без да бързам, и грижливо изтрих челото, бузите и врата.

След това все така бавно сгънах кърпата и се разходих край пулта. Нямах никакви мисли в главата. Почуках с кокалчетата на пръстите си по кожата на изчислителя и покашлях. Всичко беше наред, чувах нормално. Направих крачка обратно към креслото и в този момент детето заплака наново.

Не зная колко време съм стоял вцепенен и съм слушал. Най-страшното беше, че го чувах съвсем ясно. Дори отбелязах за себе си, че това не беше безсмисленият, приличащ на мяукане плач на новородено или обиденият рев на четири-пет годишно хлапе — пицеше и се давеше малко дете, което още не може да ходи и да говори, но вече не е и кърмаче. Имам такъв племенник — на годинка и нещо...

Оглушително ечна звънецът на радиоповикването и от неочаквания звук едва не ми изскочи сърцето. Като се придържах за пулта, добрах се до радиостанцията и я включих за приемане. Детето все още плачеше.

— Е, как е? — осведоми се Вадик.

— Никак — отвърнах аз.

— Не измисли ли нещо?

— Нищо — казах. Усетих се, че закривам микрофона.

— Нещо лошо се чуваш — каза Вадик. — И все пак, какво смяташ да правиш?

— Ами все някак... — измърморих, без да мисля какво говоря. Детето продължаваше да плаче. Сега то плачеше по-тихо, но все така отчетливо.

— Какво ти е, Стас? — загрижено каза Вадик. — Да не би да те събудих?

Страшно ми се искаше да му кажа: „Слушай, Вадка, тук при мен през цялото време плаче някакво дете. Какво да правя?“ Съобразих обаче навреме как щеше да бъде възприето. Затова се окашлях и отговорих:

— Знаеш ли какво, ще ти се обадя след час. Тук нещо ми се върти в главата, но още не съм напълно сигурен...

— Добре-е — провлече учудено Вадик и прекъсна връзката.

Постоях още малко край радиостанцията, после се върнах при моя пулт. Детето изхлипа няколко пъти и затихна. А Том отново стоеше. Този развален сандък пак беше спрял! Джек и Рекс също стояха. Натиснах с всичка сила клавиша на контролното повикване. Никакъв ефект. Доплака ми се, но в този момент съобразих, че системата е изключена. Нали аз сам я изключих преди два часа, когато се заех с програмата. Ама че работник се оказах! Може би трябва да съобщя на базата и да помоля да ми изпратят замяна? Ама че обидна история... Осъзнах, че чакам със страшно напрежение кога всичко ще започне отначало. И разбрах, че ако остана тук, в кабинета, ще се послушам и послушвам и нищо няма да направя, само ще се послушвам и естествено ще чуя, какви ли не неща ще чуя!

Включих решително профилактиката, сних от рафта кутията с инструментите и почти бегом изскочих от кабината. Стараех се да се владея и този път се справих с кожата доста бързо. Леденият въздух, който ме щипеше по лицето, още повече ми помогна да се стегна. Токовете ми скърцаха по пясъка, крачех, без да се оглеждам, към строителната площадка, право към Том. Не поглеждах и встрани. Айсберги, мъгли, океани — отсега нататък не ме интересуваха. Пазех си здравето за своите непосредствени задължения.

Най-напред проверих рефлексите на Том. Рефлексите му бяха в превъзходно състояние. „Отлично!“ — казах аз гласно, извадих от кутията скалпела и с едно движение, като на изпит, отворих задната черепна кутия на Том.

Работех с упоение, дори с някакво настървение, бързо, точно, разчетливо като машина. Мога да кажа само едно: никога в живота си не съм работил така. Замръзваха ми пръстите, замръзваше ми лицето, трябваше да дишам не както си искам, а внимателно, за да не се наслоява скреж по операционното поле, но дори и през ум не ми минаваше да вкарам киберите в корабната работилница. Ставаше ми все по-леко, не чувах нищо неестествено, забравих вече, че мога да чуя нещо неестествено, и на два пъти изтичах до кораба за сменни възли за координационната система на Том. „Ще ми станеш като новичък — приказвах си аз. — Повече няма да ми бягаш от работа. Теб, старчето ми, ще те

излекувам, ще те вдигна на крака, човек ще те направи. Искате ли ти се да си човек? И още как? При хората е добре, там ще те обичат, ще треперят над теб, като писано яйце ще те гледат. Но какво да ти кажа? Къде си тръгнал човек да ставащ с този аксиоматичен блок. С него не при хората, ами и в цирка няма да те вземат. С такъв аксиоматичен блок ти ще започнеш да се съмняваш във всичко, да се замисляш, ще се научиш дълбокомислено да си бъркаш в носа. Струва ли си, значи? Пък и за какво е нужно всичко това? За какво са всички тези писти, фундаменти? Но сега аз, гълъбче...“

— Шура... — простена съвсем наблизко дрезгав женски глас. — Къде си, Шура... Боли...

Вцепених се. Лежах във вътрешността на Том, от всички страни притиснат от колосалните хълмове на неговите работни мускули, само краката ми стърчаха навън, и изведнъж ми стана невероятно страшно като в най-страшен сън. Просто не знаех как се съдържах да не закрепя и да не изпадна в истерия. Може би бях загубил съзнание за известно време, защото дълго нищо не чувах и не съобразявах, само пулех очи към озарената със зеленикава светлина повърхност на оголения нервен вал пред лицето ми.

— Какво се случи? Къде си? Шура, нищо не виждам... — хрипеше жената, превиваща се от непоносима болка. — Тук има някой... Шура, отговори ми най-после! Много ме боли! Помогни ми, аз не виждам нищо...

Тя хрипеше и плачеше и непрекъснато повтаряше едно и също, а на мен вече ми се струваше, че виждам изкривеното ѝ лице, залято от предсмъртна пот, и в дрезгавия ѝ глас имаше вече не само молба, не само болка, в него имаше ярост, настояване, заповед. Почти физически усетих как към мозъка ми се протягат ледени пръсти, за да се вкопчат в него, да го стиснат и угасят. Вече в полусъзнание, със стиснати до болка зъби, аз напипах с лява ръка пневматичната клапа и с всички сили я натиснах. Състеният аргон се втурна навън с див виещ рев, а аз натисках ли, натисках клапата, като помитах, разбивах на прах и унищожавах дрезгавия глас в собствения си мозък и чувствавах, че оглушавам, и това ми доставяше неизразимо облекчение.

Когато дойдох на себе си, оказа се, че стоя до Том, студът ме пронизва до кости, а аз дъхам вкочанясалите си пръсти и повтарям с блажена усмивка: „Звукова завеса, ясно ли е? Звукова завеса...“ Том стоеше, силно наклонен вдясно, а обкръжаващият ме свят бе скрит от огромен неподвижен облак от скреж и замръзнали песъчинки. Със зиморничаво пъхнати длани под мишниците си обиколих Том и видях, че аргоновата струя е издълбала огромна яма в края на площадката. Поставих известно време над ямата, все още повтаряйки за звуковата завеса, но вече чувствавах, че е време да млъкна, и се досетих, че стоя на студа без кожух, спомних си, че хвърлих кожуха точно там, където сега е ямата, и започнах да си припомням нямаше ли нещо важно в джобовете ми, не си спомних нищо, лекомислено махнах с ръка и побягнах към кораба в лек, олюляващ се тръс.

Първото нещо, което направих в кесона, беше да взема нов кожух, след това отидох в каютата си, изкашлях се пред вратата, сякаш предупреждавах, че сега ще вляза, влязох и веднага легнах на койката с лице към стената, завит презглава с кожуха. При това разбирах прекрасно, че всички тези мои действия са лишени от какъвто и да е смисъл, че тръгнах към каютата си с напълно определена цел, която забравих, и че легнах и се завих презглава, сякаш за да покажа на някого: ето, точно за това дайдох тук.

Все пак това май беше нещо от рода на истерията и щом се свързах малко, дори се зарадвах, че истериите ми са в такава свършено безобидна форма. Общо взето, беше ми ясно, че с моята работа тук е свършено. И изобщо навярно няма да ми се случи да работя повече в Космоса. Естествено, беше безумно обидно и — какво да говорим — срамно, че не издържах и се провалих още при първата практическа задача, а пък ми се струваше, че като начало са ме изпратили на най-безопасното и спокойно място. И още — беше ми срамно, че на времето изпитвах самодоволна жалост към Каспар Манукян, когато той не издържа конкурса за проекта „Ноев ковчег“ заради някаква си там повишена нервна възбудимост. Представях си бъдещето в най-черна светлина — тихи санаториуми, медицински прегледи, процедури, внимателни въпроси на психолози и цели морета от съчувствие и жалост, съкрушителни вълни от съчувствие и жалост, които се стоварват върху ми от всички страни...

Отхвърлих рязко кожуха и седнах. Добре, казах аз на тишината и пустотата, вие победихте. От мен не можа да стане Горбовски. Някак си ще го преживеем... Значи така. Още днес ще разкажа всичко на Вандерхузе и утре сигурно ще ми изпратят замяна. Но, дявол да го вземе, в какво състояние беше моята площадка! Том бе изваден от строя, графикът — нарушен и оная идиотска огромна яма край пистата... Изведнъж си спомних защо дойдох тук, дръпнах чекмеджето на масата, намерих кристалофона със записа на ируканските бойни маршове и внимателно го прикрепих към дясното си ухо. Звукова завеса, казах си за последен път. Взех кожуха под мишница, влязох отново в кесона, няколко пъти дълбоко поех въздух и го издишах, за да се успокоя напълно, включих кристала и излязох навън.

Сега ми беше добре. Около мен и вътре в мен ревяха варварските тръби, дрънчеше бронз, биеха барабани, като удряха тежко с крак, покритите с оранжев прах телемски легиони преминаваха през древния град Сетем; горяха кули, падаха покриви и страшно, потискайки разума на врага, свистяха бойните дракони-стеноломи. Обкръжен и обграден от тези шумове, идващи от древността, аз влязох отново във вътрешността на Том и без всякаква пречка довърших профилактиката.

Джек и Рекс вече подравняваха ямата, а в карантите на Том се напомпваха последните литри аргон, когато видях над плажа стремително растящо черно петно. Глайдерът се връщаше. Погледнах часовника си — оставаха още две минути до осемнадесет часа по местно време. Аз издържах. Сега вече можеше да се изключат литаврите и барабаните и отново да се обсъди въпросът: струва ли си да се безпокои Вандерхузе, да се безпокои базата, защото няма да бъде много лесно да ми се намери замяна, пък в края на краищата това все пак е едно извънредно произшествие, заради него може да се забави работата на цялата планета, ще долетят всевъзможни комисии, ще започнат контролни проверки, работата ще спре, Вадик ще ходи зъл като дявол, а като си представя и как ще ме погледне докторът по ксенопсихология, членът на Комкон^[2], специалният пълномощник по проекта „Ноев ковчег“ Геннадий Комов, изгряващо светило на науката, любим ученик на доктор Мгоба, нов съратник на самия Горбовски... Не, всичко това трябва да се обмисли внимателно. Гледах приближаващия се глайдер и си мислех: всичко трябва да се премисли най-щателно. Първо, имах още на разположение цяла вечер и, второ, предчувствах, че всичко това временно ще бъде отложено. В края на краищата моите преживявания засягаха само мене, докато оставката ми беше не само личен въпрос, тя, може да се каже, засягаше всички. Така че все пак да отложим.

Щом зърнах лицата на Мая и Вандерхузе, всички тези мисли моментално изхвъркнаха от главата ми. Комов — той изглеждаше както обикновено и както обикновено се оглеждаше с такъв вид, като че всичко наоколо беше негово, принадлежеше му отдавна и вече му беше омръзнало. А Мая беше преbledняла чак до посиняване, сякаш ѝ беше лошо. Комов вече бе скочил на пясъка и кратко ме попита защо не отговарям на радиоповикванията (в този момент погледът му се плъзна по кристалофона на ухото ми, той се усмихна пренебрежително и без да чака отговор, влезе в кораба). Вече и Вандерхузе излезе, без да бърза, от глайдера и закрачи към мен, кой знае защо клатейки тъжно глава, повече от всякога напомнящ болна стара камила. А Мая все така неподвижно седеше на своето място, затворена в себе си, скрила долната част на лицето си в кожената яка и очите ѝ бяха някак стъклени, а червеникавите ѝ лунички изглеждаха черни.

— Какво се е случило? — попитах уплашено.

Вандерхузе спря пред мен. Вдигна глава, брадата му се издаде напред. Хвана ме за рамото и леко ме раздруса. Сърцето ми се сви, не знаех какво да мисля. Той отново ме разтърси за рамото и каза:

— Много тъжна находка, Стас. Намерихме един загинал кораб.

Аз преглътнах конвулсивно и попитах:

— Наш ли?

— Да. Наш.

Мая бавно излезе от глайдера, вяло ми махна с ръка и се отправи към кораба.

— Има ли много убити? — попитах.

— Двама — отговори Вандерхузе.

— Кои са? — с мъка попитах аз.

— Засега не знаем. Корабът е стар. Аварията е станала преди много години.

Той ме хвана под ръка и двамата заедно тръгнахме след Мая. Сърцето ми се поотпусна. Естествено, отначало аз реших, че е катастрофирал някой от нашата експедиция. Но все едно...

— Тази планета никога не ми е харесвала — изтръгна се от мене.

Влязохме в кесона, съблякохме се и Вандерхузе се зае грижливо да почиства кожуха си от полепналите репейи и тръни. Не го дочаках и тръгнах към Мая. Тя лежеше на леглото, подвила крака, с лице, обърнато към стената. Позата ѝ веднага ми напомни някои неща и аз си казах: по-спокойно, без разните там хълцания и съпреживявания. Седнах до масата, побарабаних с пръсти и се осведомих с най-делови тон:

— Слушай, корабът действително ли беше стар? Вандер каза, че е катастрофирал преди години. Така ли е?

— Така — след известно време отговори Мая на стената.

Погледнах я. Остра болка прониза душата ми, но продължих все така делово:

— И какво значи това — много години? Десет? Двадесет? Получава се безсмислица. Та планетата е открита само преди две години...

Мая не отговори. Потропах отново с пръсти и казах с по-ласкав тон, но все още делово;

— Макар че, разбира се, те са могли да бъдат първите... някакви свободни изследователи... Както разбрах, били са двама?

В този момент тя изведнъж скочи и се обърна с лице към мене, опряла длани в завивката.

— Двама! — извика тя. — Да! Двама! Безчувствен пън! Дърво такова!

— Почакай — казах аз объркано. — Ти какво...

— Защо си дошъл тук? — почти шепнейки, продължи тя. — Отивай си при твоите работи, с тях обсъждай колко години са минали, дали е безсмислено или не, защо са били двама, а не трима или седмина...

— Моля те, Мая, почакай! — казах с отчаяние. — Аз съвсем не исках това...

Тя закри лицето си с ръце и неясно проговори:

— Всичките им кости са били изпочупени... но те са били живи... опитвали са се да направят нещо... Слушай — помоли тя, като свали ръце от лицето си, — моля ти се, иди си. Аз скоро ще изляза. Скоро.

Станах предпазливо и излязох. Искаше ми се да я прегърна, да ѝ кажа нещо ласкаво, утешително, но не умеех да утешавам. В коридора изведнъж ме втресе. Спрях се и почаках, докато премине. Ама че ден! И на никого не можеш да разкажеш. Пък не е и нужно навярно. Аз отворих очи и видях, че на вратата на кабината стои Вандерхузе и ме гледа.

— Как е Мая? — тихо попита той.

Сигурно по лицето ми се четеше как е, защото той кимна тъжно и се скри в кабината. А аз се помъкнах към кухнята. Просто по навик. Обикновено веднага след връщането на глайдера всички сядяхме да обядваме. Но днес, както изглежда, всичко ще се измени. Какъв ти обед... Аз се скарах на готвача, защото ми се стори, че е сбъркал менюто. В действителност той не беше сгрешил нищо, обедът беше готов и както обикновено беше хубав, но днес не можеше да бъде както обикновено. Навярно Мая изобщо нищо няма да яде, а трябва да хапне. И аз поръчах на готвача плодово желе с бит каймак — единственото ѝ любимо лакомство, за което знаех. За Комов реших да не поръчвам нищо допълнително, за Вандерхузе, след като поразмислих — също, но за всеки случай в общата част на менюто сложих няколко чаши вино — може някой изведнъж да поиска да подкрепи душевните си сили... След това отидох в кабината и седнах пред моя пулт.

Моите момчета работеха като часовник, Мая я нямаше, а Вандерхузе и Комов съставяха срочна радиограма до базата. Те спореха.

— Яков, това не е информация — говореше Комов. — Вие по-добре от мен знаете: съществува определена форма — състояние на кораба, състояние на останките, предполагаеми причини за

катастрофата, находки с особено значение... и така нататък.

— Да, разбира се — отговаряше Вандерхузе. — Но, Генадий, съгласете се, цялата тази проформа има смисъл само за биологично активните планети. В дадената конкретна ситуация...

— Тогава по-добре да не изпращаме нищо. Дайте да се качим на глайдера, да излетим веднага дотам и още днес да съставим пълен акт...

Вандерхузе поклати глава.

— Не, Генадий, аз съм категорично против. Комисиите от този род трябва да се състоят минимум от трима души. Освен това вече се стъмни, няма да имаме възможност да огледаме детайлно местността наоколо... И изобщо подобни работи трябва да се вършат с ясна глава, а не в края на пълен работен ден. Генадий, вие как мислите?

Комов, стиснал тънките си устни, почука леко с юмрук по масата.

— Ах колко ненавреме — произнесе той с досада.

— Тези неща винаги са ненавреме — утеши го Вандерхузе. — Нищо, утре сутринта ще идем там тримата...

— Може би в такъв случай изобщо нищо да не съобщаваме днес? — прекъсна го Комов.

— А, вижте, за това нямам право — каза аз със съжаление на Вандерхузе. — Пък и какъв смисъл има за нас — да не съобщаваме?

Комов стана, сложи ръцете си зад гърба и погледна Вандерхузе отгоре надолу.

— Яков, как не разбирате — вече откровено раздражен произнесе той. — Корабът е от стар тип, неизвестен е, бордовият дневник кой знае защо е изтрит... Ако ние изпратим донесението в такъв вид — грабна от масата едно листче и го размаха пред лицето на Вандерхузе, — Сидоров ще реши, че ние или не искаме, или сме неспособни сами да направим експертизата. За него това ще бъде още една грижа — да съставя комисия, да търси хора, да се отбранява от любопитните безделници... Ние ще се поставим в смешно и глупаво положение. И друго, в какво ще се превърне работата ни, Яков, ако тук се яви тълпа от любопитни безделници?

— Хм — каза Вандерхузе. — Тоест, с други думи, вие не искате струпване на външни лица на нашия участък. Така ли?

— Точно така — произнесе твърдо Комов.

Вандерхузе сви рамене.

— Какво пък... — Той помисли малко, взе листчето от Комов и добави няколко думи към текста. — А така може ли? „ЕР-два, за базата — прочете в скоропоговорка той. — Извънредна. В квадрат сто и две е намерен катастрофирал земен кораб тип «Пеликан», регистрационен номер такъв и такъв, в кораба има останки от двама души, предполага се мъж и жена, бордовият дневник е изтрит, подробна експертиза... — на това място Вандерхузе повиши глас и вдигна пръст, за да засили ефекта — започваме утре“. Вие, Генадий, на какво мнение сте?

Комов няколко секунди замислено се поклащаше от пръсти на пета.

— Добре — проговори най-после той, — нека бъде така. Както искате, само да не ни пречат. Нека бъде така.

Той бързо напусна кабината. Вандерхузе се обърна към мене.

— Стас, моля те, предай я. И вече е време за обяд, ти как смяташ? — Стана и замислено произнесе една от загадъчните си фрази; — Стига да има алиби, трупове ще се намерят.

Аз зашифровах радиограмата и я изпратих с извънреден импулс. Беше ми някак тревожно. Нещо съвсем наскоро, буквално преди минута, се бе забило в подсъзнанието ми като трън и ме глождеше. Поседях пред радиостанцията, вслушвах се. Да, съвсем друго е — да се вслушваш, когато знаеш, че корабът е пълен с народ. Ето, по кръговия коридор премина бързо Комов. Походката му винаги е една такава, сякаш бърза за някъде, но същевременно знае, че може и да не бърза, тъй като без него нищо няма да започне. А сега Вандерхузе боботи нещо неразбрано. Мая му отговаря и гласът ѝ е както обикновено — висок и независим, изглежда, вече се е успокоила или поне се владее. И няма нито тишина, нито пустота, нито мухи в паяжина... Изведнъж разбрах какъв беше трънът: гласът на

умиращата жена в моята халюцинация и умрялата жена в разрушения звездолет... Съвпадение, разбира се... Страшничко съвпадение, без съмнение.

Глава трета

ГЛАСОВЕ И ПРИЗРАЦИ

Колкото и да е странно, но спях като убит. Сутринта станах както обикновено половин час преди другите, изтичах до кухнята да проверя готова ли е закуската, прескочих до кабината да видя как са моите момчета и след това изскочих навън да правя ведрина. Слънцето още не се беше вдигнало над планините, но вече беше съвсем светло и много студено. Ноздрите ми залепваха, ресниците се смръзваха, размахвах ръце колкото сила имам, приляквах и изобщо бързах да свърша по-скоро и да се върна на кораба. И изведнъж забелязах Комов. Както изглежда, днес той беше станал преди мен, бе ходил някъде и сега се връщаше откъм строителната площадка. Комов вървеше не както обикновено, а бавно, сякаш беше замислен, и разсеяно се потупваше по крака с някакво клонче. Вече свършвах ведрината, когато той се приближи досами мен и ме поздрави. Естествено, аз също го поздравих и вече се канех да се гмурна в люка, но той ме спря с въпроса си:

— Кажете, Попов, когато оставате тук сам, отлъчвате ли се нанякъде от кораба?

— Тоест? — учудих се дори не толкова на въпроса му, колкото на самия факт, че Геннадий Комов благоволи да се заинтересува как си прекарвам времето. Отношението ми към Геннадий Комов беше сложно. Не го обичах много.

— Тоест — дали ходите някъде? До блатото, например, или към хълмовете...

Мразя този маниер — когато говориш с човека, да гледаш някъде встрани, а не в него. При това сам да си облечен в топъл кожух с качулка, а човекът само по едно спортно кастюмче на голо. Но въпреки всичко Геннадий Комов си беше Геннадий Комов и затова, обхванал с ръце раменете си и подскачайки на място, отговорих:

— Не. И без това не ми стига времето. Не ми е до разходки.

Най-после той благоволи да забележи, че замръзвам, и вежливо посочи с клончето към люка, като каза! „Моля. Студено е“. Но в кесона отново ме спря.

— А роботите отдалечават ли се от строителната площадка?

— Роботите ли? — Не можах да разбера накъде бие. — Не. Защо?

— Е, как да кажа... Например за строителни материали.

Той постави грижливо клончето до стената и започна да отваря ципа на кожуха си. Взех да се ядосвам. Ако по някакъв начин беше подушил за нередностите в моята строителна система, първо, това не беше негова работа и, второ, можеше да ми го каже направо. Що за разпит, наистина.

— За кибернетичната система от този тип — колкото се може по-сухо казах аз — строителен материал е това, което е под краката й. В дадения случай — пясък.

— И камъни — добави той небрежно, като закачваше кожуха си на закачалката.

Засегнах се. Но това съвсем не беше негова работа и затова отговорих предизвикателно:

— Да! Ако се случи, и камъни.

Той ме погледна за пръв път в очите.

— Попов, боя се, че ме разбрахте неправилно — с неочаквано мек глас каза той. — Аз не смятам да ви се меся в работата. Просто имам някои съмнения и се обърнах към вас, тъй като сте единственият човек, който може да ги разреши.

Какво пък, на доброто отговарям с добро.

— Общо взето, камъни, разбира се, не са им нужни — казах. — Вчера имаше някакъв дефект в

система я машините разхвърлиха тези камъни по цялата стротелна площадка. Кой знае за какво им беше нужно. След това, естествено, ги магнаха.

Той кимна.

— Да, видях. А повредата каква беше?

Разказах му накратко за вчерашния ден, без, разбира се, да засягам интимните подробности. Той слушаше, кимаше, а след това взе клончето си, благодари ми за разяснението и си тръгна. Едва в каюткомпанията, когато дождах кашата от елда и студено мляко, съобразих, че така и не ми стана ясно що за съмнения бяха завладели любимеца на доктор Мбога и доколко успях да ги разреша. И изобщо дали успях. Престанах да ям и погледнах Комов. Не, изглежда не бях успял.

Изобщо Геннадий Комов винаги имаше вид на отнесен човек. Той вечно се вглеждаше някъде в далечината и си мислеше за нещо свое, дяволски възвишено. Слизаше на земята само в случаите, когато някой или нещо, случайно или умишлено, ставаше пречка за неговите проучвания. Тогава, без да му трепне ръката, често свършено безпощадно, той отстранява пречката и отново се възнася на своя Олимп. Във всеки случай така поне разказваха за него и в същност нямаше място за чудене. Когато човек се занимава с проблемите на чуждопланетната психология, при това успешно, бори се на най-предна линия и съвсем не се жали; когато освен всичко това е и един от изтъкнатите „футурмайстори“ на планетата, тогава много неща могат да му бъдат простени и човек да се отнася към маниерите му с известно снизхождение. В края на краищата всички не могат да бъдат така обаятелни като Горбовски или доктор Мбога.

От друга страна, през последните дни все по-често си спомнях с учудване и горчивина за възторжените разкази на Татяна, която беше работила с Комов цяла година, според мен беше влюбена в него и го представяше като рядко общителен човек, с изтънчено остроумие и така нататък. Тя направо така го наричаше: душата на колектива. Що за колектив е бил с такава душа, не можех да си представя.

И така, Геннадий Комов винаги ми правеше впечатление на отнесен човек. Но днес по време на закуската той надмина себе си. Солеше обилно яденето си. Посоляваше, опитваше и разсеяно изпращаше чинията си в шахтата за отпадъци. Объркваше горчицата с маслото. Намазваше сладкия сухар, опитваше го и разсеяно го отпращаше след чинията. На въпросите на Яков Вандерхузе не отговаряше, но затова пък се впи като пиявица в Мая, искаше да разбере дали при заснемането са винаги двамата с Вандер или понякога се разделят. И още, от време на време той изведнъж започваше нервно да се оглежда, веднъж дори скочи, изтича в коридора, бави се няколко минути и се върна, сякаш нищо не се е случило — пак замаза сухарите с горчица дотогава, докато не прибраха злополучната горчица съвсем.

Мая също нервничеше. Отговаряше рязко, гледаше в чинията си и по време на закуската не се усмихна нито веднъж. Впрочем разбирах добре какво ставаше с нея. Ако бях на нейно място, също щях да нервнича пред подобно мероприятие. В края на краищата Мая ми беше връстница и макар да имаше много повече опит от мене, това съвсем не беше опитът, който щеше да ѝ бъде нужен днес.

С една дума, Комов явно нервничеше, Мая нервничеше, Вандерхузе също започна да се безпокои, наблюдавайки ги, а на мен ми стана ясно, че ще бъде съвсем неуместно да повдигам сега въпроса за моето участие в предстоящата експертиза. Разбрах, че днес пак ми предстои цял работен ден, изпълнен с тишина и пустота, и също почнах да нервнича. Атмосферата на масата стана напрегната. И тогава Вандерхузе, като командир на кораба и лекар, реши да успокои духовете. Той вдигна глава, издаде напред долната си челюст и дълго ни гледа с присвити очи. Рисовите му бакенбарди щръкнаха. За начало ни разказа няколко анекдота из бита на космонавтите. Анекдотите бяха стари и изтъркани, аз се насилвах, за да се усмихна, Мая не реагираше никак, а Комов — някак странно. Слушаше внимателно и сериозно, на най-смешните места кимаше, а след това огледа замислено Вандерхузе и произнесе внушително:

— Яков: знаете ли, на вашите бакенбарди много ще пасват снопчета косми на върха на ушите.

Това беше добре казано и при други обстоятелства щях да се зарадвам на шегата, но сега тя ми се стори свършено нетактична. Впрочем самият Вандерхузе очевидно беше на противоположно

мнение. Той се усмихна самодоволно и със свит пръст разроши бакенбардите си — най-напред левия, след това десния — и ни разказа следната история.

На една цивилизована планета се появил жител на Земята, установил контакт и предложил на аборигените услугите си на най-голям специалист на Земята по конструиране и експлоатация на вечни двигатели от първи род. Естествено, аборигените зяпнали в устата този посланик на свръхразума и по негови указания, без да се бавят, се заели със строителството. Построили го. Но вечният двигател не работел. Земният жител въртял колелата, пълзял сред лостовете и разните зъбни колелца и ругаел, че всичко е направено не както трябва. „Технологията ви, казал, е изостанала, тези възли трябва коренно да се преустроят, а пък онези изобщо да се заменят, вие как мислите?“ Аборигените нямало къде да мърдат. Захванали се да преправят и коренно да променят. И тъкмо завършили работата си, изведнъж от Земята долетяла ракетата на „Бърза помощ“, санитарите хванали изобретателя и му били нужната инжекция, лекарят се извинил на аборигените и ракетата отлетяла. Аборигените, тъжни и смутени, срамувайки се да се погледнат в очите, започнали да се разотиват и в този момент забелязали, че двигателят заработил. Да, приятели мои, двигателят заработил и продължава да работи и досега, ето вече сто и петдесет години.

Тази простичка история ми хареса. Веднага разбрах, че Вандерхузе я беше измислил сам и по всяка вероятност ей-сега. За мое голямо учудване, Комов също я хареса. Още по средата на разказа, той престана да блуждае с поглед по масата, за да търси горчицата, втренчи се във Вандерхузе и не престана до края да го гледа с присвити очи, а след това се изказа в смисъл, че идеята за невменяемостта на един от партньорите по контакт му се струвала теоретически любопитна. „Във всеки случай, досега общата теория на контакта не е имала пред вид тази възможност, макар че още в началото на двадесет и първи век някой си Щраух е предлагал в съставите на екипажите на космическите кораби да се включват шизоиди. Още тогава е било известно, че шизоидните типове притежават ярко изразена способност към непреднамерено асоцииране. В хаоса на неизвестното нормалният човек ще не ще се стреми да види чертите на познатото, известното му от по-рано, стереотипното; шизоидът, напротив, не само вижда всичко така, както е в действителност, но е способен и да създава нови стереотипи, пряко следствие на съкровената природа на разглеждания хаос. Между впрочем — продължи Комов, като постепенно се разпалваше, — оказва се, че това свойство е много общо за шизоидните представители на различните типове разум. А тъй като теоретически съвсем не е изключена възможността обект на контакта да се окаже именно шизоиден индивид и тъй като неоткритата своевременна шизоидност може да има най-тежки последствия в хода на контакта, то проблемът, засегнат от вас, Яков, ми се струва достоен за определено научно внимание.“

Вандерхузе с усмивка обяви, че подарява идеята на Комов, и каза, че е време за тръгване. При тези думи Мая, която се беше заинтересувала и слушаше Комов с полуотворена уста, веднага посърна. Аз също посърнах; всички тези разговори за шизоидите предизвикаха у мен неприятни размисли. И ето какво се случи тогава.

Вандерхузе и Мая вече бяха излезли от каюткомпанията, а Комов се позабави на вратата, обърна се изведнъж, хвана ме здраво за лакътя и шарейки някак неприятно-втренчено по лицето ми със сивите си студени очи, тихо и бързо проговори;

— Стас, защо сте така унил? Случило ли се е нещо?

Онемях. Бях напълно сразен от наистина свръхестествената проникателност на този специалист по шизоидите. Но все пак успях мигновено да се съвзема. В момента се решавах твърде важни за мен неща. Отстраних се и с безкрайно учудване попитах:

— Какво имате пред вид, Геннадий Юриевич?

Погледът му продължаваше да шари по лицето ми и той ме попита още по-бързо и по-тихо:

— Страхувате ли се да останете сам?

Напълно се оправих от объркването си.

— Да се страхувам? — повторих въпроса му. — Е, това е твърде силно казано, Геннадий Юриевич. Аз все пак не съм дете...

Той пусна лакътя ми.

— А може би ще полетите с нас?

Вдигнах рамене.

— Що се отнася до мен, с удоволствие. Но нали вчера имаше някакви повреди тук. Май ще е по-добре все пак да остана.

— Е, добре! — произнесе той неопределено, рязко се обърна и излезе.

Останах още малко в каюткомпанията, за да дойда окончателно на себе си. В главата ми беше бъркотия, но се чувствавах като след успешно взет изпит.

Те ми махнаха с ръка за довиждане и отлетяха, а аз не ги изпратих дори с поглед. Върнах се веднага в кораба, избрах си два стереофонични кристала, сложих ги на ушите си и се настаних в креслото пред моя пулт. Следях работата на момчетата, четях, приемах радиограми, беседвах с Вадик и Нинон (за мен беше утешение, че при Вадик също гърми музика), заех се с почистването на помещението, съставих разкошно меню, като взех предвид необходимостта от укрепване на душевните сили — и всичко това беше съпроводено с гръм, звън, виене на флейта и мяукане на некофони. Общо взето, убивах времето си старателно, безжалостно и с полза за мен и околните. И през цялото това убивано време неотлъчно ме гризеше мъчителната мисъл как Комов узна за моята слабост и какво смята да предприеме по този повод. Не можех да го разбера. Съмненията му, възникнали след похода до строителната площадка, разговорът за шизоидите, тази странна интерлюдия на вратата на каюткомпанията... Ама че работа, та нали той ми предложи да летя заедно с тях, явно се страхуваше да ме остави сам! Нима това е толкова забележимо? Но ето пък че Вандерхузе не забеляза нищо...

Примерно в такива подсъзнателни мисли премина по-голямата част от моя работен ден. В петнадесет часа, много по-рано, отколкото очаквах, глайдерът се върна. Едва успях да дръпна от ушите си и да скрия кристалофоните, когато цялата компания нахлу в кораба. Посрещнах ги в кесона с внимателно обмислена съдържана приветливост, не задавах никакви въпроси по същество и само се осведомих няма ли желаещи да се подкрепят. Наистина, боя се, че след шестчасовия гръм и звън аз говорех малко височко, така че Мая, която за моя радост изглеждаше съвсем сносно, се втренчи в мен малко учудено, а Комов бързо ме огледа от главата до петите и веднага, без да каже нито дума, се скри в каютата си.

— Да се подкрепим ли? — замислено проговори Вандерхузе. — Стас, виж какво, сега ще ида в кабината да пиша изводите от експертизата, така че ако ти по някое време мимоходом ми донесеш чашка с нещо тонизиращо, ще бъде уместно, как смяташ?

Казах, че ще му занеса, Вандерхузе тръгна към кабината, а ние с Мая отидохме в каюткомпанията, където изцедих две чаши с тонизиращо питие — едната дадох на Мая, а втората отнесох на Вандерхузе. Когато се върнах, Мая крачеше с чаша в ръка из каюткомпанията. Да, тя беше много по-спокойна, отколкото сутринта, но все пак в нея се чувствуваше някакво напрежение, някаква натегнатост и за да ѝ помогна да се успокои, попитах:

— Е, какво става с кораба?

Мая отпи голяма глътка, облиза устните си и като гледаше някъде край мен, каза:

— Стас, знаеш ли, всичко това не е току-така.

Почаках я да продължи, но тя мълчеше.

— Кое не е току-така? — попитах аз.

— Всичко! — Мая махна неопределено с ръката, в която беше чашата. — Кастриран свят. Анемичен. Помни ми думата: и този кораб е катастрофирал тук не случайно, и ние го открихме не случайно, и изобщо целият ни замисъл, целият проект — всичко ще се провали на тази планета! — Тя допи виното и постави чашата на масата. — Не се спазват елементарни правила за безопасност, повечето от тукашните работници са неопитни като теб, пък и като мен... и всичко само защото планетата е биологично пасивна. Нима това е важното! Че всеки човек с елементарен нюх още в самото начало ще почувствува тук нещо нередно. Някога тук е имало живот, но след това избухнала звездата и за един миг всичко се свършило... Биологично пасивна ли? Да! Но затова пък активна некротично. Ето

и Панта ще бъде такава след еди-колко си години. Изкривени дървета, хилава тревица и всичко наоколо е пропито от древна смърт. Миризма на смърт, разбираш ли? Дори още по-лошо — миризма на бивш живот! Не, Стас, помни ми думата, тук пантианците няма да се приспособят, няма да изживеят никаква радост. Ново жилище за цяло човечество? Не, не ново жилище, а стар замък с призраци...

Трепнах. Тя забеляза, но го разбра неправилно.

— Не се тревожи — каза, като се усмихваше печално. — Аз съм напълно в ред. Опитвам се просто да изразя своите усещания и своите предчувствия. Виждам, че ти не можеш да ме разбереш, но сам отсъди що за предчувствия са, щом на езика ми са все такива думи: некротичен, призраци...

Разходи се пак из каюткомпанията, спря се пред мен и продължи:

— От друга страна, разбира се, параметрите на планетата са прекрасни, рядко срещащи се. Биологичната активност е почти нулева, атмосферата, хидросферата, климатът, топлинният баланс — всичко като по поръчка за проекта „Ноев ковчег“. Но си залагам главата, че никой от организаторите на този замисъл не е бил тук, а ако някой е бил, неговата интуиция, нюхът му за живот, така да се каже, не струват пукната пара... Ясно, всички те са стари вълци, целите в белези, преминали през какви ли не адове... интуицията им за материалната опасност е просто великолепна! Но виж, за това... — Тя щракна с пръсти и дори се намръщи от безсилието си да го изрази. — А впрочем откъде да зная, може някой от тях и да е усетил, нещо нередно, но как да го обясниш на онези, които не са били тук? А ти, ти поне малко разбираш ли ме?

Гледаше ме в упор със зелените си очи, а аз се колебаех и в колебанието си излъгах:

— Не съвсем. Тоест, разбира се, донякъде ти си права...

— Ето, виждаш ли — каза тя, — дори ти не ме разбираш. Е, хайде, стига. — Седна на масата срещу мен и изведнъж, като ме бодна с пръст по бузата, се разсмя. — Наприказвах се и ми стана по-леко. Сам разбираш, че с Комов не може да се говори, а на Вандер е по-добре да не му споменаваш нищо — ще те остави да изгниеш в медицинското отделение...

Напрежението, което сковаваше и нея, и мен, спадна веднага и разговорът се превърна в приятелско бърбене. Аз ѝ се оплаках за вчерашните неприятности с роботите, разказах ѝ как Вадик се е къпал сам в цял океан и попитах как вървят работите по разквартируването. Мая отговори, че са набелязани четири места за лагеруване, общо взето добри, и всеки пантианец щял да прекара тук с удоволствие целия си живот, но тъй като това начинание, общо взето, било обречено, нямало за какво особено да се говори. Напомних на Мая, че винаги се е отличавала с природен скептицизъм, който не винаги се е оправдавал. Тя ми възрази, че сега не става дума за природния скептицизъм, а за скептицизма на природата и че аз съм още новак, момче и в същност трябва да стоя пред нея, опитната Мая, в положение мирно. Тогава аз ѝ казах, че истински опитният човек никога няма да влезе в спор с кибертехник, защото кибертехникът е оста, около която, собствено казано, се върти животът на кораба. Мая отбеляза, че по-голямата част от осите на въртене в същност са въображаемо понятие, по-скоро геометрично място на точки... След това започнахме да спорим има ли разлика между „ос на въртене“ и „ос на кръгообръщане“, общо взето, чешехме си езиците и отстрани, навярно, всичко изглеждаше доста мило, не зная само за какво мислеше в този момент Мая; лично аз през цялото време пресмятах наум дали да не започна веднага с профилактиката на всички системи, осигуряващи безопасността. Наистина, системите бяха разчетени за биологична опасност и беше невъзможно да се каже дали ще действуват срещу некротичната опасност, но както се казва, пази се сам, за да те пази и господ, подлежащ камък вода не тече и изобщо: който не бърза, по-далеч стига.

С една дума, когато Мая започна да се прозява и да се оплаква от недоспиване, аз я изпратих да си подремне преди обедата, докато сам веднага отидох в библиотеката, намерих тълковния речник и проверих какво значи „некротичен“. Обяснението остави тежко впечатление в мен и реших без всякакво бавене да започна с профилактиката. Преди това, разбира се, прескочих до кабината да видя как се трудят моите момчета и заварих Вандерхузе тъкмо в момента, когато събираше в акуратна купчинка листовите с експертизата. „Сега ще ги занеса на Комов — обяви той, като ме видя, — след това ще ги дам на Мая да ги прегледа, а после ще ги обсъдим, ти как мислиш? Да те повикаме ли?“

Казах му да ме повикат и съобщих, че ще бъда в сектора за осигуряване на безопасността. Той ме погледна с любопитство, но не каза нищо и излезе.

Повикаха ме след около два часа. По вътрешната уредба Вандерхузе обяви, че заключението е прочетено от всички членове на комисията, и попита не искам ли и аз да го прочета. Разбира се, исках, но профилактиката беше в пълен разгар, пазачът-разузнавач беше наполовина разглобен, бях изпотен от работа и затова отговорих, че май няма да го чета, но на обсъждането ще отида непременно, щом свърша работата. „Имам работа за още един час, казах, затова обядвайте без мене.“

Когато се появих в каюткомпанията, обедът беше свършил и обсъждането — започнало. Аз си взех супа, седнах настрана и започнах да ям и да слушам.

— Не мога да приема безрезервно метеоритната хипотеза — говореше с укор Вандерхузе. — „Пеликаните“, Генадий, са защитени прекрасно от метеоритен удар. Корабът просто щеше да се отклони.

— Не споря — отговаряше Комов, като гледаше в масата и се мръщеше гнусливо. — Предположете обаче, че метеоритната атака е станала в момента на излизането на кораба от подпространството...

— Да, разбира се — съгласи се Вандерхузе. — В този случай, да. Но вероятността...

— Яков, вие ме учудвате. Рейсовият двигател на кораба е напълно разрушен. От край до край корабът е пробит, със следи от силно топлинно въздействие. Според мен, за всеки нормален човек е ясно, че това може да е предизвикано само от метеорит.

Вандерхузе имаше много нещастен вид.

— Е... добре — каза той. — Нека бъде по вашето... Генадий, вие просто не разбирате колко малка е такава вероятност. Точно в момента на излизането от подпространството — огромен метеорит с огромна енергия... Дори не зная с какво да го сравня по невероятност!

— Добре. Какво предлагате?

Вандерхузе ни огледа всичките, търсейки подкрепа, но като не я намери, каза:

— Добре, нека бъде така. Но аз все пак ще настоявам формулировката да има условен оттенък. Да речем: „Посочените факти ни карат да предположим...“

— „Да направим извод“ — поправи Комов.

— „Да направим извод“? — Вандерхузе се намръщи. — Не, Генадий, за какъв извод може да се говори? Именно предположение! „...ни карат да предположим, че корабът е бил поразен в момента на появяването от подпространството от метеорит с висока енергия.“ Това е. Предлагам да се съгласите.

Комов помисли няколко секунди, при което мускулите на скулите му мърдаха, след това каза:

— Съгласен съм. Премавам към следващата поправка.

— Една минута — каза Вандерхузе. — А ти, Мая?

Мая сви рамене.

— Честно казано, не виждам разликата. Изобщо, съгласна съм.

— Следващата поправка — нетърпеливо произнесе Комов. — Не е нужно да питаме базата какво да правим с останките. Изобщо този въпрос не е за експертното заключение. Трябва да се изпрати специална радиограма, че останките на пилотите са сложени в контейнери, залети са със стъклопластик и в най-скоро време ще бъдат препратени на базата.

— Но... — започна Вандерхузе объркано.

— Утре ще се заема с това — прекъсна го Комов. — Лично.

— Може би трябва да ги погребем тук? — тихо каза Мая.

— Не възразявам — каза веднага Комов. — Но като правило в такива случаи останките се изпращат на Земята... Какво? — обърна се той към Вандерхузе.

Вандерхузе, който беше готов да отвори уста, поклати глава и каза:

— Нищо.

— С една дума — каза Комов, — аз предлагам този въпрос да се изхвърли от заключението. Съгласен ли сте, Яков?

— Да — каза Вандерхузе. — А ти, Мая?

Мая се колебаеше и аз я разбрах. Всичко ставаше някак прекалено делово. Наистина, не зная как би трябвало да се постъпи, но по моему такива въпроси не бива да се решават с гласуване.

— Прекрасно — произнесе Комов, сякаш нищо не се беше случило. — А сега относно причините и обстоятелствата на смъртта на пилотите. Актът за аутопсията и фотоматериалите ме удовлетворяват напълно, предлагам следната формулировка: „Положението на трупове свидетелствува за това, че смъртта на пилотите е настъпила вследствие на удара на кораба в повърхността на планетата. Мъжът е загинал по-рано от жената, като е успял само да изтрие бордовия дневник. Вече не е бил в състояние да се освободи от пилотското кресло. Жената, напротив, е била жива още известно време и се е опитвала да напусне кораба. Смъртта я е настигнала в кесонната камера“. А по-нататък — според вашия текст.

— Хм... — каза Вандерхузе с голямо съмнение. — Генадий, не ви ли се струва, че всичко това е твърде категорично. Нали ако се придържаме към същия този акт за аутопсията, против който вие не възразявате, бедната жена просто не е била в състояние да допълзи до кесона.

— Въпреки всичко тя се е оказала там — студено произнесе Комов.

— Но нали именно това обстоятелство... — проникновено започна Вандерхузе, като притискаше ръце към гърдите си.

— Чуйте, Яков — каза Комов. — Никой не знае на какво е способен човек в критични ситуации. И особено жените. Спомнете си историята на Марта Пристли. Спомнете си историята на Колесниченко. И изобщо си припомнете историята, Яков.

Настъпи мълчание. Вандерхузе седеше с нещастен вид и безжалостно си дърпаше бакенбардите.

— А пък мен съвсем не ме учудва, че тя е стигнала до кесона — проговори Мая. — Аз друго не разбирам. Защо той е изтрил бордовия дневник? Имало е удар, човекът е умирал...

— Е, тъкмо това... — неуверено каза Вандерхузе. — Това може да се случи. Агония, шарел е с ръце по пулта, закачил ключа...

— Въпросът за бордовия дневник — каза Комов — е отнесен към раздела „Факти от особено значение“. Лично аз мисля, че тази загадка никога няма да бъде решена... ако впрочем това е загадка, а не случайно стечение на обстоятелствата. Продължаваме — той подреди бързо разхвърляните пред него листчета. — В същност аз май нямам повече забележки. Земната микрофлора и микрофауна по всяка вероятност са загинали, във всеки случай следи от тях няма... Така... Лични документи. Проучването им не е наша работа, освен това те са в такова състояние, че ние можем само да ги повредим. Утре ще ги консервирам и ще ги донеса тук... Да! Попов, има нещо и по вашата част. Познато ли ви е кибернетичното оборудване на корабите от типа „Пеликан“?

— Да, разбира се — казах, като отместих бързо чинията.

— Ако обичате — Комов ми прехвърли един лист, — ето описа на всички намерени кибернетични механизми. Проверете всичко ли е на място.

Взех описа. Всички с очакване гледаха към мен.

— Да — проговорих, — май всичко е на място. Дори инициаторните разузнавачи са на място, обикновено те не са комплект... А ето това не го разбирам. Какво значи „Ремонтен робот, преоборудван в шиешо устройство“?

— Яков, обяснете — разпореди се Комов.

Вандерхузе вдигна глава и издаде челюст напред.

— Стас, разбираш ли — сякаш замислено произнесе той. — Тук е трудно да се обясни каквото и да било. Просто ремонтен кибер, превърнат в шиешо устройство. В устройство, което шие, разбираш ли? Някой от тях, изглежда жената, е имал малко необикновено хоби.

— Аха — казах учудено. — Но сигурно ли е, че е бил ремонтен кибер?

— Без съмнение — уверено каза Вандерхузе.

— Тогава комплектът е пълен — казах аз, като връщах описа на Комов. — Просто учудващо пълен. Навярно те нито веднъж не са кацали на тежки планети.

— Благодаря — каза Комов. — Когато бъде готова беловата на заключението, ще ви моля да подпишете раздела за загубата на остаряла кибернетика.

— Но нали загуба няма — възразих аз.

Комов не ми обърна внимание, а Вандерхузе ми обясни:

— Просто така се казва разделът: „Загуба на остаряла кибернетика“. Ти ще подпишеш, че загуба няма.

— Така... — проговори Комов, като събираше накуп разхвърляните листове. — Яков, много ви моля да приведете всичко това в окончателен вид, ние ще се подпишем и още днес радиogramата може да се изпрати. А сега, ако никой няма допълнителни съображения, аз си отивам.

Допълнителни съображения нямаше и той си отиде. Вандерхузе стана с тежка въздишка, претегли на ръка пачката листове със заключението, погледна ни, отметна глава и също си отиде.

— Вандер явно е недоволен — забелязах аз, слагайки в чинията си печено.

— И аз съм недоволна — каза Мая. — Някак си недостойно се получи. Не умея да обяснявам, може би ще излезе детинско, наивно... но все пак трябваше... трябваше да има някаква минута мълчание... А то — раз-два и го претупаха: положение на останките, загуба на кибернетичната техника, топографски параметри... Тю! Като че ли сме на практика в училище...

Бях напълно съгласен с нея.

— Та Комов не дава на никого уста да отвори! — продължаваше тя със злост. — Всичко му е ясно, всичко за него е очевидно, а в действителност не всичко е толкова ясно. И с метеорита не е ясно, и особено с този бордови дневник. Пък и не вярвам, че всичко му е ясно! Според мен, той нещо замисля и Вандер разбира това, само не знае как да го засече... а може би смята, че не е толкова важно...

— Може наистина да не е важно... — измърморих неуверено.

— Не съм казала, че е важно! — възрази Мая. — На мен просто не ми харесва държането на Комов. Не го разбирам. И изобщо той не ми харесва! Проглушиха ми ушите за него, а сега ходя и броя дните, които ми остават да работя с него... Никога вече в живота си няма да работя с него!

— Е, чак толкова много не са останали — казах примирително. — Всичко на всичко двадесет дни...

С тези думи се разделихме. Мая отиде да подреди своите измервания и скици, а аз тръгнах към кабината, където ме очакваше малък сюрприз: Том съобщи, че полагането на фундамента е завършено, и предлагаше да приема работата. Метнах си кожуха и хукнах към строителната площадка.

Слънцето беше залязло и здрачът се съгъстваше. Тук здрачът е странен — тъмновиолетов, като разредено мастило. Луна няма, затова пък има в изобилие северно сияние, и то какво! Над черния океан безшумно се развяват гигантски платна от дъгоцветна светлина, събират се и се разгръщат, трептят и потръпват, като че ли има вятър, преливат в бяло, зелено, розово и изведнъж мигновено гаснат, като оставят в очите смътни цветни петна, а след това отново възникват и тогава изчезват звездите, изчезва здрачът и всичко наоколо се обагря в неестествени, но кристално чисти цветове — мъглата над блатото става червено-синя, айсбергът в далечината блещука като голяма кехлибарена отломка, а по плажа стремително се носят зеленикави сенки.

Разтривах яростно мръзнеците си бузи и носа и преглеждах готовите фундаменти в тази чудна светлина. Том, който вървеше неотстъпно по петите ми, услужливо съобщаваше необходимите цифри, а когато сиянието угасваше — включваше не по-малко услужливо прожекторите си. И както винаги, беше мъртвешки тихо, само под токовете ми поскърцваше замръзналият пясък. После чух гласовете: Мая и Вандерхузе бяха излезли да подишат чист въздух и да се полюбуват на небесния спектакъл. На Мая много ѝ харесваше северното сияние — единственото нещо на тази планета, което ѝ харесваше. Аз бях доста далеч от кораба, на стотина метра, и не ги виждах, но гласовете им чувах ясно. Впрочем отначало ги слушах с половин ухо. Мая говореше нещо за повредените върхове на дърветата, а Вандерхузе боботеше за ерозията на бордовата квазиорганика — изглежда, те отново обсъждаха причините и обстоятелствата за гибелта на „Пеликан“.

Имаше нещо странно в тяхната беседа. Повтарям: в началото не ги слушах внимателно и едва

по-късно разбрах каква била работата. Те разговаряха, сякаш не се слушаха един друг. Например Вандерхузе казваше: „Единият им планетарен двигател е оцелял, иначе те просто не биха могли да маневрират в атмосферата...“ А Мая повтаряше своето: „Не, Яков, не по-малко от десет-петнадесет години. Погледнете тези образувания...“

Слязох в един от фундаментите, за да разгледам дъното, а когато излязох, разговорът беше станал по-свързан, но затова пък по-малко разбираем. Сякаш репетираха някаква пиеса.

— А това пък какво е? — питаше Мая.

— Бих казал, че е играчка — отговори Вандерхузе.

— Аз бих казала същото. Но за какво им е била?

— Хоби. Нищо чудно, твърде разпространено хоби.

Горе-долу така се развличахме и ние на базата, докато очаквахме сформирането си. Вадим, да речем, ни в клин, ни в ръкав викаше така, че да го чуе цялата столова: „Капитане! Вземам решение да сваля опашката и да премина в подпространството!“ На което някой друг шегоджия веднага отговаряше: „Одобрявам вашето решение, капитане! Не забравяйте челната част, капитане!“ — и така нататък.

Впрочем, този странен разговор скоро се прекрати. Отчетливо млясна мембраната на люка и отново настъпи тишина. Прегледах последния фундамент, похвалих Том за добрата му работа и му наредих да превключи Джек за следващия етап. Сиянието угасна и в настъпилата тъмнина не се виждаше нищо освен бордовите светлини на моите кибири. Чувствувайки, че върхът на носа ми се вледенява, аз побягнах в ситен тръс към кораба, напипах мембраната и се вмъкнах в кесона. Кесон — това е нещо прекрасно. Това е едно от най-чудесните помещения на кораба. Сигурно защото кесонът е първото помещение на кораба, което ти дава приятното усещане за дом: връщаш се в къщи, в родното, топлото, защитеното, далеч от чуждото, леденото, заплашващото. От тъмното — на светлина. Хвърлих кожата си и като охках и разтърквах дланите си, тръгнах към кабината.

Вандерхузе вече седеше там, заобиколен от своите книжа, и с тъжно наведена глава преписваше на чисто поредната страница от заключението. Шифровалната машина тракаше бойко под пръстите му.

— А моите момчета вече завършиха фундамента — гюхвалих се аз.

— Аха — отзова се Вандерхузе.

— Какви са тези ваши играчки? — попитах.

— Играчки... — разсеяно повтори Вандерхузе. — Играчки ли? — запита той, без да престава да трака на машината. — Ах, играчките... — Той извади готовия лист и взе друг.

Почаках малко и напомних:

— Та какви са тези играчки?

— Какви са тези играчки... — многозначително повтори Вандерхузе, вдигна глава и ме погледна. — Значи, така задаваш въпроса? Това, виждаш ли... А Впрочем, кой знае що за играчки са. Там, в „Пеликан“... Стас, извини ме, но нека най-напред да свърша, а?

Отидох на пръсти до своя пулт, известно време следих работата на Джек, който вече беше започнал да издига стените на метеорологичната станция, а после, също на пръсти, излязох от кабината и тръгнах към Мая.

В кабината на Мая всичко, което можеше да свети, беше включено, а самата тя седеше по турски на леглото и също беше много заета. На масата, по леглото, на пода се разстилаха залепени листове, цели чаршафи: карти, скици, разтворени дипляни на аероснимките, бележки и записки, и Мая разглеждаше всичко това поред, отбелязваше си нещо, понякога вземаше лупата, а понякога бутилката със сок, оставена на стола до нея. Наблюдавах я известно време и избрах един момент, когато бутилката със сока напусна стола, и седнах там, така че когато Мая, без да гледа, поднесе бутилката обратно, то тя попадна право в протегнатата ми ръка.

— Благодаря — казах и отпих.

Мая вдигна глава.

— А, ти ли си? — произнесе тя недоволно. — Какво искаш?

— Минах просто така — отговорих добродушно. — Разходи ли се?

— Не съм и помисляла — възрази тя, като взе от мен бутилката. — Седя като прокълнатата, снощи не работих и се натрупаха сума неща... Каква ти разходка!

Върна ми бутилката, аз машинално отпих, усещайки смътно безпокойство, и в този момент като че ли някаква пелена падна от очите ми: Мая беше облечена по домашному, в любимата си мъхната блуза и с шорти, на главата ѝ имаше кърпа, а косата под кърпата бе влажна.

— Душ ли си взела? — попитах тъпо.

Тя ми отговори нещо, но аз и така разбрах всичко. Станах. Поставих внимателно бутилката на седалката. Измърморих нещо, какво — не помня. По някакъв начин се намерих в коридора, след това в каютата си, кой знае защо угасих горното осветление, кой знае защо запалих нощната лампа, легнах на леглото и се обърнах с лице към стената. Пак ме тресеше. Спомням си, в главата ми се въртяха някакви откъслечни мисли като: „Сега вече всичко пропадна, всичко е напразно, сега вече е окончателно и безвъзвратно“. Осъзнах, че пак се ослушвам. И пак нещо чувах, нещо невъзможно. Тогава бързо скочих, бръкнах в нощната масичка, взех таблетка приспивателно и го сложих под езика си. И отново легнах. По стените топуркаха гущерчета, затъмненият таван бавно се въртеше, нощната лампа ту съвсем угасваше, ту започваше да свети нетърпимо ярко, в ъглите отчаяно бръмчаха умиращи мухи. Струва ми се, че идва Мая, гледа ме с безпокойство, зави ме с нещо и изчезна, а после се появи Вадик, седна в краката ми и каза сърдито: „Какво се излежаваш? Цялата комисия те чака, а ти си се излегал“. „Говори по-високо — каза му Нинон, — нещо се е случило с ушите му, той не чува.“ Направих каменна физиономия и отговорих, че всичко това са глупости. Станах и всички влязохме в катастрофиралия „Пеликан“, цялата му органика се беше разпаднала и се разнасяше остра миризма на амоняк, както тогава в коридора. Но това май не беше „Пеликан“, по-скоро това беше строителна площадка, моите момчета сновяха, а аз все се страхувах, че Том ще прегази двете мумии, които лежаха напреко, тоест всички мислеха, че са мумии, а в действителност това бяха Комов и Вандерхузе, само че никой не трябваше да забележи — те разговаряха и ги чувах само аз. Но от Мая не можеш да се скриеш. „Нима не виждате, че му е лошо?“ — каза тя сърдито и сложи на устата и носа ми мокра кърпа, пропита с амонячен спирт. Аз едва не се задуших, завъртях глава и седнах на койката.

Очите ми бяха отворени и в светлината на нощната лампа веднага видях пред себе си човек. Той стоеше наведен досами леглото и внимателно ме гледаше право в очите. На слабата светлина изглеждаше тъмен, почти черен — нереална разкривена фигура без лице, колеблива, без ясни очертания и точно такъв колеблив, неясен отблясък лежеше на гърдите и на рамото му.

Вече знаех точно как ще свърши всичко, затова протегнах ръка и тя мина през него като през въздуха, а той се залюля, започна да се топи и изчезна безследно. Аз се отпуснах по гръб и затворих очи. А вие знаете ли, че алжирският бей има точно под носа си брадавица? Под самия нос... Бях мокър като мишка и ми беше непоносимо горещо. Почти се задушавих.

Глава четвърта ПРИЗРАЦИ И ХОРА

Събудих се късно с натезала глава и с твърдото намерение веднага слез закуската да се усамотя някъде с Вандерхузе и да му призная всичко. Струва ми се, че никога в живота си не съм се чувствувал така нещастен. С мен беше свършено, затова дори утринна гимнастика не правих, а просто взех един усилен йонен душ и се потътрих към каюткомпанията. Едва на прага съобразих, че снощи, след всички мои неприятности, съвсем забравих да дам указание на готвача за закуската и това ме довърши окончателно. Промърморих неясен поздрав и чувствавайки, че от мъка и от срам съм почервенял като

варен рак, седнах на мястото си и унило огледах масата, като се стараех да не срещна погледа на никого. Трапезата беше, право да си кажем, манастирска, като за послушници. Всички се хранеха с черен хляб и мляко. Вандерхузе беше посипал филията си със сол. Мая беше намазала своята с масло. Комов дъвчеше само хляб, дори без да се докосне до млякото.

Нямах никакъв апетит — беше страшно дори да си помисля, че може да дъвча нещо. Взех си чаша мляко и отпих. С края на очите си видях, че Мая ме гледа и че много ѝ се иска да попита какво ми е. Обаче тя не попита нищо, а Вандерхузе започна многословно да разсъждава колко полезен бил от медицинска гледна точка денят за разтоварване и колко добре било, че именно днес сме имали такава закуска, а не някаква друга. Той ни обясни подробно какво значи пости и велики пости и не без уважение се изказа за ранните християни, които добре са си знаели работата. Разказа ни още какво значи сирница, но скоро почувствува, че много се е увлякъл в описанието на блините с хайвер, балък, съомга и с други вкусни неща, спря и смутено задърпа бакенбардите си. Разговорът не вървеше. Аз се безпокоях за себе си, Мая — за мен. А що се отнася до Комов, то той, както и вчера, не беше на себе си. Очите му бяха зачервени, втренчени в масата, само от време на време вдигаше глава и се озърташе, като че ли някой го повикваше. Беше наронил ужасно много трохи около себе си и продължаваше да ги рони така, че ми се искаше да го плесна през ръцете като малко дете. Всички седяхме унили, а бедният Вандерхузе с последни сили се мъчеше да ни разсее.

Той тъкмо се потеше с някаква предълга унила история, която измисляше в момента и все не можеше да ѝ съчини края, когато изведнъж Комов издаде странен приглушен звук, сякаш парче сух хляб се запречи в гърлото му. Погледнах към него през масата и се уплаших. Комов седеше изправено, вкопчил и двете си ръце в масата, зачервените му очи щяха да изскочат от орбитите, гледаше някъде покрай мен и бързо пребледняваше. Обърнах се. Замрях. До стената, между филмотеката и шахматната масичка, стоеше моят одевешен призрак.

Сега го видях съвсем ясно. Това беше човек, във всеки случай — хуманоид, малък, слаб, абсолютно гол. Кожата му беше тъмна, почти черна и блестеше като намазана с масло. Лицето му не разгледах или не го запомних, но веднага ми направи впечатление, както и в нощния ми кошмар, че това човече цялото е някак разкривено и като че ли размито. И още — очите: големи, тъмни, съвсем неподвижни, слепи като на статуя.

— Ето го тук! Ето го! — гракна Комов.

Той показваше с пръст в съвсем друга посока и там пред очите ми, направо от въздуха, изникна нова фигура. Това беше все същият лъскав призрак, но застина в стремителен скок по време на бягане като снимка на стартиращ спринтьор. И в тази секунда Мая се хвърли в краката му. Креслото с трясък полетя настрана. Мая, като викаше войнствено, премина през призрака и се блъсна в екрана на видеофона, дори успях да забележа как призракът се залюля и започна да се топи, а Комов вече крещеше:

— Вратата! Вратата!

И аз видях: някой — дребен, бял и матов като стената на каюткомпанията, превит в безшумен бяг, се плъзна през вратата и изчезна в коридора. И тогава се втурнах след него.

Сега ме е срам да си спомня за това, но тогава ми беше съвършено безразлично що за същество е това, откъде е, защо и за какво е тук — изпитвах само безгранично облекчение, вече разбрал, че от тази минута безвъзвратно свършиха всичките ми кошмари и страхове, изпитвах още страстно желание да го догоня, да го хвана, да го вържа и да го докарам.

На вратата се сблъсках с Комов, повалих го, спънах се в него, претичах коридора на ръце и крака, коридорът беше вече празен, само остро и познато миришеше на амоняк, отзад Комов крещеше нещо, тропаха ситно токчета, аз скочих, профучах през кесона, гмурнах се в люка, който още не беше се покрил с мембраната, и излетях навън, под виолетовото сияние на слънцето.

Видях го веднага. Бягаше към строителната площадка, бягаше леко, като едва докосваше с босите си крака замръзналия пясък, все така разкривен и някак странно движещ по време на бягането разтворените си лакти, но сега беше не тъмен и не матовобял, а светло-лилав и слънцето блестеше по

слабите му рамена и хълбоци. Той тичаше право срещу моите работи и аз забавих бега си, очаквайки, че сега ще се уплаши и ще свие вляво или вдясно, но той не се изплаши, премина на десет крачки от Том и аз не повярвах на очите си, когато този величествен глупак вежливо му предаде със сигнал обикновеното „очаквам заповед“.

— Към блатото! — крещеше зад мен задъханият глас на Мая. — Изтласквай го към блатото!

Малкият абориген и без това бягаше по посока на блатото. Трябва да се каже, че умееше да бяга, и разстоянието между нас се намаляваше много бавно. Вятърът свиреше в ушите ми, отдалеч Комов викаше нещо, но Мая напълно го заглушаваше.

— По-вляво, по-вляво карай! — хазартно крещеше тя.

Аз взех по-наляво, изскочих на пистата, на вече готов участък — равен, с много удобна ръбеста повърхност, и тук скоростта ми се увеличи — започнах да го настигам. „Няма да ми избягаш, твърдя наум, не, братко, сега няма да ми избягаш. Ти ще ми платиш за всичко...“ Гледах непрекъснато неговите бързо работещи лопатки, стремително движещите се голи крака, накъсаните облачета пара, които излитаха над рамото му. Настигах го и ликувах. Пистата свърши, но до сивата пелена над блатото оставаха само сто крачки и аз го настигнах.

Като дотича до края на тресавището, до унилите хрусталаци от дребна тръстика, той се спря. Няколко секунди стоя като че ли в нерешителност, след това ме погледна през рамо и аз отново видях големите му тъмни очи, съвсем не застинали, а, напротив, много живи и като че ли смеещи се, и изведнъж клекна, обхвана коленете си с ръце и се затъркаля. Дори и не разбрах веднага какво се случи. Току-що стоеше тук човек, странен човек, навярно и човек не беше, но по облик все пак човек, и изведнъж него го няма, а по тресавището, през непроходимото бездънно мочурище се търкаля нелепо сиво кълбо, разпръскващо калта и мътната вода. И още как се търкаля! Не успях да стигна до брега, а то вече изчезна зад парцалите на мъглата и оттам, зад сивеещата се пелена, се чуваха само затихващи шумове, плясъци и тънко проязително свирене.

Мая налетя с тропот и се спря до мене, като дишаше тежко.

— Измъкна се — констатира тя с досада.

— Измъкна се — казах аз.

Няколко секунди стояхме, като се вглеждахме в мътните кълба на мъглата. След това Мая изтри потта от челото си и проговори:

— Аз избягах от баба, аз избягах от дядо...

— Че от тебе ли, квартириере, няма да избягам — добавих и се огледах.

Така. Глупаците, значи, са бягали, а умните, то се знае, са стояли и са гледали. Бяхме само двамата с Мая. Дребните фигурки на Комов и Вандерхузе тъмнееха до кораба.

— Хубаво бягане му ударихме — проговори Мая, гледайки по посока на кораба. — Три километра, не по-малко, вие как смятате, капитане?

— Съгласен съм с вас, капитане — отзовах се аз.

— Слушай — каза замислено Мая. — Може би всичко това ни се е сторило?

Аз я сграбчих за плещите. С нова сила в мен се развихри чувството за свобода, здраве, възторг и огромни сияйни перспективи.

— Какво разбираш от това, хлапачка! — изревах, като едва не плачех от щастие и я тресях с всички сили. — Какво разбираш ти от халюцинации! Не ти и трябва да разбираш! Живей си щастливо и изобщо не мисли за подобни неща!

Мая ме гледаше слисано, опитваше се да се измъкне, а аз я разтърсих още по-силно, хванах я за раменете и я помъкнах към кораба.

— Почакай — слабо се дърпаше стреснатата Мая. — Какво става с теб наистина... Я ме пусни, що за глупави нежности?

— Да вървим, да вървим — повтарях аз. — Да вървим! Сега любимецът на доктор Мбога ще ни насоли, предчувствува сърцето ми, че напразно сме бягали, че не е трябвало да постъпваме така...

Мая поривисто се освободи, постоя секунда, след това приклепна, наведе глава и като обхвана

колене с ръцете си, се клатушна напред.

— Не — каза, като се изправи. — Това не мога да го разбера.

— Не е и нужно — отговорих. — Комов ще ни обясни всичко. Отначало ще ни се кара, нали ние му провалихме контакта, след което все пак ще ни обясни...

— Слушай, студено е! — каза Мая, като подскочи на място. — Да побягаме ли?

И ние побягнахме. Първоначалните ми възторзи утихнаха и аз започнах да размислям какво се случи все пак. Излизаше, че в действителност планетата е обитаема! И още как обитаема — големи човекообразни същества, може би дори разумни, може би дори цивилизовани...

— Стас — каза Мая, докато тичахме, — може би той е пантианец?

— Че откъде ще се вземе? — учудих се аз.

— Е... няма ли откъде... Ние не знаем всички подробности на проекта. Възможно е прехвърлянето вече да е започнало.

— А, не — казах й. — Не прилича на пантианец. Пантианците са високи, червенокожи... Пък и те са облечени все пак, а той е съвсем гол!

Спряхме се пред люка и пуснах Мая напред.

— Бр-р-р! — произнесе тя, като разтриваше раменете си. — Е, какво, да вървим да ни калайдисват!

— С гръмове и мълнии! — казах.

— Абсолютно унищожавашо — каза Мая.

— Което няма да остави и помен от нас — отговорих.

Влязохме крадешком в кабината, но не останахме незабелязани. Очакваха ни. Комов се разхождаше из кабината с ръце зад гърба, а Вандерхузе, загледан в пространството и издал челюст, навиваше на пръстите си бакенбардите: десния — на десния палец, а левия — на левия палец. Като ни видя, Комов се спря, но Мая не му даде да си отвори устата.

— Избяга — деловито доложи тя. — Избяга право през тресавището, при това по съвсем необикновен начин...

— Помълчете — прекъсна я Комов.

„Сега ще се започне“ — помислих си аз, като се настройвах за защита. И не познах. Комов ни нареди да седнем, седна сам и се обърна право към мен:

— Слушам ви, Попов. Разкажете всичко. До най-малките подробности.

Интересно, че дори не се учудих. Такова поставяне на въпроса ми се стори съвсем естествено. И аз разказах всичко — за шумовете, за миризмите, за детския плач, за виковете на жената, за странния диалог снощи и за черния призрак от днешната нощ. Мая ме слушаше, полуотворила уста, Вандерхузе се мръщеше и клатеше неодобрително глава, а Комов не сваляше поглед от лицето ми — присвитите му очи бяха отново втренчени и хладни, лицето му се стегна, той хапеше долната си устна и от време на време напрегнато сплиташе пръсти, та чак кокалчетата им пукаха. Когато спрях, настана мълчание. След това Комов попита:

— Сигурен ли сте, че именно дете плачеше?

— Д-да... Във всеки случай много приличаше...

Вандерхузе шумно пое дъх и плесна с длан по облегалката на креслото.

— И ти изгърпя всичко това! — проговори изплашено Мая. — Бедният Стасик!

— Стас, длъжен съм да ти кажа... — започна внушително Вандерхузе, но Комов го прекъсна.

— А камъните? — попита той.

— Какво — камъните? — не разбрах.

— Откъде се взеха камъните?

— Тези на строителната площадка ли? Навярно киберите са ги домъкнали. Каква връзка имат те с всичко това?

— Откъде киберите биха могли да намерят камъни?

— Ами... — започнах аз и млъкнах. Действително, откъде?

— Около нас има пясъчен плаж — продължи Комов. — Без нито едно камъче. Киберите не са се отлъчвали от площадката. Откъде са се взели на пистата камъните и клонките? — Той ни огледа и се усмихна. — Разбира се, това са риторични въпроси. Мога да добавя, че и зад кърмата, точно под маяка, има цяло находище от камъни. Много любопитно находище. Мога също да добавя... Стас, извинете, вие свършихте ли? Благодаря. А сега чуйте какво се случи с мен.

Оказа се, че и на Комов не му е било леко. Наистина, неговите изпитания са били от малко по-друг характер. Изпитания на интелекта. На втория ден след пристигането, когато пускал в езерото пантианските риби, забелязал на двадесетина крачки от себе си необикновено яркочервено петно, което се разпръснало и изчезнало, преди той да се реши да приближи. На следващия ден намерил на самия връх на кота 12 умряла риба, явно една от пуснатите преди това. Сутринта на четвъртия ден се събудил с усещане, че в каютата се намира някой чужд. Няма никой, но Комов като че ли чул млясането на разтварящата се мембрана на люка. Когато излязъл от кораба, той открил, първо, находището на камъните около кърмата и, второ, камъни и снопчета клони на строителната площадка. След разговора с мен окончателно се убедил, че в околностите на кораба става нещо нередно. Бил почти сигурен, че разузнавателните групи са пропуснали някакъв извънредно важен фактор, действащ на планетата, и само дълбокото му убеждение, че е невъзможно да не се забележи наличието на разумен живот, го удържало от най-решителните стъпки. Взел само всички мерки районът на действие на нашата група да не стане обект за нашествие на „любопитни безделници“. Именно поради тази причина се е стремил така да формулира експертното заключение, че то да не предизвика ни най-малкото подозрение. Същевременно моето възбудено-потиснато състояние прекрасно потвърждавало предварителния му извод, че неизвестните същества са способни да проникнат в кораба. Той започнал да чака това проникване и го дочакал тази сутрин.

— Резюмирам — обяви той, сякаш четеше лекция. — Поне този район на планетата, въпреки данните на предварителните изследвания, се обитава от едри гръбначни същества, при това има всички основания да се предполага, че са разумни. По всяка вероятност това са троглодити, приспособили се към живот в подземните кухини. Съдейки по това, на което бяхме свидетели, средният абориген прилича анатомично на човека, притежава ярко изразена способност за мимикрия, а също и — вероятно, във връзка с това — способност за възпроизводство на защитно-отвличащи фантоми. Трябва да кажа, че подобна възможност при едрите гръбначни досега е открита само при някои гризачи на Пандора, на Земята такава способност притежават някои видове главоноги мекотели. А сега бих искал особено да подчертая, че независимо от тези нечовешки и изобщо нехуманоидни способности тукашният абориген не само в анатомично, но и във физиологично, и в частност в неврологично отношение е необикновено, небивало близък до земния човек. Аз свърших.

— Как така — свършихте? — извиках уплашено. — А моите гласове? Значи са били халюцинация?

Комов се усмихна.

— Стас, успокойте се — каза. — Вие сте напълно в ред. Вашите „гласове“ лесно ще бъдат обяснени, ако се предположи, че устройството на гласовия им апарат е идентично на нашето. Сходството на гласовия апарат плюс развитата способност за имитация, плюс хипертрофираната фонетична памет...

— Чакайте — каза Мая. — Разбирам, че биха могли да подслушват нашите разговори, но как да обясним женския глас?

Комов кимна.

— Да, налага се да предположим, че са присъствували на агонията.

Мая подсвирна.

— Много е сложно — промърмори тя със съмнение.

— Предложете друго обяснение — възрази хладно Комов. — Впрочем, навярно скоро ще научим имената на загиналите. Ако пилотът се е казвал Александър...

— Е, добре — казах. — А детето, което плачеше?

— А вие сигурен ли сте, че именно дете е плакало?

— А какво друго?

Комов се втренчи в мен, натисна плътно с пръсти горната си устна и изведнъж тихо залая. Именно залая — друга дума не мога да подбера.

— Какво беше това? — попита. — Куче ли?

— Прилича — казах му с уважение.

— Ето какво, аз произнесох фраза на едно от наречията на Леонида.

Бях поразен. Мая също. Известно време всички мълчаха. Без съмнение беше така, както каза той. Всичко се изясни, получи се много изясно, но... Разбира се, беше много приятно да знаеш, че страховете ти са минали и че именно на нашата група ѝ провървя да открие още една хуманоидна раса. Същевременно това означаваше най-решителна промяна в съдбите ни. Пък и не само в нашите. Първо, дори и с просто око се виждаше, че проектът „Ноев ковчег“ е пропаднал. Планетата беше заета, налагаше се да се търси друга за пантианците. Второ, ако се изяснеше окончателно, че аборигените са разумни, навярно ще ни отпратят веднага оттук, а вместо нас ще пристигне Комисията по контактите. Разбира се, всички тези разсъждения бяха очевидни не само за мен, но и за останалите. Вандерхузе разстроено дръпна бакенбардите си и каза;

— Защо пък именно разумни? Според мен засега абсолютно от нищо не следва, че те непременно са разумни, вие как мислите, Генадий?

— Аз не твърдя, че те непременно са разумни — възрази Комов. — Аз само казах: има всички основания да се предполага, че това е така.

— Но какви са тези „всички основания?“ — продължаваше да се разстройва Вандерхузе. Никак не му се искаше да напуска мястото, с което е свикнал. Известна беше неговата слабост — любов към опознатите места. — Що за основания са това? Само външният вид...

— Работата не е само в анатомията — каза Комов. — Камъните под маяка са разположени във видим ред, това са някакви знаци. Камъните и клонките на пистата... Нищо не искам да твърдя категорично, но всичко това много прилича на опит да се влезе в контакт, осъществяван от хуманоиди с първобитна култура. Тайно разузнаване — и едновременно и дарове, и предупреждение...

— Да, има такова нещо — промърмори Вандерхузе и потъна в размисъл.

Отново последва мълчание, после Мая тихо попита:

— А откъде следва, че те са чак толкова близки на хората по своята физиологична и нервна организация?

Комов удовлетворено закима.

— По този въпрос ние също разполагаме само с косвени съображения — каза той. — Но те са достатъчно солидни. Първо, аборигените са способни да проникнат в кораба. Корабът ги пуска. За сравнение ще ви припомня, че нито тагорецът, нито дори пантианинът, при цялото им огромно сходство с човека, не могат да преодолеят мембраната на люка. Люкът просто няма да се отвори пред тях.

Тук аз се ударих по челото.

— Дявол да го вземе! Значи всички мои кибери са били напълно в ред! Просто аборигените навярно са притичвали пред Том и той се е спирал, защото се е боял да не прегази човек... Пък навярно и те са смятали Том за живо същество, размахвали са ръце и случайно са му подали сигнал: „Опасност! Веднага в кораба!“ Този сигнал е много прост... — Показах го. — Е, и моите момчета са се втурнали един през друг към трюма... Разбира се, че така е било... Пък и сега с очите си видях: Том реагира на аборигена като на човек.

— Тоест? — бързо попита Комов.

— Тоест, когато аборигенът се появи в зрителното поле на визьорите му, Том сигнализира: „Чакам заповеди.“

— Това е много ценно наблюдение — произнесе Комов.

Вандерхузе въздъхна тежко.

— Да — каза Мая. — Край на „Ноевия ковчег“. Жалко.

— Какво ще стане сега? — попитах, без да адресирам към някого въпроса си.

Не ми отговориха. Комов повдигна листчетата със записките си, под тях се показа кутията на диктофона.

— Моля за извинение — обяви той, като се усмихваше очарователно. — За да не се губи напразно време, записах нашата дискусия. Благодаря за точно поставените въпроси. Стас, ще ви помоля да закодирате всичко това и да го изпратите чрез извънреден импулс направо в Центъра, копие до базата.

— Бедният Сидоров — тихо каза Вандерхузе. Комов го изгледа изкъсо и отново наведе очи към документите.

Мая отдръпна креслото.

— Във всеки случай, моята квартириерска мисия тук свърши — проговори тя. — Отивам да си събирам багажа.

— Една минута — спря я Комов. — Попитайте какво ще стане сега. Отговарям. Като пълномощен член на Комисията по контактите поемам командването. Обявявам целия наш район за зона на предполагаемия контакт. Яков, моля ви, съставете необходимата радиograma. Всички работи по проекта „Ноев ковчег“ се прекратяват. Роботите се демобилизират и се прехвърлят в трюма. Излизането от кораба ще става само с мое лично разрешение. Днешният лов с хрътки вероятно вече е създал определени трудности за контакта. Нови недоразумения биха били крайно нежелателни. И така, Мая, моля ви да вкарате глайдера в хангара. Стас, моля заемете се с вашата киберсистема... — Той вдигна пръста си. — Но отначало изпратете записа на дискусията... — Усмихна се и искаше да каже още нещо, но в това време затрака дешифраторът на радиостанцията.

Вандерхузе протегна дългата си ръка, извлече от приемното отделение картичката с радиограмата и я прегледа набързо. Веждите му се повдигнаха.

— Хм — каза той. — Схващат по въздуха. Генадий, вие случайно да не сте индуктор^[3]?

Предаде картичката на Комов. Комов също я прегледа набързо и веждите му също така се повдигнаха.

— Ето това вече не го разбирам — промърмори той, хвърли картичката на масата и се заразхожда из каютата, сложил ръце отзад.

Взех картичката. Мая развълнувано сумтеше над ухото ми. Действително радиограмата беше неочаквана.

Извънредна. Нулево-пространствена връзка. Центърът, Комисията по контактите, Горбовски — за началника на базата „Ноев ковчег“ Сидоров. Незабавно да се прекратят всички работи по проекта. Да се подготви възможната евакуация на личния състав и оборудването. Допълнение — за пълномощния представител на Комкона Комов. Обявявам района на EP-2 за зона на предполагаем контакт. За ръководител се назначавате вие.

— Ето, това е работа! — възхити се Мая. — Горбовски. Страшен е тоя Гарбовски!

Комов се спря и ни огледа изпод вежди.

— Моля всички да пристъпят към изпълнение на моите разпореждания. Яков, намерете ми, моля, копието на нашето експертно заключение.

Заедно с Вандерхузе той се задълбочи в изучаването на копието, Мая излезе да прибере глайдера, а аз се нагласих до радиостанцията и започнах да кодирам нашата дискусия. Но не минаха и две минути и дешифраторът отново затрака. Комов отблъсна Вандерхузе и се хвърли към радиото. Като се наведе през рамото ми, той зачете жадно редовете, които се появяваха на картичката.

Извънредна, нулево-пространствена връзка. Центърът, Комисията по контактите, Бадер — за капитана на EP-2 Вандерхузе. Спешно потвърдете откриването на останките на двете, повтарям: двете тела на борда на кораба и състоянието на бордовия дневник, описан във вашето експертно заключение.

Бадер_

Комов прехвърли картичката на Вандерхузе.

— Ето, значи, каква била работата — проговори той. — Така, така... — После се обърна към мен. — Стас, с какво се занимавате сега?

— Кодирам — отвърнах намусено. Не разбирах нищо.

— Я ми подайте диктофона — каза той. — Засега ще се въздържим. — Прибра диктофона в горния джоб на дрехата си и акуратно закопча капачката му. — И така: Яков, потвърдете това, което искат от вас. Стас, предайте потвърждението. А след това, Яков, аз бих ви помолил... В това вие се оправяте по-добре от мен. Бъдете така любезен, поровете в нашата филмотека и прегледайте цялата официална документация относно бордовите дневници.

— Аз и така знам всичко относно бордовите дневници — възрази недоволно Вандерхузе. — Вие по-добре ми кажете какво ви интересува.

— И аз самият не зная точно какво ме интересува. Интересува ме случайно или преднамерено е бил изтрит бордовият дневник. Ако е преднамерено, то защо. Вие сам виждате, Бадер също се интересува от това... Яков, постарайте се. Съществуват все пак някакви правила, които предвиждат унищожаването на бордовия дневник.

— Не съществуват такива правила — промърмори под носа си Вандерхузе, но все пак отиде да провери.

Комов седна да пише потвърждението, а аз се мъчех да разбера какво се е случило, защо е тая паника и как в Центъра са могли да се усъмнят в съвършено ясните формулировки на заключението. Не беше възможно те да са си помислили, че сме объркали останките на земния жител с останките на някакъв абориген и сме прибавили един труп в повече... И как все пак, дявол да го вземе, Горбовски е успял да се досети какво става при нас? Не стигнах до никъде в моите разсъждения, тъжно гледах към работните екрани, където всичко беше така ясно и разбираемо, и си мислех с горчивина, че възтъпният човек печално много прилича на кибер. Ето, сега седя, тъпо изпълнявам заповедите: казаха ми да кодирам — кодирах, казаха ми да прекратя — прекратих, а какво става, защо става, как ще свърши всичко — нищо не разбирам. Съвсем като моя Том: сега работи, бедничкият, с пот на челото, стареа се по-добре да изпълни моите разпореждания и дори не се и досеща, че след десет минути ще отиде, ще го прибере заедно с цялата компания в трюма и работата му ще се окаже безсмислена, а самият той — никому ненужен...

Комов ми предаде потвърждението, аз закодирах текста, изпратих го и вече се канех да седна зад моя пулт, когато прозвуча повикването на базата.

— EP-две? — осведоми се спокоен глас. — Сидоров се обажда.

— EP-две слуша! — отговорих незабавно. — Говори кибертехникът Попов. Вие кого търсите, Михаил Албертович?

— Повикайте Комов, моля.

Комов вече седеше в съседното кресло.

— Слушам те, Атос — каза той.

— Какво се е случило при вас? — попита Сидоров.

— Аборигени — отвърна Комов, като се позабави.

— По-подробно, ако може — каза Сидоров.

— Първо, имай пред вид, Атос — каза Комов, — че не знам и не разбирам откъде Горбовски е узнал за аборигените. Ние самите започнахме да разбираме какво става едва преди два часа. Подготвих информация за теб, започнах вече да я кодирам, но тук всичко така се обърка, че съм принуден да те

помоля да потърпиш още малко. Старият Бадер ме насочи към такава идея... С една дума, моля те, потърпи.

— Ясно — каза Сидоров. — Но фактът за съществуването на аборигените достоверен ли е?

— Абсолютно — отговори Комов.

Чу се как Сидоров въздъхна.

— Е, какво пък — рече той. — Няма какво да се прави. Ще започнем всичко отначало.

— Много съжалявам, че стана така — произнесе Комов. — Честна дума, съжалявам.

— Нищо — каза Сидоров. — Ще преживеем и това. — Той помълча. — Как смяташ да постъпиш по-нататък? Ще чакаш ли комисията?

— Не. Започвам още днес. И много те моля: остави ЕР-две заедно с екипа й на мое разположение.

— Разбира се — отвърна Сидоров. — Е, да не ти преча повече. Ако нещо ти потрябва...

— Благодаря, Атос. И не се огорчавай, всичко ще се оправи.

— Да се надяваме.

Те се сбогуваха. Комов си захапа нокътя на палеца, погледна ме с някакво непонятно раздражение и отново започна да се разхожда из кабинета. Досещах се каква е работата. Комов и Сидоров бяха стари приятели, заедно са учили, заедно са работили някъде си, но на Комов винаги и във всичко му е вървяло, а Сидоров го наричаха зад гърба му Атос неудачникът. Не знам защо е станало така. Във всеки случай Комов навярно се чувствуваше сега много неловко. А като се прибави и радиограмата на Горбовски... Излизаше, че Комов е информирал Центъра през главата на Сидоров... Преместих се тихо зад моя пулт и спрях киберите. Комов седеше на масата, гризеше си нокътя и се блещеше към разхвърляните листчета. Поисках разрешение да изляза навън.

— Защо? — едва не се нахвърли той, но се овладя веднага. — А, кибернетичната система... Разбира се, разбира се. Но щом завършите, веднага се връщайте.

Вкарах момчетата в трюма, демобилизирах ги, закрепих ги за в случай на внезапен старт и постоях малко край люка, като гледах към опустялата строителна площадка, към белите стени на неосъществената метеорологична станция, към айсберга, все така идеален и равнодушен... Сега планетата ми се струваше някак си по-друга. Нещо се измени в нея. Появи се някакъв смисъл в тази мъгла, в дребните хрусталаци, в скалистите планински разклонения, покрити с виолетови петна сняг. Разбира се, тишината остана, но я нямаше вече пустотата и това беше добре.

Върнах се в кораба, хвърлих поглед в каюткомпанията, където сърдитият Вандерхузе се ровеше във филмотеката, но чувствата бушуваха в мен и аз се отправих за разтуха при Мая. Мая беше разстлала по цялата каюта огромна лепена карта и лежеше върху нея, като я разглеждаше с лупа. Тя дори не се обърна.

— Нищо не разбирам — каза сърдито. — Тук те няма къде да живеят. Всичките що-годе подходящи за живеене точки ние ги изследвахме. Няма да се напъхат в блатото, я!...

— А защо, да не бъде в блатото? — попитах, като сядах.

Мая седна по турски и се взря в мен през лупата.

— Хуманоидът не може да живее в блато — солидно заяви тя.

— Но защо — възразих. — У нас, на Земята, е имало племена, които са живеели дори в езерата, в наколни жилища...

— Ако имаше поне една постройка в тези блата... — каза Мая.

— А може би те живеят под водата като водните паяци, в такива въздушни мехури?

Мая помисли.

— Не — отвърна тя със съжаление. — Той щеше да бъде кален, щеше да намъкне кал в кораба...

— Ами ако те имат водоотблъскващ слой на кожата си? Водокалоотблъскващ... Видя ли го как лъщи? И когато избяга — накъде избяга? И такъв начин на придвижване — с каква цел?

Завърза се дискусия. Под тежестта на многочислените хипотези, които предлагам, Мая беше принудена да се съгласи, че теоретически нищо не пречи на аборигените да живеят във въздушни

мехури, макар че лично тя, Мая, все пак е склонна да предполага, че е прав Комов, който счита аборигените за пещерни хора. „Да беше видял какви клисури има, — каза тя. — Ето, там да можеше да се отиде...“ Тя взе да показва на картата. Дори на картата тия места изглеждаха неприветливи: отначало ивица от хълмове, покрити с дръвчета-джуджета, след нея бездънните разломи на скалистите предпланини, накрая — самият хребет, див и жесток, покрит с вечни снегове, а отвъд хребета — безкрайна камениста равнина, унила, свършено безжизнена, изрязана надлъж и нашир от дълбоки каньони. Това беше един напълно замръзнал, изстинал свят, свят на настръхналите минерали и само при мисълта, че може да се живее тук, да се стъпва с боси крака по натрошените камъни, кожата на гърба ми започваше да настръхва.

„Нищо страшно — утешаваше ме Мая, — мога да ти покажа инфрачервени снимки на тази местност, под това плато има обширни участъци на подземна топлина, така че ако те живеят в пещерите, то от студ поне не страдат.“ Веднага се хванах за думите ѝ: А с какво се хранят? „Ако има пещерни хора — каза Мая, — може да има и пещерни животни. Освен това — мъхове, гъби, може да си представим и растения, които осъществяват фотосинтезата при инфрачервена светлина.“ Преставях си този живот, жалка пародия на това, което ние считаме за живот, упоритата, но вяла борба за съществуване, чудовищното еднообразие на впечатленията и ми стана ужасно тъжно за аборигените. И заявих, че грижата за тази раса е задача също така достатъчно благородна и благодарна. Мая възрази, че това е съвсем друго нещо, че пантианците са обречени и ако нас ни нямаше, те просто биха изчезнали, биха прекратили своята история; що се отнася до тукашния народ, то съвсем не се знае дали сме им притрябвали. Може би те и без нас процъфтяват.

Това е наш стар спор. По мое мнение, човечеството знае достатъчно, за да съди кое развитие е исторически перспективно, а кое — не. Мая се съмнява в това. Тя твърди, че ние знаем нищожно малко. Влезли сме в съприкосновение с дванадесет разумни раси, при това три от тях са нехуманоидни. В какви отношения се намираме с тези нехуманоиди, навярно и самият Горбовски не може да каже: встъпили ли сме в контакт с тях или не сме встъпили, а ако сме встъпили, по взаимно съгласие ли или сме им се натрапили, а може би те изобщо ни възприемат не като братя по разум, а като рядко явление на природата, нещо като необикновени метеорити. А ето, с хуманоидите всичко е ясно: от деветте хуманоидни раси само три се съгласиха да имат нещо общо с нас, при това леонидяните например охотно споделят с нас своята информация, а нашата, земната, много вежливо, но решително отхвърлят. Струва ти се съвсем очевидно нещо: квази-органичните механизми са много по-рационални и икономични от опитомените животни, но леонидяните се отказват от механизмите. Защо? Известно време ние спорихме — защо, после се объркахме, без да забележим разменихме възгледите си (при мен и Мая това се случва често) и накрая Мая заяви че всичко това са глупости.

— Не е там работата. Ти разбираш ли в какво се състои главната задача на всеки контакт? — попита тя. — Разбираш ли защо ето вече двеста години човечеството се стреми към контакти, радва се, когато те се осъществят, тъгува, когато не излиза нищо.

Естествено, разбирах.

— Изучаване на разума — казах. — Изследване на висшия продукт на развитието на природата.

— В общи черти това е вярно — отговори Мая, — но това са само думи, защото в действителност нас ни интересува не проблемът за разума изобщо, а проблемът за нашия, човешкия разум, с други думи ние преди всичко се интересуваме от нас самите. Вече петдесет хиляди години се мъчим да разберем какво представляваме, но като се гледа отвътре, тази задача не може да се реши, както е невъзможно и да вдигнеш сам себе си за косата. Трябва да се погледнеш отвън, с чужди очи, съвсем чужди...

— А за какво в същност е нужно това? — осведомих се агресивно.

— За това — солидно каза Мая, — че човечеството става галактическо. Например как си представяш ти човечеството след сто години?

— Как си го представям? — Вдигнах рамене. — Ами така, както и ти... Край на биологичната революция, преодоляване на галактичната бариера, излизане в нула-света... е, и широко

разпространение на контактното виждане, реализиране на П-абстракциите...

— Не те питам как си представяш постиженията на човечеството след сто години. Питам те как си представяш самото човечество след сто години?

Запремигнах объркано. Не схващах разликата. Мая ме гледаше победоносно.

— За идеите на Комов чувал ли си? — попита тя. — Вертикален прогрес и така нататък...

— Вертикален прогрес? — май че си спомнях нещо подобно. — Почакай... Това са, струва ми се, Боровик. Микава... нали?

Тя бръкна в масата и започна да рови в нея.

— Ето, ти тогава танцуваше в бара със своята Танечка, а Комов събираше младежите в библиотеката... На! — Тя ми подаде кристалофона. — Слушай.

Сложих неохотно кристалофона и започнах да слушам. Беше нещо като лекция, четеше я Комов и записът започваше от средата на думата. Комов говореше, без да бърза, просто, много достъпно, като се приспособяваше, изглежда, към нивото на аудиторията. Той даваше много примери, остроумничеше. Според него излизаше примерно следното.

Земният човек е изпълнил всички задачи, които е поставил пред себе си, и става галактичен човек. Сто хиляди години човечеството се е промъквало по тясна пещера, през затрупвания, през гъсталаци, загивало е под срутванията, попадало е в задънени улици, но пред него винаги е била синевата, светлината, целта и ето, ние се разляхме по равнината. Да, равнината е голяма, има къде да се разливаме. Но сега ние виждаме, че това е равнина, а над нея е небето. Ново измерение. Да, на равнината е хубаво и може колкото искаме да се занимаваме с реализацията на П-абстракциите. И ти се струва, че никаква сила не ни гони нагоре, в новото измерение... Но галактичният човек не е просто земен човек, живеещ в просторите на галактиката по законите на Земята. Той е нещо повече. С други закони на съществуването, с други цели на съществуването. Обаче ние не знаем нито тези закони, нито тези цели. Така че в същност думата е за формулиране идеала на галактичния човек. Идеалът на земния човек се е градил в течение на хилядолетия върху опита на дедите, върху опита на най-различните форми на живота от нашата планета. Идеалът на галактичния човек, изглежда, трябва да се изгражда върху опита на галактическите форми на живот, върху историческия опит на различните разуми в Галактиката. Досега ние дори не знаем как да подходим към тази задача, а нали на нас предстои да я решим, при това така да я решим, че да сведем до минимум броя на възможните жертви и грешки. Човечеството никога не поставя пред себе си задачи, които не е готово да реши. Това е дълбоко вярно, но това е и мъчително...

Записът свършваше също на средата на думата.

Честно казано, всичко това някак си не достигна до мен. Какво общо има тук галактическият идеал? Според мен хората в Космоса съвсем не стават някакви „галактични“. Аз бих казал, че обратното — хората носят със себе си в Космоса Земята — земния комфорт, земните норми, земния морал. И ако бъдем откровени, то за мен, пък и за всички мои познати, идеал на бъдещето е нашата малка планетка, достигнала до края на Галактиката, а след това може би и зад нейните предели. Примерно в такъв ред започнах да излагам своите съображения пред Мая, но тук забелязахме, че в каютата, навярно отдавна, присъствува и Вандерхузе. Той стоеше, облегат на стената, дърпаше своите рисови бакенбарди и ни разглеждаше със замислено-разсеян камилски израз на физиономията си. Станах и преместих стола към него.

— Благодаря — произнесе Вандерхузе, — но по-добре да постоя прав.

— А вие какво мислите по този повод? — войнствено го попита Мая.

— По кой повод?

— По повод на вертикалния прогрес.

Вандерхузе помълча известно време, след това въздъхна и каза:

— Не е известно кой първи е открил водата, но е съвсем сигурно, че това не са рибите.

Ние се замислихме напрегнато. След това Мая прося, вдигна пръст и каза;

— О!

— Не е мое — възрази меланхолично Вандерхузе. — Това е много стар афоризъм. Той ми харесваше отдавна, само че все нямаше случай да го приложам. — Помълча малко, после каза: — Що се касае до бордовия дневник: представяте ли си, действително е имало такова правило.

— Какъв бордови дневник? — попита Мая. — Какво общо има с това бордовият дневник?

— Комов помоли да намеря правилата, предписващи унищожаването на бордовите дневници — тъжно обясни Вандерхузе.

— Е, и? — казахме едновременно.

Вандерхузе помълча отново, след това махна с ръка.

— Срамота — каза той. — Оказа се, че има едно такова правило. По-точно, имало е. В стария „Сборник с инструкции“. В новия го няма. Откъде можех да знам? Да не съм историк...

Той се замисли. Мая нетърпеливо се размърда.

— Да — каза Вандерхузе. — Та, значи, ако ти си претърпял авария на неизвестна планета, населена от разумни същества — нехуманоиди или хуманоиди, но намиращи се в стадий на ярко изразена машинна цивилизация, ти си задължен да унищожис всички космографски карти и бордови дневници.

Ние с Мая се спогледахме.

— Този клетник, командирът на „Пеликан“ — продължи Вандерхузе, — навярно отлично е познавал старите закони. Защото това правило сигурно е от двеста години, измислили са го още в зората на звездните полети, измислили са го чисто умозрително, защото са се стараели да предвидят всичко. Но нима е възможно да се предвиди всичко? — Въздъхна. — Разбира се, можеше да се досети човек защо с бордовия дневник е станало така. И Комов се досети... И знаете ли как реагира на моето съобщение?

— Не — каза а аз. — Как?

— Кимна и се зае с други задачи — каза Мая.

Вандерхузе я погледна с възхищение.

— Правилно! — потвърди той. — Именно кимна и именно се зае с други задачи. Ако бях на негово място, щях да се радвам целия ден, че съм толкова досетлив...

— И какво значи излиза? — каза Мая. — Значи, или нехуманоиди, или хуманоиди, но в стадий на машинна цивилизация. Нищо не разбирам. Ти разбираш ли нещо? — попита ме тя.

Много ме забавлява този маниер на Мая гордо да заявява, че не разбира нищо. И аз самият често постъпвам така.

— Те са се приближили до „Пеликан“ на велосипеди — подказах й аз.

Мая нетърпеливо махна с ръка.

— Тук няма никаква машинна цивилизация — промърмори тя. — Няма и нехуманоиди...

Гласът на Комов обяви по вътрешната връзка:

— Вандерхузе, Глумова, Попов! Моля да се явите в кабината.

— Започва се! — каза Мая, като скочи.

Ние нахълтахме накуп в кабината. Комов стоеше до масата и поставяше портативния транслатор [4] в пластмасов калъф. Ако се съди по положението на превключвателите, транслаторът беше включен към бордовия компютър. Лицето на Комов беше необикновено загрижено, някак си много човечно, без онази своеобразна, дотегнала ни ледена съсредоточеност.

— Аз излизам — заяви той. — Като авангард. Яков, вие оставате старши. Най-важното е: да се осигури непрекъснато наблюдение и редовна работа на бордовия компютър. При появата на аборигените незабавно ме уведомете. Препоръчвам ви да въведете трисменен пост пред обзорните екрани. Мая, вървете веднага при екраните. Стас, там са моите радиोगрами. Предайте ги колкото се може по-бързо. Мисля, че няма нужда да ви обяснявам защо никой не трябва да излиза от кораба. Това е всичко. А сега — на работа.

Седнах при радиостанцията и започнах да работя. Комов и Вандерхузе говореха нещо тихо зад гърба ми. На другия край на кабината Мая настройваше екраните за кръгов обзор. Аз сортирах

радиограмите. Да, докато ние решавахме философски проблеми, Комов беше работил здравата. Почти всички негови радиограми бяха отговори. Поради липса на специални указания сам определях реда на срочност.

EP-2, Комов, — Центъра, за Горбовски. Благодаря за любезното предложение, смятам че нямам право да ви откъсвам от по-важните задачи, ще ви държа в течение за всички новини.

EP-2, Комов — Центъра, за Бадер. Принуден съм да се откажа от поста главен ксенолог на проекта „Ноев ковчег-2“. Препоръчвам ви Миреджиби.

EP-2, Комов — Базата, за Сидоров. Моля те, избави ме от доброволците.

EP-12, Комов — Европейския пресцентър, за Домбини. Смятам за преждевременно присъствието тук на ваши научен коментатор. За информация моля да се отнасяте до Центъра, Комисията по контактите.

И така нататък в същия дух. Пет радиограми бяха за Централния информационен пункт. Тях не ги разбрах.

Работата ми беше в най-големия си разгар, когато отново записука дешифраторът.

— Откъде е? — попита ме Комов от другия край на кабината. Той стоеше до Мая и разглеждаше околностите.

— „Център, исторически отдел...“ — прочетох аз.

— Е, най-после! — каза Комов и тръгна към мен.

— "...Проекта „Ноев ковчег“ — четях аз. — EP-2, за Вандерхузе и Комов. Информация. Откритият от вас кораб с регистрационен номер такъв и такъв е експедиционният звездолет „Пилигрим“, вписан в регистрите на Порт Деймос, тръгнал на втори януари двеста тридесет и първа година на свободно разузнаване в зона „Ц“. За последен път се е обадил на шести май двеста тридесет и четвърта година от областта „Сянка“. Екипаж: Мария-Луиза Семьонова и Александър Павловия Семьонов. От двадесет и първи април двеста тридесет и трета година пътник: Пиер Александрович Семьонов. Архивът на „Пилигрим“...

Там имаше още нещо, но в този момент Комов изведнъж се изсмя зад гърба ми и аз се обърнах изумен към него. Комов се смееше, Комов сияеше.

— Така си и мислех! — тържествуващо каза той, а ние всички го гледахме с отворени уста. — Така си и мислех! Това е човек! Разбирате ли, момчета? Това е човек!

Глава пета ХОРА НЕ ХОРА

— Стойте си по местата! — весело изкомандува Комов, подхвана калъфите с апаратурата и излезе.

Погледнах Мая. Тя стоеше като вкаменена по средата на кабината със замъглен поглед и беззвучно мърдаше устните си — мислеше.

Погледнах Вандерхузе. Веждите на Вандерхузе бяха високо вдигнати, бакенбардите му бяха разрошени и за пръв път, откак го помня, той приличаше не на млекопитаещо, а на риба-дявол, извадена от водата. На обзорния екран Комов, накачен с апаратурата, бодро крачеше към блатото покрай строителната площадка.

— Така-така! — произнесе Мая. — Ето, значи, за какво са били играчките...

— Защо? — живо се интересува Вандерхузе.

— Той е играл с тях — обясни Мая.

— Кой? — попита Вандерхузе. — Комов ли?

— Не. Семьонов.

— Семьонов ли? — повтори учудено Вандерхузе. — Хм... Е, и какво?

— Семьонов — малкият — нетърпеливо казах. — Пътникът. Детето.

— Какво дете?

— Детето на Семьонов! — каза Мая. — Разбирате ли сега за какво им е било шиештото устройство? Разните му там шапчици, камизолки и пеленки...

— Пеленки! — повтори поразеният Вандерхузе. — Значи, на тях им се е родило дете! Да-да-да-да! А аз дори се учудих къде са намерили пътник, при това със същото фамилно име. На мен дори и наум... Разбира се!

Прозвуча сигналът на радиоповикването. Отговорих машинално. Беше Вадик. Говореше бързо и тихо — изглежда се боеше, че ще го засекат...

— Стас, какво се е случило при вас? Само по-бързо, ние сега се вдигаме...

— Това бързо не можеш го разказа — отвърнах недоволно.

— А ти — с две думи. Кораба на Странниците ли сте намерили?

— Какви Странници? — смаях се аз. — Къде?

— Ами, тези... които ги търси Горбовски...

— Кой го е намерил?

— Вие сте го намерили! Намерили сте го, нали? — Гласът му изведнъж се промени. — Проверявам настройката — строго произнесе той. — Прекъсвам.

— Какво са намерили там? — попита Вандерхузе. — Какъв кораб?

Махнах с ръка.

— Просто така, любопитни... Значи, той се е родил през април тридесет и трета, а за последен път те са се обадили през май тридесет и четвърта... Яков, колко често е трябвало да предават съобщения?

— Веднъж на месец — каза Вандерхузе. — Ако корабът се намира в свободно разузнаване...

— Една минутка — спрях го аз. — Май, юни...

— Тринадесет месеца — каза Мая.

Не повярвах и пресметнах наново.

— Да — проговорих.

— Невероятно, нали?

— Какво, собствено, е невероятно? — внимателно попита Вандерхузе.

— В деня на катастрофата — отвърна Мая — детето е било на година и един месец. Как е оживяло?

— Аборигените — казах. — Семьонов е изтрил бордовия дневник. Значи е видял някого... И нямаше защо Комов да ми се зъби! Това беше истински детски плач! Какво, да не би да не съм чувал едногодишни деца?... Те са записали всичко, а когато пораснало, дали са му го да чуе...

— За да се запише, трябва да има техника — проговори Мая.

— Е, ако не са записали, то са запомнили — отвърнах. — Това не е важно.

— Аха — произнесе Вандерхузе. — Той е видял или нехуманоиди, или хуманоиди, но в стадий на машинна цивилизация. И затова е изтрил бордовия дневник. Според инструкцията.

— Не прилича на машинна цивилизация — рече Мая.

— Значи, нехуманоиди... — Мен ме осени изведнъж. — Момчета — казах, — ако тук има нехуманоиди, това е такъв случай, че просто не знам... Човек-посредник, разбирате ли? Той е и човек, и не човек, хуманоид и нехуманоид! Такова нещо още не се е случвало. За това никой дори не би помял да мечтае!

Бях във възторг. Мая също беше във възторг. Перспективите ни заслепяваха. Мъгливи, неясни, но ослепително пъстри. Работата не беше само в това, че за пръв път в историята ставаше възможен контактът с нехуманоиди. Човечеството получаваше едно уникално огледало, пред човечеството се отваряше врата към съвършено недостъпния по-рано, непостижим свят на една принципно друга психология и най-последно мъгливите идеи на Комов за вертикалната цивилизация получаваша експериментален фундамент...

— За какво им е на нехуманоидите да се занимават с човешко дете? — произнесе замислено Вандерхузе. — За какво им е и какво разбират от това?

Перспективите загубиха малко от блясъка си, но Мая веднага каза предизвикателно:

— На Земята са известни случаи, когато нехуманоиди са възпитавали човешки деца.

— Но това е на Земята! — каза тъжно Вандерхузе.

И беше прав. Всички известни разумни нехуманоиди стояха много по-далеч от човека, отколкото вълците или дори октоподите. Нали такъв сериозен специалист като Крюгер твърдеше, че разумните голи охлюви от Гарота възприемат човека с цялата негова техника не като явление от реалния свят, а като плод на своето невъобразимо въображение...

— И въпреки всичко то е оцеляло и е пораснало! — каза Мая.

И също беше права.

Аз по природа съм скептик. Не обичам да прекалявам и много да фантазирам. Не съм като Мая. Но тук просто нищо друго не може да се предположи. Дете на една година. Ледена пустиня. Самичко. Съвсем ясно бе, че оставено само на себе си, нямаше да може да оживее. А от друга страна — изтритият бордови дневник. Какво още би могло да се измисли? Някакви пришълци-хуманоиди случайно са се оказали тук, отгледали са го, а след това са отлетели... Глупаво е, нали...

— А може би то не е оживяло? — каза Мая. — Може би всичко, което е останало от него, са плачът му и гласовете на родителите му.

За момент ми се стори, че всичко рухна. Тая Мая все ще измисли нещо. Но веднага съобрази.

— А как влиза в кораба? Как командува моите кибери? Не, драги мои, или ние сме срещнали в Космоса една точна — разбирате ли, — точна, идеална реплика на човечеството, или това е космически Маугли. Не зная кое е по-вероятно.

— И аз не зная — проговори Мая.

— И аз — каза Вандерхузе.

От репродуктора се разнесе гласът на Комов:

— Внимание, вие на борда! Излязох на позиция. Добре да се наблюдава околността. Оттук не виждам много. Радиограми имаше ли?

Погледнах в приемното отделение.

— Цяла пачка — отговорих аз.

— Цяла пачка — каза Вандерхузе по микрофона.

— Стас, изпратихте ли моите радиограми?

— А... още не всичките — отвърнах аз, сядайки бързо пред радиостанцията.

— Още не всичките — съобщи Вандерхузе по микрофона.

— Безредие цари на палубата! — заяви Комов. — Стига сте философствували, започвайте работа. Мая, следете екраните. Забравете всичко и следете екраните. Попов, след десет минути и последната ми радиограма да бъде в ефира. Яков, прочетете какво е дошло на мое име.

Когато завърших предаването и се огледах, всички работеха. Мая седеше пред наблюдателния пулт — на панорамния екран се виждаше Комов, една мъничка фигурка край самия бряг; над блатото се движеше мъглата и никакво друго движение не се забелязваше в кръг от триста и шестдесет градуса, с радиус седем километра от кораба. Комов седеше с гръб към нас; очевидно очакваше, че нашият Маугли ще се появи откъм блатото. Мая бавно въртеше глава, оглеждайки околността, и от време на време даваше максимално увеличение на някой подозрителен участък — тогава върху екраните на малките монитори се появяваше ту клюмнал храст, ту виолетова сянка на дюна върху искрящия пясък,

ту някое неопределено петно в рядката четина на дърветата-джуджета.

Вандерхузе боботеше монотонно в микрофона: „...варианти на психотипа две точки шестнадесет ен дроб тридесет и две зета или шестнадесет ем... дроб тридесет и едно ипсилон...“ — „Достатъчно — отговаряше Комов. — Следващата.“ „Земята, Лондон, Картрайт. Уважаеми Генадий, още веднъж напомням за обещанието ви да дадете мнение...“ „Достатъчно. Следващата.“ „Пресцентърът...“ „Достатъчно. По-нататък, Яков, четете само това, което е от Центъра или от базата.“ Пауза. Вандерхузе сортираше картичките. „Центъра, Бадер. Поисканата от вас апаратура нула се изпраща в базата, съобщете вашите предварителни съображения по следните точки: първо — други вероятни зони, обитавани от аборигените...“ „Достатъчно. По-нататък...“

В този момент ме повика базата. Сидоров търсеше Комов.

— Комов е на контакт, Михаил Албертович — казах някак виновно.

— Контактът започна ли?

— Не още. Чакаме.

Сидоров се покашля.

— Е, добре, ще се свържа с него по-късно. Не е спешно. — Той помълча. — Вълнувате ли се?

Анализирах състоянието си.

— Н-не че се вълнуваме... Някак странно е. Като насън. Като в приказките.

Сидоров въздъхна.

— Няма да ви преча — каза той. — Желая ви успех.

Аз му благодарих. След това сложих лакът на пулта, подпрях брадата си с ръка и отново се задълбочих в своите усещания. Да, беше някак си странно. Човек-нечовек. Май че в същност то не може да бъде наречено човек. Човешкото дете, възпитано от вълците, става вълк. От мечките — мечка. Ами ако един октопод се заеме да възпитава човешко дете? Не да го яде, а да започне да го възпитава... Работата дори не е в това. И вълкът, и мечката, и октоподът — всички те са лишени от разум. Или поне от това, което ксенолозите наричат разум. А ако нашия Маугли са го възпитали разумни същества, които в известен смисъл са октоподи?... И дори още по-чужди от октоподите... Та нали те са го научили да излъчва защитни фантоми, научили са го на мимикрия — човешкият организъм не е пригоден за подобни номера, значи това е изкуствено приспособление... Чакай, чакай, а за какво му е тая мимикрия? От кого е приучен да се защитава? Нали планетата е пустинна! Значи, не е пустинна.

Аз си представих огромни пещери, изпълнени с тайнствена виолетова светлина, мрачни разклонения, в които се е притаила смъртна опасност, и малкото момченце, което се прокрадва покрай лепкавата стена, готово всеки момент да изчезне, да се разтвори в измамното сияние, като остави на врага своята нетрайна, разтопяваща се сянка. Бедното момче! Веднага трябва да бъде отведено оттук... Стоп-стоп-стоп! Всичко това е глупост. Това не може да бъде. Не може да съществува сложен, мъдър, с много опит вид живот и около него да не кипи по-елементарен, по-прост живот. Колко вида живи същества откриха тук? Май единадесет или дванадесет — и това в целия диапазон от вируса до човешкото дете. Не, това е невъзможно. Тук нещо не е в ред. Добре, скоро ще разберем. Малчугана ще ни разкаже всичко. Ами ако не разкаже? Много ли разказаха на хората за вълците децата-вълци? На какво ли разчита Комов? Прииска ми се веднага, без да се бавя, да го попитам на какво разчита.

Когато прочете последната радиограма, Вандерхузе се изтегна в креслото, сложи ръце на тила и замислено произнесе;

— А пък аз познавах Семьонов. Трябва да кажа, че бяха чудесни и в същото време много странни хора. Романтици, влюбени в миналото. Разбира се, Шура знаеше всички старинни закони, вечно ги цитираше. На нас ни се струваха смешни и нелепи, а той намираше в тях някаква прелест... Катастрофа, агония, страшни чудовища нахълтват в кораба... Да се унищожи бордовият дневник, да се изтрие собствената следа в пространството — та нали на другия ѝ край е Земята! Да, това е съвсем в неговия стил. — Вандерхузе помълча. — Между другото тези, които търсят усамотение, са много повече, отколкото ние с вас си мислим. Та усамотяването не е толкова лошо нещо, вие как мислите?

— Не е за мен — кратко каза Мая, без да се откъсва от екрана.

— Това е, защото си млада — възрази Вандерхузе. — На твоята възраст Шура Семьонов също обичаше и сам да дружи с много хора, и мнозина да дружат с него. И да работят заедно — в голяма шумна група. И да устройват „мозъчни битки“, и непрекъснато да бъдат във весело напрежение, и непрекъснато да се състезават, все едно за какво — скокове с крила, брой остоти за единица време, знаене наизуст на всякакви таблици... по всичко. А в паузите да пее с акомпанимент на некофон колкото му глас държи куплети, собствено съчинение... — Вандерхузе въздъхна. — Обикновено това свършва със започването на истинската любов... Впрочем за това не знам нищо. Знаем само, че от двадесета година Шурик и Мари отидоха а групата за свободна разузнаване. Оттогава в същност нито веднъж не съм ги виждал. Веднъж говорихме по видеото... Тогава бях диспечер и Шура искаше от мен разрешение за отлитане от Пандора. — Вандерхузе отново въздъхна. — Между другото, бащата на Шура, Павел Александрович, е още жив. Трябва да отидем непременно при него, като се върнем... — Помълча. — Ако искате да знаете — заяви той, — аз винаги съм бил против свободното разузнаване. Архаизъм. Скитат из Космоса поединично, а е опасно, научният резултат е нищожен, понякога дори пречат... Помните ли историята с Камерер? Всички те се преструват, че уж сме овладели Космоса, че уж се чувствуваме в Космоса като у дома си. Това не е вярно. И никога няма да бъде вярно. Космосът винаги ще си бъде Космос, а човекът винаги ще си бъде само човек. Наистина, ще става все по-опитен и по-опитен, но никакъв опит няма да му е достатъчен, за да се чувства в Космоса като у дома си... Според мен Шура и Мари така и не намериха в Космоса нищо, или поне нищо такова, за което би си струвало да се разказва на масата в каюткомпанията.

— Но затова пък са били щастливи — каза Мая, без да се обръща.

— Защо мислиш така?

— В противен случай щяха да се върнат! За какво им е трябвало да търсят нещо си, ако и така са били щастливи? — Мая погледна сърдито Вандерхузе. — Изобщо какво друго, освен щастие, си струва да се търси?

— Бих могъл да ти отговоря, че този, който е щастлив, той нищо не търси — каза Вандерхузе, — но аз не съм подготвен за такъв дълбок спор, пък и ти също не си, как смяташ? Рано или късно ще започнем да обобщаваме понятието щастие и за нехуманоидите.

— Вие на борда! — раздаде се гласът на Комов. — Наблюдавайте внимателно!

— Именно това и аз исках да кажа — проговори Вандерхузе и Мая отново се обърна към екрана.

Сега и тримата гледахме в екрана. Слънцето беше съвсем ниско, висеше над самите върхове и на хълмовете вече лежах сенки. Пистата ярко блестеше, облакът пара над блатото сега изглеждаше тежък и неподвижен, а върхът му, през който се промъкваше слънчевата светлина, бе станал пронизващо виолетов. Всичко наоколо, дори и самият Комов, беше съвсем неподвижно.

— Пет часът — каза тихо Вандерхузе. — Не е ли време да обядваме? Геннадий, вие кога ще ядете?

— На мен не ми трябва нищо — каза Комов. — Взех със себе си. А вие се нахранете, след това може и да не ви бъде до ядене.

Станах.

— Отивам да приготвя. Какви са поръчките?

В този момент Вандерхузе каза:

— Виждам го!

— Къде? — веднага попита Комов.

— Върви по брега към нас, откъм айсберга. На шестдесет градуса вляво, ако сте обърнат към кораба.

— Аха — каза Мая. — Аз също виждам! Наистина, върви.

— Не виждам! — каза нетърпеливо Комов. — Дайте координатите по далекомера.

Вандерхузе пхна лице в рамката на далекомера и продиктува координатите. Сега и аз видях: покрай самата ивица от черна вода, без да бърза, сякаш неохотно, към кораба се мъкнеше една зеленикава, странно превита фигурка.

— Не, не виждам — каза Комов с досада. — Разказвайте ми.

— Е-е, значи така... — започна Вандерхузе и се окашля. — Върви бавно, гледа към нас... в ръцете му — наръч от някакви пръчки... Спря се, порови с крак в пясъка... Бр-р-р, в такъв студ — гол-голеничък... Тръгна пак... Генадий, гледа във вашата посока... Интересно, анатомията му не е човешка, по-точно, не съвсем човешка... Ето, пак се спря и през цялото време гледа към вас. Генадий, нима не го виждате? Той е точно на вашия траверс, сега е по-близо до вас, отколкото до нас...

Пиер Александрович Семьонов, космическият Маугли, се приближаваше. В момента разстоянието до него беше двеста метра и когато Мая даваше на монитора увеличеното му изображение, можеше да се разгледат дори ресниците му. Точно в този момент залязващото слънце надникна между два планински върха, отново стана съвсем светло, дълги сенки се протегнаха надлъж по плажа.

Това беше дете, момче на дванадесетина години, ъгловато, кокалесто, дългокрако, с остри плешки и лакти, но с това се и изчерпваше приликата му с обикновено момче. Лицето му вече не беше момчешко — с човешки черти, но свършено неподвижно, окаменяло, замръзнало като маска. Само очите му бяха живи, големи, тъмни, те се стрелкаха наляво и надясно, сякаш през процепите на маска. Ушите му бяха големи, щръкнали; дясното беше доста по-голямо от лявото, а под лявото по шията чак до ключицата тъмнееше неравен белег — груба, неправилна зараснала следа от рана. Червеникавите сплъстени коси падаха безредно по челото и раменете, стърчаха на различни страни, на темето се извисяваше един буен кичур. Зловещо, неприятно лице и като допълнение — с мъртвешки, синкаво-зелен оттенък, лъскаво, сякаш намазано с някаква мазнина. Впрочем така лъщеше и цялото му тяло. Беше свършено голо и когато се приближи съвсем до кораба и хвърли наръча пръчки на пясъка, ясно се видя колко жилаво е цялото, без каквито и да е следи от трогателна детска беззащитност. Да, беше кокалесто, но не кльощаво — учудващо, като възрастен жилаво, не мускулесто, не атлет, а именно жилаво; видяха се и други страшни разкъсани белези — дълбок белег на лявата му страна през ребрата чак до бедрото, поради което беше и така изкривено, и още — белег на десния крак и дълбока вдлъбнатина в средата на гърдите. Да, види се, никак не му е било леко. Планетата старателно беше дъвкала и гризала човешкото дете, но накрая го беше приспособила към себе си.

Сега то беше на двадесет крачки, на самия край на мъртвото пространство. Наръчът пръчки беше в краката му, а то стоеше, отпуснало ръце, и гледаше кораба; разбира се, не можеше да види обективите, но ни се струваше, че ни гледа право в очите. И позата му не беше човешка. Не зная как да го обясня. Просто хората не стоят в такава поза. Никога. Нито когато си почиват, нито когато чакат, нито когато са в напрежение. Левият му крак беше малко назад и леко прегънат в коляното, но с цялата си тежест то се опираше именно на него. И бе издало напред лявото си рамо. Човек, готвещ се да мята диск, за момент може да заеме подобна поза — дълго така не се издържа, неудобно е, пък и некрасиво, а то стоеше, стоя няколко минути, а след това изведнъж приседна и започна да подрежда пръчките си. Казах — приседна, но това е неправилно: то клекна на левия си крак, а десния, без да го прегъва, протегна напред — дори като го гледаш, ти ставаше неудобно, особено когато почна да се занимава с пръчките, помагайки на ръцете си с десния крак. След това вдигна лице към нас, протегна ръце — с по една пръчка във всеки юмрук — и в този момент започна нещо такова, което изобщо не се наемам да опиша.

Мога само да кажа: лицето му оживя и не просто оживя, а се взриви от движения. Не зная колко мускула има човешкото лице, но при него те всичките наведнъж се раздвижиха и всеки самостоятелно, и всеки непрекъснато, и всеки необикновено сложно. Не зная с какво да сравня това. Може би с трептенето на ситни вълнички по водата при слънчева светлина, само че вълничките са еднообразни и хаотични, еднообразни в своята хаотичност, а тук през фойерверка на движенията прозираше някакъв определен ритъм, някакъв осмислен ред, това не беше болезнено конвулсивно треперене, агония, паника. Това беше танц на мускулите, ако може така да се изразя. И той тръгна от лицето, след това затанцуваха раменете, гърдите, запяха ръцете и сухите пръчки затрептяха в свитите юмруци, започнаха да се кръстосват, да се сплитат, да се борят — с шумолене, с барабанен тропот, с цвърчене, сякаш цяло

поле шурци се бяха събрали под кораба. Това продължи не повече от минута, но на мен ми се премрежиха очите и ушите ми заглъхнаха. След това всичко започна да стихва. Танцът и пеенето преминаха от пръчките в ръцете, от ръцете в раменете, после в лицето и всичко свърши. Отново ни гледаше неподвижната маска. Момчето леко се вдигна, прекрачи през купчината пръчки и изведнъж влезе в мъртвото пространство^[5].

— Защо мълчите? — дереше се Комов. — Яков! Яков! Чувате ли ме? Защо мълчите?

Дойдох на себе си и потърсих с очи Комов. Ксенопсихологът стоеше в напрегната поза, с лице към кораба, от краката му се проточваше дълга сянка по пясъка. Вандерхузе се окашля и проговори:

— Слушам.

— Какво стана?

— Не се наемам да го разкажа — каза той. — Може би някой от вас, приятели?

— То разговаряше! — произнесе Мая със сподавен глас. — Така разговаряше!...

— Слушайте — казах аз. — Дали не е тръгнало към люка?

— Възможно е — отвърна Вандерхузе. — Геннадий, то изчезна в мъртвото пространство. Може да е тръгнало към люка...

— Следете люка — изкомандува бързо Комов. — Ако влезе, веднага ми съобщете, а вие се затворете в кабината. — Той помълча. — Чакам ви след един час — проговори с някаква нова интонация, с обикновения си спокойно-делови тон и така, сякаш бе настрана от микрофона. — За един час ще се справите ли?

— Не разбрах — каза Вандерхузе.

— Затворете се! — раздразнено викна Комов право в микрофона. — Разбирате ли? Затворете се, ако влезе в кораба!

— Това разбрах — отговори Вандерхузе. — Къде ще ни чакате след час?

Настъпи мълчание.

— Чакам ви след един час — отново настрана от микрофона, деловито повтори Комов. — За един час ще се справите ли?

— Къде? — каза Вандерхузе. — Къде ще ни чакате?

— Яков, чувате ли ме? — викна обезпокоен Комов.

— Чувам ви отлично — произнесе Вандерхузе и объркано ни погледна. — Казахте, че ни чакате след един час. Къде?

— Аз не съм казвал... — започна Комов, но изведнъж гласът на Вандерхузе го прекъсна, също така приглушен, сякаш на разстояние от микрофона:

— А не е ли време да обядваме? На Стас сигурно му е домъчняло там, ти, Мая, как смяташ?

Мая нервно захихика.

— Та това е то... — проговори, като сочеше с пръст към екрана. — Това е то... там...

— Яков, какво става? — кресна Комов.

Един странен глас — дори не разбрах веднага чий е — произнесе:

— Аз тебе, старче, ще те излекувам, ще те вдигна на крака, човек ще те направя...

Мая, закрила с длани лицето си, хълцаше от нервен смях, като притискаше коленете си към брадата.

— Нищо особено, Геннадий, — произнесе Вандерхузе, изтривайки с носна кърпа изпотеното си чело. — Недоразумение. Клиентът разговаря с нашите гласове. Ние го чуваме чрез външната акустика. Малко недоразумение, Геннадий.

— Виждате ли го?

— Не... Впрочем ето — появи се.

Момчето отново стоеше при своите пръчки, вече в друга, но също неудобна поза. Пак гледаше право, в очите ни. След това устата му се поотвори, устните му странно се изкривиха, венците и зъбите отляво се оголиха и чухме гласа на Мая:

— В края на краищата, ако аз имах вашите бакенбарди, може би щях да гледам съвсем иначе на

живота...

— Сега говори с гласа на Мая — съобщи невъзмутимо Вандерхузе. — А сега погледна към вас. Вие все още ли не го виждате?

Комов мълчеше. Момчето си стоеше, извило глава в посока към него, съвършено неподвижно, сякаш вкаменено — една странна фигура в сгъстяващия се здрач. И аз изведнъж разбрах, че това не беше то. Фигурата се топеше. През нея прозираше тъмният край на водата.

— Аха, виждам! — удовлетворено каза Комов. — То стои на двадесет крачки от кораба, нали?

— Да — отвърна Вандерхузе.

— Не е така — казах аз.

Вандерхузе се вгледа.

— Да-да, май не е така — съгласи се той. — Като че ли това е... как го наричате, Геннадий? Фантом ли?

— Чакайте — каза Комов. — Ето, сега наистина го виждам. То идва към мене.

— Ти виждаш ли го? — попита ме Мая.

— Не — отговорих. — Тъмно е вече.

— Работата не е в тъмнината — възрази Мая.

Сигурно беше права. Наистина слънцето залезе и здрачът се сгъсти, но аз различавах Комов на екрана, виждах и изчезващия фантом, и пистата, и айсберга в далечината, а ето, момчето вече не виждах. След това видях, че Комов седна.

— Приближава се — проговори той полугласно — Сега ще бъде зает. Не пречете. Продължавайте внимателно да следите околността, но никакви локатори, изобщо никакви активни средства. Опитайте да се справите само чрез инфраоптиката. Край.

— На sluка! — каза Вандерхузе в микрофона и стана. Имаше тържествен вид. Погледна ни строго над носа си, с обичайното плавно движение разроши бакенбардите и произнесе:

— Стадата са в оборите сега, свободни сме до утринната зора.

Мая се прозя конвулсивно и проговори;

— Спи ли ми се или какво? Или е от нерви?

— Между другото, сега ще имаме малко време за сън — заяви Вандерхузе. — Нека направим така. Мая да отиде да си почине. Аз оставам пред екрана, а Стас нека спи край радиостанцията. След четири часа ще го събудя, ти как мислиш, Стас?

Аз не възразих, макар и да се съмнявах, че Комов ще издържи толкова на студа. Мая, която не преставаше да се прозява, също не възрази. Когато тя излезе, предложих на Вандерхузе да сварим кафе, но той се отказа под някакъв смехотворен предлог — искаше, навярно, да поспя. Тогаваше се настаних край радиостанцията, прегледах новите радиोगрами, не открих нищо спешно и ги предадох на Вандерхузе.

Известно време той мълча. Никак не ми се спеше. И така, и иначе се опитвах да си представя какви трябва да са възпитателите на Пиер Семьонов. Човешкото дете, възпитано от вълците, бяга на ръце и крака и ръмжи. Възпитаният от мечките човек — също. Изобщо възпитанието напълно определя модус вивенди на всяко същество. Тоест не напълно, но забележимо го определя. В същност защо нашият Маугли е останал изправен? Това води до определени мисли. Той ходи с нозете, активно ползува ръцете си, което само по себе си не е нещо вродено, а се възпитават. Той може да говори. Естествено, не разбира какво говори, но е явно, че тази част на мозъка, която управлява речта, при него действа великолепно... И как запомня всичко от един път! Странно, много странно. Нехуманоидите, за които съм чувал, биха били съвършено неспособни да възпитат така човешкото дете. Да го изхранят, да го опитомят — биха могли. Да го изследват в своите странни лаборатории, наподобяващи гигантски действащ модел на чревен канал — също. биха могли. Но да видят в него човека, да идентифицират в него човека, да запазят човека в него — едва ли. Нима все пак те са хуманоиди?...

— Всеки случай — изведнъж каза Вандерхузе — те са хуманни в най-широкия смисъл на думата, какъвто може да бъде измислен, щом като са спасили живота на нашето дете; и са гениални,

щом са успели да го възпитат така, че да прилича на човек, не знаейки може би нищо за ръцете и краката. Ти как мислиш, Стас?

Изхъмках неопределено и той замълча.

В кабината беше тихо. Базата не ни безпокоеше, Комов също не се обаждаше; на тъмния екран пламваха, преливайки се, пъстрите завеси на северното сияние и в тяхната призрачна светлина едва се виждаше Комов, седнал съвършено неподвижно, а момчето така и не можах да видя нито веднъж. Но явно при тях всичко беше наред, тъй като голямата бордова изчислителна машина започваше от време на време тихо да мляска и да бръмчи, като преработваше и организираше информацията, получена от транслятора. После задряхах и си спомням, че ми се присъниха някакви намръщени небръснати октоподи в сини ангузи и с чадъри, те ме учеха да ходя, а на мен ми беше толкова смешно, че през цялото време падах, като предизвиквах тяхното силно недоволство. Събудих се от мек и неприятен гласък в сърцето. Нещо се беше случило. Вандерхузе седеше, наведен напрегнато към екрана, вкопчил ръце в креслото.

— Стас — повика ме той тихо.

— Да?

— Погледни екрана.

И без това вече гледах към екрана, но не виждах засега нищо особено. Както и по-рано горяха и се преливаха небесните пламъци, Комов седеше в предишната поза, далечният айсберг блестеше в розово и зелено. След това видях.

— Над планините ли? — попитах шепнешком.

— Да. Именно над планините.

— Какво е това?

— Не зная.

— Отдавна ли е?

— Не зная. Забелязах го преди две минути. Мислех, че е смерч...

Отначало и аз помислих, че е смерч. Над бледата назъбена линия на хребета, върху фона на дългоцветните завеси на сиянието се издигаше нещо като дълъг тънък камшик — черна крива, сякаш драскотина на екрана. Този камшик едва забележимо вибрираше, огъваше се, понякога като че ли пропадеше надолу и отново се изправяше и се виждаше, че не е гладък, а сякаш на коленца и прилича на бамбуков ствол. Стърчеше над хребета, до който имаше най-малко десет километра, сякаш някой беше извадил гигантска въдица иззад върховете. Той придаваше на познатия пейзаж върху екрана нереалния вид на декорация от куклен театър. Да се гледа това беше някак противоестествено и зловещо-смешно, както ако над върховете се беше появила неправдоподобна грамадна физиономия. Изобщо това беше нещо извън всякакви мащаби, нещо невъзможно, извън всички представи за пропорции.

— Те ли са? — попитах шепнешком.

— Невъзможно е това да е естествено... — проговори Вандерхузе. — Невъзможно е и да е изкуствено.

Същото чувствах и аз.

— Трябва да съобщим на Комов — казах.

— Комов се е изключил — отвърна Вандерхузе. Насочваше далекомера. — Разстоянието не се променя. Четиринадесет километра. И това чудо страшно вибрира, цялото се тресе. Амплитудата не е по-малка от сто метра... Съвършено невъзможно нещо.

— На каква височина е? — промърморих.

— Около шестотин метра.

— Дявол да го вземе. — казах.

Той изведнъж скочи и натисна два клавиша наведнъж: на външното аварийно радиоповикване, „всички незабавно да се върнат на борда“ и на вътрешния сигнал „всички да се съберат в кабината“. След това се обърна към мен и с необичайно отривист глас изкомандува:

— Стас! Бегом на поста УАС^[6]. Постави в готовност новото ПМО^[7]. Стой и чакай. Без команда не предприемай нищо.

Изскочих в коридора. Зад вратите на каютите се чуваха заглушените отривисти трели на сигнала за събиране. Насреща ми тичаше Мая, която обличаше в движение куртката си. Беше с пантофи на бос крак.

— Какво се е случило? — с дрезгав от съня глас попита тя още отдалеч.

Махнах с ръка и по трапа се изтърсих долу, в поста за управление на активните средства. Леко ме тресеше, но в общи черти бях спокоен. В известен смисъл бях дори горд: очертаваше се рядка ситуация. Толкова рядка, че бях уверен: от момента на първия старт на този кораб никои още не беше влизал в поста УАС — освен може би работниците от космодрума за профилактичен преглед на автоматиката.

Повалих се в креслото, включих кръговия екран, изключих автоматиката на ПМО и веднага заблокирах кърмовата установка, за да не започна да стрелям в суматохата в надир^[8]. След това се заех с нониусите на ръчното прицелване и изображението на екрана пропълзя през кръстосаните черни линии пред очите ми; пропълзя озъбеният айсберг, пропълзя мъгливата маса над блатото, пропълзя Комов — сега той стоеше, озарен от северното сияние, с гръб към нас и гледаше към планините... Още малко по-високо. Ето го. Черен, треперещ, нелеп, съвършено невъзможен. А редом с него — втори, покъс, но расте пред очите ми, протяга се, огъва се... Дявол да го вземе, как го правят ония? Какви мощности са нужни и що за материал е това? Ама че зрелище!... Сега изглеждаше, като че ли чудовищна хлебарка се крие зад планините и показва оттам мустаците си. Пресметнах ъгъла на поразяване и нагласих така пресечените линии, че с един удар да улуча двете цели. Сега оставаше само да натисна педала...

— Пост УАС — ревна Вандерхузе.

— Тук постът на УАС! — отзовах се аз.

— Готовност!

— Тъй вярно, готовност!

Според мен, излезе много бойко.

— Виждаш ли двете цели? — с обикновен глас попита Вандерхузе.

— Да. И двете ги покривам с един импулс.

— Обърни внимание: четиридесет градуса източно — трета цел.

Погледнах: наистина, още един гигантски мустак се огъваше и трепереше в призрачната светлина на сиянието. Това не ми хареса. Ще успее или не? Друг изход нямаше, трябваше да успее... Мислено изрепетирах как пускам импулса, а след това с две движения насочвам оръдието към третата цел. Нищо, ще успее.

— Виждам третата цел — казах аз.

— Добре — каза Вандерхузе. — Ти обаче не се горещи. Ще се стреля само по моя команда.

— Тъй вярно — промърморих.

Те като ударят по кораба с някакъв... такъв... изкривител на пространството, ще има да чакам команда от теб. Явно ме тресеше. Стиснах ръце, за да дойда на себе си. След това погледнах какво прави Комов. Комов беше в ред. Седеше отново в предишната поза, извърнат настрана от гигантската хлебарка. Веднага се успокоих, още повече, че открих най-после дребната черна фигура редом с Комов. Дори ми стана неловко.

Какво ме беше прихванало? И в същност какви причини имах за паника? Е, показват някакви мустаци... Големи мустаци, няма спор, бих казал дори — смайващо големи мустаци. Но в края на краищата това вероятно не са никакви мустаци, а нещо като антени. Може би те просто ни наблюдават. Дори в същност не нас, а своя възпитаник, Пиер Александрович Семьонов наблюдаваха — как е значи, не се ли отнасят зле с него...

Изобщо, ако се помисли, противометеоритното оръдие е страшно, нещо и не би ми се искало да го използваме тук. Едно е да се изравни със земята някаква скала, за да се разчисти площадка за

качане или да речем да се заприщи някаква клисура, когато е нужен водоем с прясна вода, а съвсем друго — ето така, срещу нещо живо... А дали изобщо ПМО е било използвано като отбранително средство? Май че да. Първо, имаше случай, не си спомням къде, когато товарен автомат изгубил управление и започнал да пада точно върху лагера — наложило се да бъде изгорен. А сетне, спомням си, че се обсъждаше такъв инцидент: на някаква биологично активна планета кораб-разузнавач бил подложен „на насочено непреодолимо въздействие на биосферата“... Тоест дали е бил подложен или не — не се знае и досега, но капитанът решил, че е бил подложен, и стрелял с носовото оръдие. Той изгорил всичко около себе си, чак до хоризонта, така че след това при разследването експертите само вдигали ръце. Капитанът, спомням си, задълго бе отстранен от полетите... Но какво да приказваме — ПМО беше страшно средство. Последното средство.

За да се отвлека от всички тези мисли, измерих разстоянието до целите и пресметнах височината и дебелината им. Разстоянията бяха: четиринадесет, четиринадесет и половина и шестнадесет километра. Височината — от петстотин до седемстотин метра, а дебелината им беше приблизително еднаква: около петдесет метра при основата, а на самия край на мустака — по-малко от метър. И всички те наистина бяха разчленени като стволоче на бамбук или като бобинни антени. И още ми се стори, че различавам на повърхността им някакво движение с посока отдолу нагоре, нещо като перисталтика, но може би това беше само игра на светлината. Помъчих се да пресметна свойствата на материала, от който може да са направени подобни образувания — получаваше се някаква глупост. Ех, да можеше да ги проверя с локатора-пробовземач, но не можеше, разбира се. Не се знаеше как щяха да реагират. Пък и не това беше главното. Главното беше, че тук цивилизацията, изглежда, беше технологическа. Високоразвита цивилизация. Кое то в същност трябваше да се докаже. Не беше ясно само защо са се зарили под земята, защо са оставили родната си планета във властта на пустотата и тишината. Впрочем, ако се помисли, всяка цивилизация си има свои представи за благоустройството. Например на Тагор...

— Пост УАС! — викна Вандерхузе над самото ми ухо, така че подскочих. — Как виждаш целите?

— Виждам целите... — откликнах машинално, но веднага засякох: антените ги нямаше над планините. — Няма ги целите — казах с отпаднал глас.

— Спиш на поста си!

— Не спя... Току-що ги имаше, видях ги със собствените си очи...

— И какво видях със собствените си очи? — осведоми се Вандерхузе.

— Целите. Трите цели.

— А след това?

— А сега ги няма.

— Хм... — каза Вандерхузе. — Странно някак си стана това, ти как мислиш?

— Да — казах съчувствено. — Много странно. Бяха — и изведнъж ги няма.

— Комов се връща — съобщи Вандерхузе. — Може би той разбира нещо?...

Наистина Комов, окичен с калъфите, се връщаше с неравна походка — изглежда, бяха му изтръпнали краката — към кораба. От време на време той се обръщаше — предполагам, че се сбогуваше с Пиер Александрович, но самият Пиер Александрович никъде не се виждаше.

— Отбой — каза Вандерхузе. — Остави всичко, както е и бягай в кухнята да приготвиш нещо горещо и подкрепително. Навярно Геннадий е замръзнал като шушулка. Впрочем, гласът му беше доволен, ти как мислиш, Мая?

Мигом се намерих в кухнята и бързо започнах да приготвям глинтвайн, кафе и лека закуска. Много се боях да не пропусна дори и дума от това, което ще разказва Комов. Но когато докарах бегом масичката в каютата, Комов не беше разказал още нищо. Той стоеше пред масата, като търкаше замръзналата си буза, на масата беше разстлана най-голямата и подробна карта на нашия район и Мая му показваше с пръст местата, откъдето се показваха одевешните мустаци-антени.

— Тук няма нищо! — възбудено говореше Мая. — Тук има замръзнали скали, каньони с дълбочина сто метра, вулканични пропасти — и нищо живо. Десетки пъти съм прелитала оттук. Дори

хрсталак няма.

Комов ми кимна разсеяно-благодарно, взе с двете си ръце чашата с глинтвайна, пъкна лицето си в нея и започна шумно и с наслада да сърба и да духа, когато се опареше.

— И почвата тук е слаба — продължаваше Мая, — тя не би издържала такива съоръжения. Та това са десетки, а може би и стотици хиляди тонове!

— Да — произнесе Ковов и постави шумно празната чашка на масата. — Наистина, странно. — Той потри силно дланите си. — Замръзнах като куче — рече. Това беше един съвсем друг Ковов — румен, с червен нос, доброжелателен, с блестящи весели очи. — Странно, странно, приятели. Но това още не е най-странното — малко ли странности има на чуждите планети. — Той се тръшна в креслото и протегна краката си. — Днес, да знаете, трудно ще ме учудите. За тези четири часа аз чух такива неща... Разбира се, някои работи се нуждаят от проверка. Но ето ви два фундаментални факта, които, така да се каже, още отсега лежат на повърхността. Първо, Малчугана... той се казва Малчуган... вече се научи свободно да говори и да разбира практически всичко, което му говорят. И това е момче, което през целия си съзнателен живот нито веднъж не е общувало с хора!

— Какво значи — свободно? — недоверчиво попита Мая. — След четири часа обучение — свободно?

— Да, след четири часа обучение — свободно! — тържествуващо потвърди Ковов. — Но това е първо. А второ, Малчугана е напълно убеден, че той е единственият обитател на тази планета.

Ние не разбрахме.

— Защо единствен? — попитах. — Как така единствен?

— Малчугана напълно е убеден — произнесе с ударение Ковов, — че освен него, на тази планета няма нито един разумен абориген.

Възцари се мълчание. Ковов стана.

— Имаме много работа — каза той. — Утре сутринта Малчугана смята да ни направи официална визита.

Глава шеста НЕ ХОРА И ВЪПРОСИ

Работихме цялата нощ. В каюткомпанията беше оборудван импровизиран диагностичен апарат с индикатор на емоциите. Ние с Вандерхузе го сглобихме буквално от нищо. Приборчето стана маломощно, хилаво, с безобразна чувствителност, но някои и други физиологични параметри то измерваше повече или по-малко удовлетворително, а що се отнася до индикатора, при нас той фиксираше само три основни позиции: ярко изразени отрицателни емоции (червена лампичка на пулта), ярко изразени положителни емоции (зелена лампичка) и цялата останала емоционална гама (бяла лампичка). Но какво можеше да се направи? В медицинското отделение имаше прекрасен стационарен диагностичен апарат, но беше съвършено ясно, че Малчугана нямаше да се съгласи ей-така, без причина, да легне в матово-белия саркофаг с масивен херметичен капак. И тъй, до девет часа криволяво се справихме и в този момент с целия си ръст пред нас застана проблемът за дежурството на поста за УАС.

Вандерхузе, като капитан на кораба, отговарящ за сигурността, неприкосновеността и така нататък в този дух, отказа категорично да отмени това дежурство. Мая, която беше прекарала на поста втората половина на нощта, естествено се блазнеше от надеждата, че непременно ще присъства при официалната визита. Обаче остана горчиво разочарована. Изясни се, че само Вандерхузе може квалифицирано да работи с диагностичния апарат. По-нататък се изясни, че само аз мога да поддържам

в работно състояние апарата, който всяка минута можеше да загуби настройката си. И накрая се изясни, че поради някакви свои висши ксено-психологични съображения Комов смята за нежелателно присъствието на жена при първата беседа с Малчугана. Накратко казано, пребледнялата от ярост Мая отново се отправи на поста, а запазилият пълно спокойствие Вандерхузе не забрави да насочи към нея диагностичния апарат, така че всички желаещи можеха да се убедят: индикаторът на емоциите действуваше — червената лампичка горя, докато Мая не се скри в коридора. Впрочем на поста за УАС можеше да се чуе какво се говори в каюткомпанията чрез усилвател на вътрешната връзка.

В девет часа и петнадесет минути по бордово време Комов застана в средата на каюткомпанията и се огледа. Всичко беше готово. Диагностичният апарат беше настроен и включен, на масата красиво бяха подредени блюда със сладкиши, осветлението бе регулирано така, че да имитира местната дневна светлина. Комов повтори накратко инструкцията за поведението при контакт, включи регистриращата апаратура и ни покани да заемем местата си. И ние зачакахме.

Той се появи в девет и четиридесет минути по бордово време.

Спря се на вратата, като се хвана с лявата ръка за нея и подгъна десния си крак. Навярно цяла минута стоя така, разглеждайки ни подред през прорезите на своята мъртвешка маска. Толкова беше тихо, че чувах дишането му — отмерено, мощно, свободно, сякаш работеше добре отрегулиран механизъм. Отблизо и на силна светлина той правеше още по-странно впечатление. Всичко в него беше странно: и позата — съвсем неестествена и в същото време непринудена, и блестящата, като че ли лакирана зеленикаво-светлосиня кожа, и неприятната диспропорция в разположението на мускулите и сухожилията, и необикновено мощните коленни стави, и удивително тесните и дълги стъпала на краката. И това, че той не се оказа толкова малък — на ръст беше колкото Мая. И това, че на пръстите на лявата си ръка нямаше нокти. И това, че в десния си юмрук стискаше шепа свежи листа.

Най-накрая погледът му се спря върху Вандерхузе. Толкова дълго и втренчено се загледа в него, че в главата ми се роди нелепа мисъл: дали Малчугана не се досеща за предназначението на диагностичния апарат; накрая нашият храбър капитан малко нервно разроши с присвит пръст бакенбардите си и въпреки инструкцията, леко се поклони.

— Феноменално! — високо и отчетливо произнесе Малчугана с гласа на Вандерхузе. На индикатора светна зелената лампичка.

Капитанът разроши пак нервно бакенбардите си и се усмихна подмилкващо се. Лицето на Малчугана веднага оживя. Вандерхузе беше награден с цяла серия ужасяващи гримаси, сменящи се мигновено. Челото на Вандерхузе се покри със студена пот. Не знам как щеше да свърши всичко, но в този момент Малчугана се отлепи най-сетне от вратата, мина покрай стената и се спря пред екрана на видеофона.

— Какво е това? — попита той.

— Видеофон — отвърна Комов.

— Да — каза Малчугана. — Всичко се движи и нищо няма. Изображения.

— Ето храна — съобщи Комов. — Искаш ли да ядеш?

— Храната — отделно? — неясно попита Малчугана и се приближи към масата. — Това храна ли е? Не прилича. Гатанка.

— На какво не прилича?

— Не прилича на храна.

— Опитай все пак — посъветва го Комов, като бутна към него блюдото с риба.

Тогава изведнъж Малчугана падна на колене, протегна ръце и отвори уста. Ние мълчахме, поразени. Малчугана също не се движеше. Очите му бяха затворени. Това продължи само няколко секунди, след това той изведнъж меко падна по гръб, седна и с рязко движение разхвърли на пода пред себе си смачканите листа. По лицето му отново преминаха ритмични тръпки. С бързи и много точни докосвания на пръстите си той започна да размества листата, помагайки си от време на време с крак. Ние с Комов, надигнати от креслата и опънали шии, го наблюдавахме. Листата сякаш самички се подреждаха в странен орнамент, без съмнение правилен, но непредизвикващ абсолютно никакви

асоциации. За миг Малчугана замря неподвижен — и изведнъж с рязко движение отново събра листата на куп. Лицето му застина.

— Аз разбирам — заяви той, — това е вашата храна. Аз не ям така.

— Виж, ето как трябва — каза Комов.

Протегна ръка, взе една риба, с нарочно забавено движение я поднесе към устата си, внимателно отхапа и започна демонстративно да дъвче. По мъртвешкото лице на Малчугана пробягна конвулсия.

— Не бива! — почти извика той. — Нищо не бива да се слага с ръце в устата. Ще бъде лошо!

— А ти опитай — отново предложи Комов, погледна към апарата и се запъна. — Ти си прав. Не бива. Какво ще правим?

Малчугана приседна на лявата си пета и със сочен баритон произнесе:

— Щурец на огнището. Глупости. Обясни ми отново: кога ще си отидете отук?

— Сега е трудно да се обясни — меко отговори Комов. — На нас много, много ни е нужно да узнаем всичко за теб. Та ти нищо още не си ни разказал за себе си. Когато узнаем за теб всичко, ние ще си отидем, ако пожелаеш.

— Ти знаеш за мен всичко — обяви Малчугана с гласа на Комов. — Ти знаеш как съм се появил. Ти знаеш как съм попаднал тук. Ти знаеш защо съм дошъл при теб. Ти знаеш за мен всичко.

Опулих очи, а Комов сякаш не се и учуди.

— Защо мислиш, че знам всичко това? — попита той.

— Размишлявах. Разбрах.

— Това е феноменално — спокойно каза Комов, — но не е съвсем вярно. Аз не знам нищо за това, как си живял тук, преди да дойда.

— Ще си отидете ли веднага, щом узнаете всичко за мен?

— Да, ако поискаш.

— Тогава питай — каза Малчугана. — Питай бързо, защото аз също искам да те попитам.

Погледнах към индикатора. Погледнах просто така. И се разтревожих. Току-що там имаше неутрална бяла светлина, а сега яркорубинено пламтеше сигналът на отрицателните емоции. Мимоходом забелязах, че лицето на Вандерхузе е разтревожено.

— Отначало ми разкажи — произнесе Комов — защо се кри толкова дълго време?

— Курвиспат — отчетливо изговори Малчугана и приседна от лявата на дясната си пета. — Отдавна знаех, че хората ще дойдат отново. Чаках, беше ми зле. След това видях: хората дойдоха. Започнах да разсъждавам и разбрах — ако се каже на хората, те ще си отидат и тогава ще бъде добре. Непременно ще си отидат, но аз не знаех — кога. Хората са четирима. Твърде много. Дори един е твърде много. Но е по-добре, отколкото четирима. Влизах при един и разговарях през нощта. Гатанка. Тогава помислих: един човек не може да говори. Дойдох при четиримата. Беше много весело, ние играхме с изображенията, ние бягахме като вълна. Пак гатанка. Вечерта видях: един стои отделно. Ти. Помислих и разбрах: ти ме чакаш. Приближих се. Чеширски котарак! Ето как беше.

Говореше рязко и отсечено, с гласа на Комов, и само безсмислените думи произнасяше с този сочен и непознат баритон. Ръцете, пръстите му не оставаха нито секунда спокойни и самият той се движеше през цялото време и движенията му бяха стремителни и неуловимо плавни, сякаш той се преливаше от една поза в друга. Това беше фантастично зрелище: познатите стени на каюткомпанията, ванилената миризма от пирожките, всичко така домашно, обикновено — и изведнъж тая странна виолетова светлина и сред нея, върху пода, едно гъвкаво, плавно и стремително малко чудовище. И тревожната рубинена светлина на пулта.

— Откъде знаеше, че хората ще дойдат отново? — попита Комов.

— Размишлявах и разбрах.

— А може би някой ти е разказал?

— Кой? Камъните? Слънцето? Храстите? Сам съм. Аз и моите изображения. Но те мълчат. С тия може само да се играе. Не. Хората дойдоха и си отидоха. — Придвижи бързо няколко листенца на пода. — Помислих и разбрах: те отново ще дойдат.

— А защо се чувствуваше зле?

— Защото са хора.

— Хората никога и на никого не вредят. Хората искат всички наоколо да са добре.

— Знам — каза Малчугана. — Нали вече казах: хората ще си отидат и всичко ще бъде добре.

— От какви действия на хората ти е зле?

— От всички. Те са тук или могат да дойдат — това е все лошо. Те ще си отидат завинаги — това е добре.

Червеният огън на пулта дълбаеше като свредел душата ми. Не издържах и леко ритнах Комов с крак под масата.

— Откъде разбра, че ако на хората се каже, те ще си отидат? — попита Комов, без да ми обръща внимание.

— Знаех: хората искат на всички край тях да е добре.

— Но ти как го разбра? Нали никога не си общувал с хората.

— Размислях много. Дълго време не разбирах. След това разбрах.

— Кога разбра? Отдавна ли?

— Не, неотдавна. Когато ти си замина от езерото, хванах риба. Много се учудих. Тя кой знае защо умря. Започнах да размишлявам и разбрах, че вие непременно ще си отидете, ако ви се каже.

Комов попрехапа долната си устна.

— Заспах на брега на океана — каза той изведнъж. — Когато се събудих, видях: на мокрия пясък около мен — следи от човешки крак. Размислих и разбрах: докато съм спал, покрай мен е преминал човек. Откъде съм го разбрал? Нали не съм видял човека, видях само следите. Аз размишлявах: по-рано нямаше следи; сега има следи; значи, те са се появили, докато съм спал. Това са човешки следи — не следи от вълните, не следи от камъка, който се е търколил от планетата. Значи, покрай мен е минал човек. Докато съм спал, наблизко е минал човек. Така мислим ние. А как мислиш ти? Ето, долетяха хора. Ти не знаеш нищо за тях. Но си поразмислил и си разбрал, че те непременно ще отлетят завинаги, ако поговориш с тях. Как си размишлявал?

Малчугана мълча дълго — към три минути. На лицето и на гърдите му отново започна танцът на мускулите. Ловките пръсти движеха и разместваха листата. После той блъсна листата с крак и каза със силен, сочен баритон:

— Това е въпрос. По бим-бом-брамселите!

Вандерхузе измъчено се изкашля в ъгъла и Малчугана веднага го погледна.

— Феноменално! — възкликна той със същия баритон. — Винаги съм искал да разбера: защо дълги коси на бузите?

Възцари се мълчание. И изведнъж видях как рубинената светлина угасна и се разгоря изумрудена.

— Отговорете му, Яков — спокойно помоли Комов.

— Хм... — каза Вандерхузе, като порозовя. — Как да ти кажа, момчето ми... — Той машинално разроши бакенбардите си — Това е красиво, харесва ми... Според мен това е достатъчно обяснение, ти как мислиш?

— Красиво... Харесва ми... — повтори Малчугана. — Звънченце! — изведнъж каза той нежно. — Не, ти не обясни. Но то се случва понякога. Защо само на бузите? Защо няма на носа?

— А на носа не е красиво — наставнически каза Вандерхузе. — И влизат в устата, когато се храниш...

— Правилно — съгласи се Малчугана. — Но ако е на бузите и ако вървиш през храстите, ще се закачаш. Винаги закачам косата си, въпреки че тя е отгоре.

— Хм — каза Вандерхузе. — Знаеш ли, аз рядко ходя през храстите.

— Не ходи през храстите — отвърна Малчугана. — Ще те боли. Щурец на огнището!

Вандерхузе не намери какво да му отговори, но по всичко личеше, че е доволен. На индикатора гореше изумрудена светлинка, Малчугана явно беше забравил за своите грижи и нашият смел капитан,

който много обичаше децата, несъмнено изпитваше истинско умиление. При това навярно се ласкаеше, че бакенбардите му, служещи досега само за обект на повече или по-малко плоски шеги, изиграха толкова важна роля в хода на контакта. Но тук настъпи моят ред. Малчугана неочаквано ме погледна в очите и изстреля:

— А ти?

— Какво — аз? — попитах смутено и поради тази причина — агресивно.

Комов веднага и с явно удоволствие ме ритна в глезена.

— Имам въпрос към теб — заяви Малчугана. — Също винаги. Но ти се боеше. Веднъж едва не ме погуби — засъска, зарева, удари ме с въздух. Бягах чак до хълмовете. Онова голямото, топлото, със светлините, прави равна земята — какво е то?

— Машини — казах и се окашлях. — Кибери.

— Кибери — повтори Малчугана. — Живи ли са?

— Не — отвърнах. — Те са машини. Ние ги направихме.

— Направили? Толкова голямо? И се движат? Феноменално. Но нали те са големи!

— Има и по-големи — казах.

— По-големи ли?

— Много по-големи — намеси се Комов. — По-големи от айсберг.

— И те също ли се движат?

— Не — каза Комов. — Но те размишляват.

И Комов се зае да разказва какво значи кибернетични машини. Беше ми много трудно да съдя за душевните вълнения на Малчугана. Ако се излезеше от предположението, че душевните му вълнения така или иначе се изразяваха чрез телесните движения, можеше да се счита, че Малчугана беше направо сразен. Мяташе се по каюткомпанията също като котарака на Том Сойер, сръбнал от болкоуспокоителното. Когато Комов му обясни защо моите кибери не може да се смятат нито за живи, нито за мъртви, той се покачи на тавана и увисна безсилно там, прилепнал към пластмасата с длани и стъпала. Съобщението за машините, гигантските машини, които мислят по-бързо от хората, смятат по-бързо от хората, отговарят на въпросите милион пъти по-бързо от хората, нави Малчугана на кълбо, разви го, хвърли го в коридора и след секунда отново го хвърли в краката ни, дишащ шумно, с огромни потъмнели очи, правещ отчаяни гримаси. Никога преди и никога по-късно не ми се е случвало да срещна толкова благодарен слушател. Изумрудената лампа на пулта на индикатора сияеше като котешко око, а Комов говореше ли говореше, с точни, ясни, крайно прости фрази, с равен, ритмичен глас и от време на време вмъкваше интригуващото: „по-подробно за това ще говорим по-късно“ или: „това в действителност е много по-сложно и по-интересно, но нали ти засега още не знаеш какво е хемостатика“.

Едва Комов завърши, Малчугана скочи на креслото, обгърна тялото си с дългите си жилести ръце и попита:

— А може ли да се направи така, че аз да говоря, а киберите да слушат?

— Ти вече го направи — казах аз.

Безшумно, като сянка, той падна на ръце върху масата пред мен.

— Кога?

— Ти скачаше пред тях и най-големият — казва се Том — се спираше и те питаше какво ще му заповядаш.

— Защо не чувах въпроса?

— Ти видя въпроса. Спомняш ли си, там мигаше червена светлинка? Това беше въпросът. Том го задаваше по свой начин.

Малчугана се „преля“ на пода.

— Феноменално! — каза съвсем тихо с моя глас. — Това е игра. Феноменална игра. Кречеталце!

— Какво значи „кречеталце“? — изведнъж запита Комов.

— Не зная — нетърпеливо каза Малчугана. — Просто думи. Приятно е да се говорят. Ч-

чеширски котарак. Кр-речеталце.

— А откъде знаеш тези думи?

— Помня. Двама големи ласкави човека. Много по-големи от вас... По бим-бом-брамселите! Кречеталце... Щурец на огнището. Ма-ри, Ма-ри! Щурецът иск-ка да яде!

Честна дума, тръпки ме побиха, а Вандерхузе побледня и бакенбардите му увиснаха. Малчугана извикваше думите със сочен баритон: ако затвориш очи — виждаш пред себе си огромен жизнерадостен човек, безстрашен, силен, добър... След това в интонацията му нещо се измени и той тихичко пробоботи с неизразима нежност:

— Котенце, мое, невестулчица... — И изведнъж с ласкав женски глас — звънченце!... Пак е мокричък...

Замълча, като се почукваше с пръст по носа.

— И ти всичко това помниш ли го? — с леко променен глас произнесе Комов.

— Разбира се — каза Малчугана с гласа на Комов. — А нима ти не помниш всичко?

— Не — отвърна Комов.

— Това е, защото ти не мислиш като мен — уверено каза Малчугана. — Аз помня всичко. Всичко, което се е случило някога около мен, вече няма да го забравя. А когато забравя, трябва само хубавичко да помисля и си спомням всичко. Ако на теб ти е интересно за мен, след това ще разкажа. А сега отговори ми: какво има горе? Вчера ти каза: звезди. Какво значи звезди? Отгоре пада вода. Понякога аз не искам, а тя пада. Откъде е тя? И откъде са корабите? Твърде много въпроси, аз съм мислил твърде дълго. Толкова много отговори, че не разбирам нищо. Не, не е така. Много различни отговори и всички те са преплетени един с друг като листа... — Той събра листата на пода в безпорядъчна купчинка. — Закриват се един друг, пречат си един на друг. Ти ще отговориш ли?

Комов започна да разказва и Малчугана отново се замаята, треперещ от възбуда. Премрежиха ми се очите, аз ги затворих и започнах да мисля защо аборигените не са обяснили толкова прости неща на Малчугана; и как са се изхитрили така да го заблудят, че той дори не подозираше за тяхното съществуване; и как Малчугана е успял да запомни така точно всичко, което е слушал в детството си; и колко страшно в същност е това — особено фактът, че той нищо не разбира от запомненото.

В този момент Комов изведнъж замълча, в носа ме удари рязката миризма на амоняк и аз отворих очи. Малчугана го нямаше в каюткомпанията, само слаб, съвсем прозрачен фантом бързо се топеше над шепата разхвърляни листа. Някъде далеч слабо млясна мембраната на люка. Гласът на Мая разтревожено се осведоми по вътрешната връзка:

— Къде така се засили той? Случи ли се нещо?

Погледнах Комов. Комов шумно потриваше ръцете си, усмихвайки се замислено.

— Да — проговори. — Любопитна картина се получава... Мая! — повика той. — Мустаците появяваха ли се?

— Осем парчета — каза Мая. — Само че сега изчезнаха, а преди стърчаха покрай целия хребет... при това цветни — жълти, зелени... Направих няколко снимки.

— Браво — похвали я Комов. — Сега имайте предвид, Мая, че при следващата среща на всяка цена ще присъствувате и вие... Яков, вземете регистрограмите, елате с мен. А вие, Стас... — Той стана и тръгна към ъгъла, където беше поставен блокът на видеофонографите. — Ето ви касетата, Стас, предайте всичко чрез екстрени импулси направо в Центъра. Дубликата ще взема аз, трябва да се проанализира... Някъде тук видях проектор? Аха, ето го. Мисля, че имаме на разположение още три-четири часа, след това той отново ще дойде... Да, Стас! Прегледайте едновременно и радиограмите. Ако има нещо, което да си заслужава... И то само от Центъра, от базата или лично от Горбовски, или от Мбога.

— Вие ме бяхте помолили — казах аз, като ставах. — Трябваше да поговорите и с Михаил Албертович.

— Ах, да! — лицето на Комов изрази виновност. — Стас, знаете ли, то не е съвсем законно... Бъдете така любезен, предайте запис наведнъж по два канала: не само в Центъра, но и в базата, лично

и конфиденциално за Сидоров. На моя отговорност.

— Аз мога и на моя — промърморих вече зад вратата.

Като отидох в кабината, поставих касетата в автомата, включих на предаване и прегледах радиограмите. Този път не бяха много — само три; изглежда, Центърът беше взел мерки. Едната радиограма беше от Централния информаторен пункт и се състоеше от цифри, букви на гръцката азбука и знаци, които бях виждал само когато регулирах печатащото устройство. Втората радиограма беше от Центъра: Бадер продължаваше да иска настойчиво предварителни изводи относно други вероятни зони, обитавани от аборигените, възможните видове на предстоящия контакт според класификацията на Бюлов и други подобни. Третата радиограма беше от базата, от Сидоров: Сидоров официално питаше Комов за реда на доставянето на поръчаното оборудване в зоната на контакта. Помислих и реших, че първата радиограма може да потрѣбва на Комов; да не предам третата е неудобно пред Михаил Албертович, а що се отнася до Бадер — тази радиограма нека засега да почака. Хайде де, предварителни изводи!

След половин час предаващият автомат даде сигнал, че предаването е завършено. Извадих касетата, взех двете картички с радиограмите и отидох при Комов. Когато влязох, Комов и Вандерхузе седяха пред проектора. На екрана напред и назад като мълния се носеше Малчугана, виждаха се нашите напрегнати физиономии. Вандерхузе седеше, целият наведен към екрана, сложил лакти на стола и хванал бакенбардите си в стиснатите си юмруци.

— ...рязко повишаване на температурата — бърбореше той. — Достига до четиридесет и три градуса... А сега обърнете внимание на енцефалограмата, Генадий... Ето я вълната на Петерс, отново се появява...

На масата пред тях бяха разстлани рулата с регистрограмите на нашия диагностичен апарат, множество рула се търкаляха на пода и на леглото.

— Аха... — замислено говореше Комов, показвайки с пръст по регистрограмата. — Аха... Минутка, а тук какво ни се случи? — Спря проектора, обърна се да вземе едно от рулата и ме забеляза. — Да? — каза тон с недоволствие.

Поставих радиограмите пред него.

— Какво е това? — попита нетърпеливо. — А... — Прегледа набързо радиограмата от Централния информационен пункт, усмихна се и я хвърли настрана. — Все не е това, което трябва — каза той. — Впрочем те откъде могат да знаят... — След това видя радиограмата на Сидоров и вдигна очи към мен. — Вие изпратихте ли му?...

— Да — казах.

— Добре, благодаря. Съставете от мое име радиограма, че засега не е нужно оборудване. До ново поискване.

— Добре — отвърнах и излязох.

Съставих и изпратих радиограмата на базата и реших да видя как е Мая. Мрачната Мая старателно въртеше нониусите. Доколкото разбрах, тя се тренираше в насочване на оръдието към раздалечени една от друга цели.

— Безнадеждно е — заяви, като ме видя. — Ако те всичките едновременно стрелят срещу нас, свършено е. Просто няма да успеем.

— Първо, може да се увеличи ъгълът на поразяването — казах, като се приближавах. — Разбира се, ефективността ще се намали три-четири пъти, но затова пък може да се обхване една четвърт от хоризонта, а тук разстоянията не са големи... И, второ, ти действително ли вярваш, че в нас могат да стрелят?

— А ти?

— Нещо не ми се вярва...

— А като не ти се вярва, за какво стоя тук?

Седнах на пода до креслото ѝ.

— Честно казано, не зная — казах. — Все едно, трябва да се води наблюдение. Щом като

планетата се оказа биологично активна, трябва да се изпълнява инструкцията. Нали не разрешават да пускаме апарат-разузнавач...

Помълчахме.

— Жал ли ти е за него? — изведнъж попита Мая.

— Н-не знам — казах. — Защо да ми е жал? Аз бих казал — страшно ми е. А да го съжалявам... В същност защо трябва да го съжалявам? Той е бодър, жив... съвсем не е жалък.

— Не говоря за това. Не знам как да го формулирам... Ето, слушах и ми ставаше тежко — заради държането на Комов. Та него абсолютно не го интересува момчето...

— Какво значи — не го интересува? Комов трябва да установи контакт. Той провежда определена стратегия... Ти естествено разбираш, че без Малчугана ние не можем да встъпим в контакт...

— Разбирам. И навярно затова ми е така тежко. Малчугана нищо не знае за аборигените... Сляпо оръдие!

— Е, не зная — отговорих. — Според мен, по този въпрос ставаш сантиментална. Той все пак не е човек. Той е абориген. Ние организираме контакт с него. За тази цел трябва да се преодолеят някои препятствия, да се разгадаят някои загадки... Трябва да се отнасяме към това трезво, делово. Тук няма място за чувства. Нали и той, да си кажем право, не изпитва любов към нас. И не може да изпитва. В края на краищата, какво значи контакт? Сблъсък на две стратегии.

— Ох — каза Мая... — Скучно говориш. С дървен език. На теб ти дай само програми да съставяш. Кибертехник.

Не се обидих. Виждах, че по същество няма какво да възразя на Мая и чувствувах, че нещо наистина я мъчи.

— Пак имаш предчувствия — казах й аз. — Но нали в същност ти и сама прекрасно разбираш, че Малчугана е единствената нишка, която ни свързва с тези невидимки. Ако не се харесаме на Малчугана, ако не го спечелим...

— Именно — прекъсна ме Мая. — Там е работата я. Каквото и да говори Комов, както и да постъпва, веднага се чувствава: него го интересува само едно — контактът. Всичко за великата идея на вертикалния прогрес!

— А как трябва? — попитах.

Тя нервно мръдна рамо.

— Не знам. Може би като Яков... Всеки случай, той е единственият от вас, който говори с Малчугана човешки.

— Е, знаеш ли — казах малко обиден, — такъв контакт, на нивото на бакенбардите — също, общо взето...

Ние помълчахме, обидени един на друг. Мая с преувеличено старание въртеше нониусите, насочвайки черните кръстосани линии към заснежените зъбци на хребета.

— В същност, Мая — казах най-последно. — Ти какво, не искаш ли да се състои контактът?

— Искам, навярно — проговори Мая без всякакъв ентузиазъм. — Ти видя, зарадвах се много, когато разбрахме за първи път каква е работата. Но ето, прослушах тази ваша беседа... и сега не знам. Може би защото никога не съм участвувала в контакти... Не си ги представях така.

— Не — отговорих. — Не е там работата. Досещам се какво става с теб. Ти мислиш, че той е човек...

— Ти вече го каза това — каза Мая.

— Не, чуй ме докрая. На теб през цялото време ти се набива в очите човешкото. Но опитай да подходиш към това от друга страна. Няма да говорим за фантомите, за мимикрията — какво в него изобщо е наше? До известна степен общият външен вид, изправеното ходене. Е, гласните струни... Какво още? Дори мускулатурата му не е наша, а това уж идва направо от гените... Просто теб те обърква това, че може да говори. Наистина той говори великолепно... Но и това, в края на краищата, не е наше! Никой човек не е способен да се научи свободно да говори за четири часа. И тук работата не е

дори в запаса от думи — трябва да се усвоят и интонациите, фразеологията... Ако искаш да знаеш, това е таласъм! А не човек. Майсторска имитация. Само си помисли: да помниш какво се е случило, когато си бил пеленаче, а може би — кой знае! — и в майчината утроба... Нима това е като при хората? Ето, ти виждала ли си някога роботи-андроиди? Разбира се, не си виждала, а аз съм виждал.

— Е, и какво? — мрачно попита Мая.

— Ами това, че теоретически идеалният робот-андроид може да бъде построен само на базата на човека. Той ще е свръхмислещ, свръхсилен, свръхемоционален, всичко каквото пожелаеш „свръх“, включително и свръхчовек, но само не човек...

— Ти, струва ми се, искаш да кажеш, че аборигените са го превърнали в робот? — проговори Мая, като се усмихваше накриво.

— Разбира се, че не — отвърнах с досада. — Само искам да те убедя, че всичко човешко в него е случайно, това е просто свойство на изходния материал... и че не е нужно да го обкръжаваш с излишна чувствителност. Смятай, че водиш преговори с тези цветни мустаци...

Мая изведнъж ме хвана за рамото и каза полугласно:

— Погледни, връща се!

Надигнах се и погледнах към екрана. От блатото, направо към кораба, ситнейки, с всички сили бързаше разкривената фигурка. Къса черно-виолетова сянка се мотаеше пред нея на земята, мръсният кичур на главата отблясваше червеникаво. Малчугана се връщаше. Малчугана бързаше. С дългите си ръце беше обхванал и притискаше към корема си нещо, наподобяващо голяма плетена кошница, напълнена догоре с камъни. Сигурно беше тежичка тая кошница.

Мая включи вътрешната връзка.

— Пост УАС, за Комов — високо произнесе тя. — Малчугана се приближава.

— Разбрах ви — веднага се отзова Комов. — Яков, по местата си... Попов, сменете Глумова на поста УАС. Мая, елате в каюткомпанията.

Мая стана без желание.

— Върви, върви — каза й. — Разгледай го отблизо, ти, вместилище на скръбта.

Тя изфуча сърдито и побягна по стълбата. Заех мястото й. Малчугана беше вече съвсем близко. Сега той позабави бега си, като гледаше към кораба, и в мен отново се появи усещането, че той ме гледа право в очите.

И в този момент видях: над хребета, в сиво-виолетовото небе възникнаха от нищото, сякаш се проявяваха, чудовищните мустаци на чудовищните хлебарки. Както и по-рано те бавно се огъваха, потрепваха, скъсяваха се. Бяха шест.

— Пост УАС! — извика ме Комов. — Колко мустаци има на хоризонта?

— Шест — отговорих. — Три бели, два червени, един зелен.

— Ето, виждате ли, Яков — каза Комов, — строга закономерност. Щом Малчугана е при нас — и мустациите се показват.

Леко заглушеният глас на Вандерхузе отвърна:

— Признавам вашата проникателност, Геннадий, и въпреки това смятам, че дежурството засега е задължително.

— Ваша воля — късо каза Комов. — Мая, седнете ето тук.

Аз доложих:

— Малчугана се скри в мъртвото пространство. Носи със себе си голяма плетена кошница с камъни.

— Разбрано — каза Комов. — Да се приготвим, колеги!

Целият се превърнах в слух и трепнах силно, когато от рупора на вътрешната връзка отекна грохотът от разсипване на нещо. Не можах веднага да се сетя, че Малчугана на един път бе изсипал на пода своите камъни. Чувах неговото мощно дишане и изведнъж един съвсем бебешки глас произнесе:

— Мам-ма!... — И отново: — Мам-ма...

А след това се раздаде вече познатият ми давещ се плач на едногодишно бебе. По стар навик

нещо настръхна в мен и в същия миг разбрах какво става: Малчугана беше видял Мая. Това продължи не повече от половин минута; плачът се прекъсна, отново загърмяха камъни и гласът на Комов произнесе деловито:

— Ето въпрос. Защо всичко ми е интересно? Всичко наоколо. Защо през цялото време у мен се появяват въпроси? Та от тях ми е зле. Те ме сърбят. Много въпроси. Десет въпроса на ден, двадесет въпроса на ден. Старая се да се спася: бягам, цял ден бягам или плувам — не помага. Тогава започвам да мисля. Понякога отговорът идва. Това е удоволствие. Понякога идват много отговори, не мога да избира. Това е неудоволствие. Понякога отговорът не идва. Това е беда. Много сърби. Г-гатанка. Отначало аз мислех — въпросите идват отвътре. Но поразмислих и разбрах: всичко, което идва отвътре, трябва да ми доставя удоволствие. Значи, въпросите идват отвън? Така ли? Аз мисля като теб. Но тогава къде стоят те, къде висят, къде е точката им?

Пауза. След това се раздаде гласът на Комов — на истинския Комов. Много си приличаха, само че истинският Комов не говореше така отсечено и гласът му не звучеше така рязко. Общо взето, можеше да се различат, ако знаеш каква е работата.

— Бих могъл дори веднага да отговоря на твоя въпрос — бавно проговори Комов. — Но се боя да не сгреша. Боя се да не отговоря неправилно или неточно. Когато узная всичко за теб, ще мога да ти отговоря без грешка.

Пауза. Загърмяха и заскърцаха по пода преместваните камъни.

— Ф-фрагмент — каза Малчугана. — Ето още един въпрос. Откъде се вземат отговорите? Ти ме накара да мисля. Винаги смятах: има ли отговор — това е удоволствие, няма ли отговор — това е беда. Ти ми разказа как мислиш. Започнах да си спомням и си спомних, че и аз често размишлявам така и често идва отговорът. Вижда се как идва. Така правя обем за камъните. Ето какъв („Кошница“ — подсказа Комов). Да, кошница. Една пръчка се закача за друга, другата за трета, третата по-нататък и става... кошница. Вижда се — как. Но много по-често размишлявам — отново загърмяха камъните — и отговорът се получава готов. Има купчина пръчки и изведнъж — готова кошница. Защо?

— И на този въпрос — каза Комов — ще мога да ти отговоря само когато узная всичко за тебе.

— Тогава узнавай! — заповяда Малчугана. — Узнавай по-бързо! Защо не узнаеш? Ще разкажа всичко сам. Имаше кораб, само че по-голям от твоя, сега той се е смалил, а беше много голям. Това го знаеш сам. След това беше така.

По вътрешната връзка се разнесе разкъсващо прашене и трясък и веднага отчаяно, на нетърпимо висока нота запищя малко дете. И през този писък, през затихващия трясък, ударите и звъна на чупещо се стъкло, прохриптя задъхващ се мъжки глас:

— Мари... Мари... Ма... ри...

Детето крещеше, късаше се от рев и известно време не се чуваше нищо друго. След това се раздаде някакъв шум, сподавен стон. Някой пълзеше по пода, осеян с отломки и счупени стъкла, нещо се търкулна с дрънчене. До болка познатият женски глас простена:

— Шура... Къде си, Шура... Боли... Какво се случи? Къде си? Аз нищо не виждам, Шура... Отговори ми, Шура! Как боли! Помогни ми, не виждам нищо...

И всичко това — през непрекъснатия плач на бебето. После жената затихна, след известно време затихна и бебето. Поех въздух и открих, че юмруците ми са свити, а ноктите ми са се впили дълбоко в дланите. Челюстите ми се бяха вдървили.

— Така беше дълго — каза тържествено Малчугана. — Аз се уморих да плача. Заспах. Когато се събудих, беше тъмно, както и по-рано. Беше ми студено. Исках да ям. Толкова силно исках да ям и да бъде топло, че стана така.

По вътрешната връзка нахлу цял водопад от звуци — съвсем непознати. Равномерно нарастващо бучене, често щракане, някакви тътнежи, приличащи на ехо; басово, на границата на чуваемостта бърборене; пицене, скърцане, бръмчене, метални удари, прашене... Това продължи дълго, няколко минути. След това изведнъж всичко стихна и леко задъхвайки се, Малчугана каза:

— Не. Така не мога да го разкажа. Така ще разказвам толкова време, колкото живея. Какво да

правя?

— И теб нахраниха ли те? Стоплиха ли те? — попита Комов с равен глас.

— Стана така, както исках. И оттогава винаги беше така, както ми се искаше. Докато не долетя първият кораб.

— А какво беше това? — попита Комов и според мен много сполучливо изимитира звуковата каша, която ние току-що чухме.

Пауза.

— А, разбирам — каза Малчугана. — Съвсем не умееш, но аз те разбрах. Но не мога да отговоря. Нали ти самият нямаш думи, за да го кажеш. А знаеш повече думи от мен. Дай ми думи. Ти ми даде много ценни думи, но не тези, които са нужни.

Пауза.

— Това какъв цвят имаше? — попита Комов.

— Никакъв. Цвят има, когато гледаш с очи. Там не може да се гледа.

— Къде — там?

— При мен. Дълбоко. В земята.

— А как е там?

— Прекрасно — каза Малчугана. — Удоволствие. Ч-чеширски котарак. При мен е най-добре. Така беше, докато не дойдоха хората.

— Там ли спиш? — попита Комов.

— Аз там всичко. Спя, ям, размишлявам. Тук само играя, защото обичам да гледам с очи. И — там е тясно за игра. Както във водата, само че по-тясно.

— Но нали във водата не може да се диша — каза Комов.

— Защо да не може? Може. И да се играе може. Само че е тясно.

Пауза.

— Сега узна ли всичко за мен? — осведоми се Малчугана.

— Не — решително отговори Комов. — Нищо не узнах за теб. Сам виждаш, ние се теб нямаме общи думи. Може би ти имаш свои думи?

— Думи... — бавно повтори Малчугана. — Това е, когато се движи устата, а след това се чува с ушите. Не. Така е само при хората. Аз знаех, че имам думи, защото помня. По бим-бом-брамселите. Какво е това? Не зная. Но сега зная защо са много от думите. По-рано не знаех. Беше удоволствие да се говори. Игра.

— Сега знаеш какво значи думата „океан“ — произнесе Комов, — но океана си го виждал и по-рано. Как го наричаше?

Пауза.

— Слушам — каза Комов.

— Какво слушаш? Защо? Назовах го. Така не може да се чуе. То е вътре.

— Може би ще ми покажеш? — каза Комов. — Имаш камъни, пръчки...

— Камъните и пръчките не служат за това, да показвам с тях — както ми се стори, сърдито заяви Малчугана. — Камъните и пръчките са за размисъл. Ако въпросът е тежък — камъни и пръчки. Ако не знаеш какъв е въпросът — листа. Тук има много най-различни неща. Вода, лед — той се топи добре, затова... — Малчугана помълча. — Няма думи — събщи той. — Много различни неща. Коса... и други такива, за които няма думи. Но това е там, при мене.

Чу се продължителна тежка въздишка. Според мен беше Вандерхузе. Мая изведнъж попита:

— А когато си движиш лицето? Какво е това?

— Мам-ма... — каза Малчугана с нежен мяукащ глас. — Лицето, ръцете, тялото — продължи той с гласа на Мая — са също неща за размисъл. Тия неща са много. Дълго е да се назовават всичките.

Пауза.

— Какво да се прави? — попита Малчугана. — Измисли ли?

— Измислих — отговори Комов. — Ще ме вземеш със себе си. Ще погледна и веднага ще

разбера много. Може би дори всичко.

— За това мислих — каза Малчугана. — Зная, че искаш при мен. Аз също искам, но не мога. Това е въпрос! Когато искам, всичко мога. Само не и за хората. Не ги искам, а те съществуват. Искам да дойдеш при мен, но не мога. Хората — това е беда.

— Разбирам — каза Комов. — Тогава аз ще те взема при мен. Искаш ли?

— Къде?

— При мен. Там, откъдето съм дошъл. На Земята, където живеят всички хора. Там също мога да узная всичко за теб, и то много бързо.

— Но това е далече — проговори Малчугана. — Или не съм те разбрал?

— Да, много далече е. — каза Комов. — Но моят кораб...

— Не! — отговори Малчугана. — Не разбираш. Не мога далеч. Не мога дори просто далеч и вече съвсем не мога далеч. Веднъж си играех на ледовете. Заспах. Събудих се от страх. Голям страх, огромен. Дори почнах да викам. Фрагмент! Парчето лед беше отплувало и виждах само върховете на планината. Помислих си, че океанът е погълнал земята. Разбира се, върнах се. Много силно исках и парчето лед веднага тръгна обратно към брега. Но сега зная, че не трябва да се отдалечавам. Аз не само се страхувах. Беше ми зле. Както при глад, само че много по-зле. Не, при теб не мога.

— Е, добре — произнесе Комов с пресилено весел глас. — Сигурно ти омръзна да отговаряш и да разказваш. Зная, че обичаш да задаваш въпроси. Задавай, ще ти отговарям.

— Не — каза Малчугана. — Имам много въпроси към теб. Защо камъкът пада? Какво е горещата вода? Защо пръстите са десет, а за да се смята, е нужен само един? Много въпроси. Но сега няма да питам. Сега е лошо. Ти не можеш при мен, аз не мога при теб, липсват думи. Значи, не можеш узна всичко за мен. Г-гатанка! Значи, не можеш да си отидеш. Моля те: мисли какво да се прави. Ако не можеш ти самият да мислиш бързо, нека мислят твоите машини — милион пъти по-бързо. Отивам си. Не може да се мисли, когато се разговаря. Мисли по-бързо, защото се чувствавам по-зле от вчера. А вчера беше по-зле, отколкото онзи ден.

С трясък се затъркаля камък. Вандерхузе пак тежко и продължително въздъхна. Не успях дори да мигна, а Малчугана вече се носеше като вихър през строителната площадка към хълмовете. Видях как премина пистата и изведнъж изчезна, сякаш не е съществувал. И в този момент изчезнаха като по команда разноцветните мустаци над хребета.

— Така — каза Комов. — Нищо не може да се направи. Яков, моля ви, подайте радиograma на Сидоров, нека ни изпрати оборудване, виждам, че без ментоскопа няма да мина.

— Добре — отговори Вандерхузе. — Но бих искал да ви обърна внимание, Геннадий... През време на целия разговор нито веднъж не се запали зелената светлина на индикатора.

— Видях — проговори Комов.

— Но това са не просто отрицателни емоции, Геннадий. Това са ярко изразени отрицателни емоции...

Не чух отговора на Комов.

Стоях на поста през цялата вечер и половината нощ. Малчугана не се появи повече нито вечерта, нито през нощта И мустаците не се появиха. Мая също.

Глава седма ВЪПРОСИ И СЪМНЕНИЯ

По време на закуската Комов беше много разговорчив. Според мен не бе спал никак през нощта, очите му бяха зачервени, бузите — посърнали, но самият той бе весел и възбуден. Наливаше се със

силен чай и ни излагаше предварителните си съображения и изводи.

Според него няма вече никакво съмнение, че аборигените са подложили организма на момчето на коренни промени. Те са се оказали удивително смели и знаещи експериментатори: изменили са физиологията му и частично анатомията, разширили са невероятно активната област на мозъка, снабдили са го също и с нови физиологични механизми, чието развитие върху базата на обикновения човешки организъм, от гледна точка на съвременната земна наука, засега е невъзможно. Целта на тези анатомо-физиологични изменения може би е съвсем проста: аборигените чисто и просто са се стремили да приспособят безпомощното човешко дете към свършено нечовешките условия на съществуване в техния свят. Не е съвсем ясно защо така сериозно са се намесили в работата на централната нервна система. Разбира се, може да се допусне, че е случайно, като странично следствие на анатомо-физиологичните изменения. Но не е изключено и да са използвали целенасочено резервите на човешкия мозък. Тогава възникват куп предположения. Например те са се мъчили да запазят у Малчугана всичките му спомени и впечатления от най-ранно детство, за да облекчат обратната му адаптация, в случай че отново попадне в човешко общество. Наистина, Малчугана удивително леко се сближи с нас, така че ние не му се струваме нито изроди, нито чудовища. Но не е изключено също огромната памет на Малчугана и феноменалното развитие на звуковъзпро-извеждащите му центрове да е пак само страничен резултат от работата на аборигените върху неговия мозък. Възможно е аборигените да са искали преди всичко да създадат между себе си и централната нервна система на Малчугана устойчива психическа връзка. Това е най-вероятно, тъй като връзката съществува. Във всеки случай иначе би било трудно да се обяснят някои факти като спонтанната, извън логиката поява на отговорите на неговите въпроси, абсолютното изпълнение на всички осъзнати и дори неосъзнати желания на Малчугана; приковаването на Малчугана към този район на планетата. С това би могло да се обясни и силното психично напрежение, в което е изпаднал при появяването на хора. Самият той не е в състояние да обясни с какво в същност му пречат хората. Очевидно ние пречим не на него. Пречим на аборигените. И така стигаме до въпроса за природата на аборигените.

Простата логика ни кара да предположим, че аборигените са или микроскопични, или гигантски същества — така или иначе несъизмерими с физическите размери на Малчугана. Именно по тази причина той възприема и тях, и проявите им като стихия, като част от природата, обкръжаваща го от най-ранно детство („Когато го попитах за мустаците, Малчугана съобщи съвсем равнодушно: мустаците вижда за пръв път, но той всеки ден вижда по нещо за пръв път. Не можа да подбере думи за обозначаване на подобни явления.“) Лично той, Комов, е склонен да предполага, че аборигените са някакви исполински свръхорганизми, изключително неприличащи както на хуманоидните, така и на нехуманоидните структури, с които човекът се е срещал по-рано. Ние знаем сега-засега нищожно малко за тях. Видяхме чудовищни съоръжения (или образувания) над хоризонта, появяването и изчезването на които явно е свързано с посещенията на Малчугана. Чухме с нищо неасоциируемите звуци, които възпроизвеждаше Малчугана, описвайки своя „дом“. Ние разбрахме: аборигените се намират на изключително високо ниво на теоретичното и практическото знание, ако се съди по това, в какво са успели да превърнат обикновеното човешко бебе. Това е всичко. Засега дори въпросите ни не са много, макар че те, разбира се, са фундаментални. Защо аборигените са спасили и се грижат за Малчугана, защо изобщо са се заинтересували от него, какво ги е засягал той? Откъде познават хората — а ги познават добре, ориентират се в основите на психологията и социологията им? Защо тогава така избягват общуването с хората? Как да се съчетае явно високото ниво на знания с пълната липса на следи от каквато и да било разумна дейност? Или днешното плачевно състояние на планетата е резултат именно на такава дейност? Или така ни се струва само от наша гледна точка? Ето в същност и всички основни въпроси. Той, Комов, има известни съображения по този повод, но смята, че още е рано да ги сподели.

Във всеки случай ясно е, че направеното откритие е от първостепенна важност и трябва да се реализира, но реализирането е възможно само с посредничеството на Малчугана. Скоро ще пристигне ментоскопична и друга спецтехника. Но бихме могли да я използваме стопроцентово само в случай, че

Малчугана ни се довери напълно, и нещо повече — че изпитва силна нужда от нас.

— Реших, че днес няма да влизам в контакт с него — произнесе Комов, отмествайки празната чаша. — Днес е ваш ред, Стас, вие ще му покажете вашия Том. Мая, вие ще поиграете с него на топка и ще го повозите на глайдера. Не се стеснявайте от него, приятели, по-весело, по-непринудено! Представете си, че той е вашето най-малко братче-вундеркинд... Яков, ще ви се наложи да подежурите. В края на краищата вие сам го наредихте... А ако Малчугана се добере и до вас, някак си съберете сили и му позволете да ви подръпне бакенбардите — той много се интересува от тях. А аз ще се притая като паяк, ще наблюдавам и ще регистрирам всичко това. Затова, приятели, моля да се екипирате с „трето око“. Ако Малчугана попита за мен, кажете му, че аз размишлявам. Пейте му песни, покажете му кино... Стас, покажете му изчислителното устройство, разкажете му как действа, опитайте се да се съревновавате по смятане с него. Мисля, че тук ви очаква известен сюрприз... И нека той повече да пита, колкото се може повече. Колкото повече, толкова по-добре. По местата си, момчета, по местата!

Той скочи и бързо се отдалечи. Спогледахме се.

— Кибертехник, имаш ли въпроси? — попита Мая. Попита студено, съвсем недружелюбно. Това бяха първите й думи през цялата сутрин. Тя дори не ме поздрави днес.

— Не, квартириер — отговорих. — Нямам въпроси, квартириер. Виждам ви, но нещо не ви чувам.

— Всичко това, разбира се, е добре — замислено проговори Вандерхузе. — Не ми е жал за бакенбардите. Но!

— Имено — каза Мая, като ставаше. — Но!...

— Искам да кажа — продължи Вандерхузе, — че снощи имаше радиograma от Горбовски. По най-деликатния начин, но съвсем недвусмислено, той помоли Комов да не форсира контакта. И отново намекваше, че с радост би се присъединил към нас.

— А Комов? — попитах аз.

Вандерхузе вирна глава и поглаждайки левия си бакенбард, ме погледна над носа си.

— Комов се изказа непочтително — продължи той. — Устно, разбира се. Отговорът му по радиото беше в смисъл, че благодари за съвета.

— И? — казах аз. Много ми се искаше да видя Горбовски. Никога не бях го виждал както трябва.

— И това е — каза Вандерхузе и стана.

Аз и Мая тръгнахме към арсенала. Там намерихме и сложихме на челата си широките плочести обръчи с „третото око“ — нали ги знаете, портативни телепредаватели за единични разузнавачи, за да може непрекъснато да се предава визуална и акустическа информация, всичко, което вижда и чува самият разузнавач. Просто, но остроумно нещо, съвсем наскоро започнаха да го включват в комплекта оборудване за ЕР. Наложих се малко да се помотаем, докато нагласим обръчите, така че да не притискат слепоочията ни, да не падат на носа и обективът да не се екранира от качулката. През това време аз пусках твърде смели остроумия. Всякак провокирах Мая да се пошегува по мой адрес и изобщо правех какво ли не, само и само да я раздвижа. Всичко беше напразно — Мая си остана начумерена, мълчеше или отговаряше едносрично. Изобщо това се случва с нея, обхващат я пристъпи на мрачно настроение и в такива случаи е най-добре да не я закача човек. Но сега ми се струваше, че Мая е не просто в лошо настроение, а е ядосана и е ядосана именно от мен, кой знае защо се чувствавах виновен пред нея и съвсем не разбирах какво да правя.

След това Мая тръгна към каютата си да търси топка, а аз пузнах на свобода Том и го подкарах към пистата. Слънцето вече се бе издигнало, нощният студ бе намалал, но все още беше много студено. Носът ми веднага замръзна. Като допълнение, откъм океана духаше лек, но много зъл ветрец. Малчугана никъде не се виждаше.

Подгоних леко Том по пистата, за да се поразтъпче. Той беше поласкан от подобно внимание и предано молеше за заповеди. След това при нас дойде Мая с топка и за да не замръзнем, пет минути поиграхме — честно казано, не без удоволствие. Аз все се надявах, че Мая както обикновено ще се

разгорещи, но пак напразно. В края на краищата това ми омръзна и направо я попитах какво се е случило. Тя сложи топката на грапавата повърхност, седна отгоре ѝ, придърпа кожата си и клюмна.

— Все пак какво се е случило? — повторих.

Мая ме погледна и се обърна.

— Може би все пак ще отговориш? — попитах е по-висок глас.

— Има ветрец днес — произнесе Мая, като разсеяно оглеждаше небето.

— Какво? — попитах. — Какъв ветрец?

Тя почука с пръст по челото си около обектива на „третото око“ и каза:

— Пе-глуп-пе-чо. Пе-нас пе-ни пе-слу-пе-шат.

— Пе-ти пе-си пе-глуп-пе-чо. Пе-там пе-и-пе-ма пе-тран-пе-сла-пе-тор...

— И това е вярно — каза Мая. — Затова ти и казвам: ветрец, значи.

— Да — потвърдих. — Ветрецът си е ветрец.

Постоях, чувствавайки се дяволски неловко, като се мъчех да измисля някаква неутрална тема за разговор, но нищо освен същия този ветрец не измислих и изведнъж ми дойде наум, че не е лоша да се поразходим. В същност нито веднъж не съм ходил наоколо — почти седмица съм тук, а така и не съм тъпкал тази земя, само на екраните съм я виждал. При това имаше шанс да се натъкнем на Малчугана някъде в храсталаците, особено ако той самият поиска, и това би било не само приятно, но и полезно за работата: да завържем разговор в привична за него обстановка. Изложих всички тези съображения на Мая. Тя стана мълчешком и тръгна към блатото, а аз, заврял нос в кожената яка, с пъхнати дълбоко в джоба ръце, се затътрих след нея. Том, изнемогващ от услужливост, се опита да се присламчи към мен, но аз му заповядах да си стои на мястото и да чака по-нататъшни указания.

Разбира се, не се натикахме в блатото, а тръгнахме покрай него, като се промушвахме през храсталаците. Тук растителността беше жалка — бледна, анемична, посърнали синкави листенца с металически отенък, крехки възлести клончета, петниста оранжева кора. Храстите рядко се издигаха до моята височина, така че тук Вандерхузе едва ли би рискувал бакенбардите си. Под краката ни гъвкаво пружинираше дебелият слой паднали листа, смесени с пясъка. В сенчестите места блестеше скреж. Но въпреки всичко тази растителност предизвикваше определено уважение. Навярно ѝ беше много трудно да расте тук: през нощта температурата падаше до минус двадесет градуса, през деня рядко се покачваше над нулата, а под корените — само солен пясък. Не мисля, че някое земно растение би могло да се приспособи към такива нерадостни условия. И ми беше странно да си представя, че някъде сред тези премръзнали храсти броди, стъпва с босите си пети по заскрежения пясък едно голо човече.

Долових някакво движение в гъстите храсталаци вдясно. Спрях се и извиках: „Малчугане!“ — но никой не се обади. Обкръжаваше ни замръзнала ледена тишина. Нито шумолене на листа, нито бръмчене на насекоми — всичко това предизвикваше неочакваното усещане, че блуждаем между театрални декори. Заобиколихме дългия език на мъглата, подал се от горещото блато, и започнахме да се изкачваме по склона на хълма. В същност това беше една пясъчна дюна, притисната от храстите. Колкото по-високо се изкачвахме, толкова пясъчната повърхност под краката ни ставаше по-твърда. Като се изкачихме на гребена, ние се огледахме. Облаци мъгла скриваха кораба от нас, но пистата се виждаше добре. Ръбестата повърхност блестеше весело и ярко на слънцето, оставената топка самотно се чернееше в средата ѝ, а дебелият Том неуверено тъпчеше около нея — явно решаваше непосилната задача: дали да махне от пистата страничния предмет или, ако се наложи, да даде живота си за тази забравена от човека вещ.

И изведнъж по замръзналия пясък забелязах следи — тъмни влажни петна върху сребристия скреж. Оттук е минал Малчугана, минал е съвсем наскоро. Седял е на гребена, а след това е станал и тръгнал надолу по склона, като се е отдалечавал от кораба. Веригата от следите водеше към храсталаците, запълнили дъното на падината между дюните. „Малчугане!“ — извиках отново и той отново не се обади. Тогава започнах да се спускам в падината.

Веднага го открих. Момчето лежеше по очи, проснало се в цял ръст, притиснало буза към земята

и обхванало глава с ръцете си. Изглеждаше много странно и невероятно, никак не се вписваше в ледения пейзаж. Противоречеше му. В първия миг дори се изплаших да не се е случило нещо. Твърде студено и неприветливо беше тук. Клекнах до него, повиках го и след като не ми отговори, го плеснах леко по голия мускулест задник. Докосвах се за пръв път до него и едва не извиках от изненада: стори ми се, че е горещ като ютия.

— Той измисли ли? — попита Малчугана, без да вдигне глава.

— Той размишлява — казах. — Въпросът е труден.

— А как ще разбере какво е измислил?

— Ти ще дойдеш и той веднага ще ти каже.

— Мам-ма — изведнъж каза малчугана.

Погледнах. Мая стоеше до нас.

— Мам-ма — повтори Малчугана, без да помръдне.

— Да, звънченце — каза Мая. Беше пребледняла.

Малчугана седна — преля се от легнало в седнало положение.

— Кажи още веднъж! — поиска той.

— Да, звънченце — каза Мая. Беше пребледняла, рязко изпъкваха луничките ѝ.

— Феноменално! — произнесе Малчугана, като я гледаше отдолу нагоре. — Кречеталце.

Покашлях се.

— Чакахме те, Малчугане — казах.

Започна да гледа мене. С голямо усилие издържах погледа му. Все пак лицето му беше страшничко.

— Защо си ме чакал?

— Е, как защо... — Пообърках се, но веднага ми хрумна. — Скучаем без теб. Лошо ни е без теб.

Няма удоволствие, разбираш ли?

Малчугана скочи и веднага пак седна. Много неудобно седна — не бих седял така и две секунди.

— Лошо ли ти е без мен?

— Да — отвърнах решително.

— Феноменално — проговори той. — На теб ти е лошо без мен, на мен ми е лошо без теб. Г-гатанка!

— Че защо да е гатанка? — казах с огорчение. — Гатанка щеше да бъде, ако не можехме да сме заедно. А сега се срещнахме, можем да си играем... Ето, ти обичаш да играеш, но винаги си играл сам...

— Не — възрази Малчугана. — Само в началото играех сам. А след това играех край езерото и видях във водата изображението си. Искях да играя с него, но то се разпадна. Тогава много ми се прииска да имам изображения, за да си играя с тях. И стана така.

Той скочи и леко побягна в кръг, като оставяше своите необикновени фантоми — черни, бели, жълти, червени, а след това седна по средата и гордо се огледа. Трябва да се каже, че това беше истинско зрелище: едно голямо момче на пясъка и около него дузина разноцветни статуи в различни пози.

— Феноменално — казах и погледнах Мая, приканвайки я да вземе поне някакво участие в разговора. Беше ми неудобно, че през цялото време аз говоря, а тя мълчи. Но не каза нищо, просто гледаше намусено, а фантомите се люлееха вълнообразно и бавно се топяха, като излъчваха миризма на амоняк.

— Все искам да попитам — съобщи Малчугана — защо се увивате? Какво е това? — подскочи към мен и ме дръпна за пешовете на кожуха.

— Дреха — отвърнах.

— Дреха — повтори той. — Защо?

Разказах му за дрехите. Не съм Комов. Откакто се помня, не съм чел лекции, особено за дрехите. Но без лъжлива скромност ще кажа: лекцията ми имаше успех.

— Всички хора ли са с дрехи? — попита поразеният Малчуган.

— Всички — казах, за да приключа този въпрос. Не беше много ясно какво в същност го учудва.

— Но хората са много! Колко са?

— Петнадесет милиарда.

— Петнадесет милиарда — повтори той, вдигна пръста си без нокът и започна да го свива и изправя. — Петнадесет милиарда! — каза и се вгледа в призрачните останки на фантомите. Очите му потъмняха. — И всички са с дрехи... А още какво?

— Не разбирам.

— Какво още правят?

Поех дълбоко въздух и започнах да разказвам какво правят хората. Странно е, разбира се, но дотогава някак не се бях замислял над този въпрос. Боя се, че Малчугана остана с впечатлението, че човечеството се занимава главно с кибернетична техника. Впрочем реших, че като начало и това не е лошо. Наистина, Малчугана не се мятеше както по време на лекциите на Комов и не се свиваше на възел, но все пак слушаше като омагьосан. И щом свърших, съвсем объркан и отчаян, че не мога да му дам представа за изкуството, веднага ми зададе нов въпрос.

— Толкова много работа — каза. — Защо сте дошли тук?

— Мая, разкажи му — помолих с пресипнал глас. — Носът ми замръзна...

Мая ме погледна отчуждено, но все пак започна вяло и според мен съвсем неинтересно да разказва за току-що проваления проект „Ноев ковчег“. Не се съдържах, прекъснах я, като се опитвах да оцветя лекцията с живописни подобности, заех се да я поправам и в края на краищата изведнъж се оказа, че пак само аз говоря. Сметнах за необходимо да завърша разказа си с поука.

— Сам виждаш — казах. — Ние бяхме започнали голямо дело, но веднага щом разбрахме, че твоята планета е заета, веднага се отказахме от нашето начинание.

— Значи, хората умеят да познават какво ще стане? — попита Малчугана. — Но това е неточно. Ако хората умееха, отдавна щяха да си отидат оттук.

Не се сетих какво да отговоря. Темата ми се стори несигурна.

— Слушай, Малчугане — започнах бодро, — хайде да отидем да поиграем. Ще видиш колко е интересно да се играе с хората.

Малчугана мълчеше. Погледнах свирепо Мая: какво, наистина, не мога пък да поема върху себе си целия контакт!

— Да отидем да поиграем, Малчугане — подкрепи ме без всякакъв ентузиазъм Мая. — Или, ако искаш, да те повозя на летателната машина?

— Ти ще летиш във въздуха — подхванах аз — и всичко ще бъде отдолу — планините, блатата, айсбергът...

— Не — каза Малчугана. — Да летя — това е обикновено удоволствие. И сам мога.

Подскочих.

— Как — сам?

По лицето му премина мигновена тръпка, раменете му се вдигнаха и отпуснаха.

— Няма думи — каза. — Когато поискам — летя...

— Ами тогава литвай! — проговорих.

— Сега не искам — каза той нетърпеливо. — Сега за мен е удоволствие да съм с вас. — Скочи. — Искам да играя! — обясни. — Къде?

— Хайде да тичаме към кораба — предложих.

Той изпусна сърцераздирателен вик и ехото не успя да заглъхне в дюните, а ние вече се носехме, надпреварвайки се, през храсталака. Мая я изключих съвсем от сметката: да прави, каквото иска.

Малчугана се плъзгаше между храстите като слънчево зайче. Според мен той не докосна нито едно клонче и изобщо нито веднъж не стъпи на земята. В своя кожух с електрическо отопление аз цепех направо като пясъчен танк, всичко пращеше наоколо ми. През цялото време се опитвах да го догоня и през цялото време ме объркваха фантомите, които той оставяше след себе си. На края на храсталаците

Малчугана ме дочака и каза:

— Така случва ли ти се? Събуждаш се и си припомняш, сякаш току-що си видял нещо. Понякога това ми е добре познато. Например, как летя. Понякога — съвсем ново, такова, каквото по-рано не съм виждал.

— Да, случва се — проговорих, като си поемах дъх. — Това се казва сън. Спиш и сънуваш.

Тръгнахме бавно. Някъде зад нас в хрусталака шумолеше Мая.

— Откъде идва? — попита Малчугана. — Какво е това — сънища?

— Несъществуващи комбинации от преживени впечатления — издекламирах аз.

Малчугана естествено не ме разбра и ми се наложи да изнеса още една голяма лекция — за това, какво представляват сънищата, как възникват, защо са нужни и колко зле би се чувствувал човек, ако те не съществуваха.

— Чеширски котарак! Но аз така и не разбрах защо сънувам това, което никога по-рано не съм виждал.

Мая ни настигна и мълчаливо тръгна с нас.

— Например? — попитах.

— Понякога сънувам, че съм огромен-огромен, че размишлявам, че въпросите идват при мен един след друг, много ярки, удивителни и аз намирам отговорите им, удивителни отговори, и зная много добре как от въпроса се образува отговор. Това е най-голямото удоволствие — да знаеш как от въпроса се образува отговор. Но когато се събудя, не си спомням нито въпросите, нито отговорите. Спомням си само удоволствието.

— М-да — казах уклончиво. — Интересен сън. Но не мога да ти го обясня. Попитай Комов. Може би той ще го обясни.

— Комов... Какво е това — Комов?

Наложих ми се да му разкрия нашата система на имената. Бяхме заобиколили блатото и пред нас се откри корабът и пистата. Когато свърших, Малчугана без всякаква връзка каза:

— Странно. Никога не съм се чувствувал така.

— Как?

— Да си поискам нещо и да не мога.

— А какво искаш?

— Искам да се раздвоя. Сега съм един, но желая да станем двама.

— Е, брат — казах му, — няма какво да искаш. Та това е невъзможно.

— А ако беше възможно? Добро ли е или лошо?

— Лошо, разбира се — отвърнах. — Не ми е съвсем ясно какво искаш да кажеш... Може да се разкъсаш на две. Това пък е много лошо. Може да се разболееш: нарича се раздвоение на личността. Също е лошо, но може да се поправи.

— Боли ли? — попита Малчугана.

Стъпихме на грапавата повърхност на пистата. Том вече се движеше насреща ни, като риташе пред себе си топката и радостно мигаше със сигналните си огньовете.

— Престани да мислиш за това — казах. — Ти и като цял си добре.

— Не, не съм добре — възрази Малчугана, но в този момент налетя Том и забавлението започна.

Малчугана сипеше въпроси като дъжд. Не успях да отговарям. Том не успяваше да изпълнява командите. Топката не успяваше да се докосне до земята. Само Малчугана успяваше всичко.

Погледнато от страни, това навярно изглеждаше много весело. Пък и наистина ни беше весело, дори Мая най-после се разгорещи. Сигурно приличахме на разлудували се деца, избягали от уроците на брега на океана. В началото се чувствуваше известна неловкост, давахме си сметка, че не се развличаме, а работим, че всяко наше движение се следи, че между нас и Малчугана остана нещо тежко, недоизказано, но по-късно някак забравихме за всичко това. Остана само топката, която лети право в лицето ти, и възторгът от успешния удар, и ядът към несръчния Том, и пищенето в ушите от юнашките провиквания, и резкият, отривист смях на Малчугана — тогава за пръв път чухме смеха му,

захласнат, съвсем детски...

Това беше странна игра. Малчугана измисляше правилата в движение. Оказа се невероятно издръжлив и хазартен, не изпускаше нито един случай да демонстрира пред нас физическите си преимущества, накара ни да се съревноваваме и някак от само себе си стана така, че започна да играе сам срещу трима ни и през цялото време губехме ние. Отначало побеждаваше, защото му отстъпвахме. След това побеждаваше, защото не разбирахме правилата му. После усвоихме правилата, но на мен и Мая ни пречеха кожусите. Най-сетне решихме, че Том е много несръчен и го прогонихме. Мая се увлече и заигра с пълна пара, аз също полагах максимални усилия, но пак губехме точка след точка. Не можехме да направим нищо срещу това мълниеносно дяволче, което отиграваше всякакви топки, самото то подаваше много силно и точно, негодуващо крещеше, ако топката се задържи в ръцете ни повече от секунда, и съвсем ни объркваше с фантомите си или, което беше по-лошо, с маниера си да изчезва за миг от погледа ни и да се появява също така мигновено на съвсем друго място. Разбира се, не се предавахме — от нас излизаше пара, задъхвахме се, потяхме се, поскарвахме се, но се борихме докрай. И изведнъж всичко свърши.

Малчугана спря, проследи топката с поглед и седна на пясъка.

— Това беше добре — каза той. — Никога не съм знаел, че може да ти бъде така добре.

— Какво? — извиках задъхан. — Умори ли се, Малчугане?

— Не. Спомних си. Не мога да забравя. Не помага. Никакво удоволствие не помага. Повече не ме викай да играя. Зле се чувствавам, а сега ми е още по-зле. Кажи му да мисли по-бързо. Ще се разкъсам на две, ако не измисли бързо. Всичко вътре ме боли. Искам да се разкъсам, но се страхувам. Затова не мога. Ако започне много да боли, ще престана да се страхувам. Нека мисли бързо.

— Е, какви ги приказваш, Малчугане! — казах му разстроен. Не разбирах много добре какво става с него, но виждах, че действително му е зле. — Избий това от главата си. Просто не си свикнал с хората. Трябва да се срещаме по-често, повече да играем...

— Не — отвърна Малчугана и скочи. — Няма повече да дойда.

— Но защо? — извиках. — Нали беше добре! Ще бъде още по-добре. Съществуват и други игри, не само с топка... С обръч, с крила!

Той бавно си тръгна.

— Съществува и шах! — говорех бързо зад гърба му. — Знаеш ли какво е шах? Най-великата игра, от хиляда години се играе!...

Спря се. Започнах бързо и вдъхновено да му обяснявам какво е шахът — обикновеният шах, шахът с три измерения, шахът с n-измерения... Той стоеше, слушаше и гледаше встрани. Свърших за шаха и започнах за покера. Трескаво си припомнях всички игри, които знаех.

— Да — произнесе Малчугана. — Ще дойда.

И без да се спира повече, закрета, едва влачейки крака, към блатото. Гледахме известно време мълчаливо след него, после Мая извика: „Малчугане!“, скочи от мястото си, догони го и тръгна редом с него. Взех кожуха си, облякох се, грабнах и Маиния кожух и нерешително тръгнах след тях. Изпитвах някакво неприятно чувство, а не знаех от какво е предизвикано. Уж всичко свърши добре: Малчугана обеща да се върне, значи все пак се е привързал към нас, значи без нас се чувствава много по-зле, отколкото с нас... „Ще свикне — повтарях на себе си. — Нищо, ще свикне...“ Видях, че Мая се спря, а Малчугана закрета по-нататък. Мая се обърна и обхванала с ръце раменете си, побягна към мен. Подадох ѝ кожуха и попитах:

— Е, какво?

— Всичко е наред — каза тя. Очите ѝ бяха прозрачни и някак отчаяни.

— Мисля, че в края на краищата... — започнах и спрях. — Мая — казах, — та ти си изгубила „третото око“!

— Не съм го изгубила — отвърна Мая.

Глава осма

СЪМНЕНИЯ И РЕШЕНИЯ

Малчугана се отдалечаваше от кораба на запад покрай бреговата линия, право през дюните и храсталациите. Отначало „третото око“ го заинтересува. Спираше се, свалеше обръча, въртеше го в ръце и тогава на приемния екран при нас се мярваше ту бледното небе, ту гълъбовозеленото лице-маска, ту заскреженият пясък. След това остави обръча на спокойствие. Не зная дали се движеше не така, както обикновено, или бе сложил обръча неправилно, но изглеждаше като че ли обективът гледа не на право, по посока на движението, а малко вдясно. По екрана потреперваха и проплуваха еднообразни дюни, замръзналите храсти, понякога се мяркаха сивосинкавите планински върхове или изведнъж се появяваше черният океан с блестящите на хоризонта айсберги.

Според мен Малчугана се движеше без определена цел — просто скиташе, накъдето му видят очите, само по-далече от нас. Няколко пъти се изкачи на гребените на дюните и погледна към нас. На приемния екран се появяваше ослепително белият корпус на нашия EP-2, сребрилата лента на пистата, оранжевият Том, самотно сврял се до стената на недостроената метеорологична станция. Но на обзорния екран така и не можахме да открием къде е Малчугана.

След около час Малчугана изведнъж рязко сви към планините. Сега слънцето светеше право в обектива и видимостта се влошаваше. Дюните скоро свършиха, Малчугана бродеше из рядка гора, сред разкривени стволоче с отделила се от тях петниста кора, прекрачвайки изгнилите клонки, стъпваше по кафявата, просмукана от ледената влага земя. Веднъж се покачи на един самотен валчест гранитен камък, постоя, като се оглеждаше, след това скочи, вдигна от земята две черни, лепкави от влага клончета, и продължи по-нататък. като ги почукваше едно в друго. Отначало почукването беше безредно, после се появи ритъм, а към ритъма се примесваше нещо като бръмчене или бучене. Звукът, непрекъснат и неприятен, ставаше все по-висок. По всяка вероятност бръмчеше и бучеше Малчугана — може би това беше песен, а може би и разговор със самия себе си.

Така бродеше той, като бръмчеше и бучеше, а между дърветата все по-често се появяваха каменни сипеи, обрасли с мъх валчести камъни, грамадни скални отломки. На екрана се появи езеро. Без да спира, Малчугана влезе в него, за момент видяхме развълнуваната вода, след него изображението потъмня и изчезна — Малчугана се гмурна.

Остана под водата много дълго, вече мислех, че е потопил предавателя и повече нищо няма да видим, но след десетина минути изображението отново се появи, мътно, размито, на струи. Отначало не различавахме почти нищо, но скоро в дясната част на екрана се показа една длан, на която подскачаше и се извиваше уродлива пантианска рибка.

Когато обективът на „окото“ окончателно се изчисти, Малчугана вече тичаше. Стволовете на дърветата се носеха срещу нас и в последната секунда се плъзваха стремително ту надясно, ту наляво. Той бягаше много бързо, но ние не чувахме нито тропота, нито дишането му — само вятърът шумеше и зад плетеницата от голи клони се мяркаше слънцето. Изведнъж стана нещо необяснимо: Малчугана спря като закован пред един сив валчест камък и пхна до лакти ръцете си в него. Не зная, може би там имаше добре замаскирана дупка. Но според мен нямаше. Когато след няколко секунди извади ръце, те бяха черни и блестящи, черното и блестящото се стичаше от краищата на пръстите и тежко, с отчетливо мокро пляскане, капеше на земята. После ръцете изчезнаха от погледа ни и Малчугана побягна по-нататък.

Спря пред някакво чудновато съоръжение, приличащо на наклонена кула, и аз отначало дори не разбрах, че това е разбитият кораб „Пеликан“. Сега видях с очите си колко страшно беше пострадал при падането и какво беше станало с него през дългите години, прекарани на тази планета. Гледката не беше от приятните. Междувременно Малчугана бавно се приближи, хвърли поглед към зеещата дупка

на люка — за момент екранът се потопа в непрогледна тъмнина, — след което все така бавно обиколи нещастния кораб. Отново спря пред люка, вдигна ръка и прилепи черната си длан с разперени пръсти към разядения от ерозия борд. Стоя така около минута и ние отново чухме неговото бръмчене и бучене, и ми се стори, че под разперените пръсти се появиха струйки синкав дим. На мъртвата почерняла обшивка ясно се виждаше отчетлив релефен отпечатък — длан с разперени пръсти.

— Ех ти, мой шурец на огнището — произнесе сочен баритон.

— Звънченце!... — откликна нежен женски глас.

— Зика! — почти шепнешком проговори баритонът. — Зиканка!

Заплака бебе.

Отпечатъкът от ръката рязко се измести встрани и изчезна. Сега на екрана се виждаше планински склон — набразден от пукнатини гранит, стари сипеи, натрошени остри камъни, които блестяха с очупените си ръбове, хилава твърда трева, дълбоки, непроницаемо черни проломи. Малчугана се изкачваше по склона, виждахме ръцете му, които се хващаха за издатините, а зърнестият камънак на тласъци се движеше надолу по екрана, чу се равно шумно дишане, после движението стана плавно и бързо, очите ми се замрежиха, склонът изведнъж се отдалечи, като пропадна някъде надолу и встрани, и чухме резкия, дрезгав, веднага замлъкнал смях на Малчугана. Малчугана летеше — нямаше съмнение.

На екрана сияеше сиво-виолетовото небе, а встрани пулсираха някакви мътни полупрозрачни парцали, сякаш парчета напращен тюл. През екрана бавно премина ослепително виолетово слънце, напращеният тюл закри всичко и веднага изчезна. Далече долу видяхме платото, покрито със светлолилава пелена, ужасните белези на бездънните клисури, неправдоподобно острите планински върхове, покрити с вечни снегове — един нерадостен леден свят, отплуващ зад хоризонта, мъртъв, нацепен, наежен. И видяхме мощното, блестящо, сякаш лакирано коляно на Малчугана, надвиснало над бездната, и черната му ръка, здраво вкопчила се в осезаемото нищо.

Честно казано, в този момент престанах да вярвам на очите си и погледнах дали се прави запис. Запис се правеше. Но и Вандерхузе изглеждаше озадачен, а Мая недоверчиво присвиваше очи и въртеше глава, като че й пречеше яката. Само Комов беше съвсем спокоен и неподвижен — седеше, опрял лакти в приборната дъска, подпрял брада на сплетените си пръсти.

А Малчугана вече се спускаше. Каменната пустиня стремително се приближаваше, като се завъртваше леко около невидима ос, и беше ясно къде отива оста — в черната пукнатина, разцепила кафявото поле, затрупано съг скални отломки. Пукнатината растеше, разширяваше се, осветеният ѝ от слънцето край изглеждаше гладък и съвсем отвесен, а да се види дъното и дума не можеше да става — там цареше абсолютна тъмнина. И Малчугана стремително се втурна в тази тъмнина; картината изчезна, Мая протегна ръка, включи усилването, но пак не можеше да се види нищо, освен струящи по екрана неопределени сиви ленти. После Малчугана пронизително извика и движението спря. „Преби се!“ — помислих с ужас. Мая ми стисна китката с всичка сила.

На екрана се виждаха някакви смътни неподвижни петна, всичко беше сиво и черно и се чуваха странни звуци — някакво бълбукане, дрезгаво крякане, съскане. Появи се и пак се скри познатият черен силует на ръка с разперени пръсти. Смътните петна заплуваха, като се сменяха едно друго, крякането и бълбукането ставаха ту по-силни, ту по-тихи, разгоря се и угасна оранжева светлина, след нея още и още една... Нещо кратко изрева и звукът започна да се отразява в многократно ехо. „Дайте инфра“ — проговори през зъби Комов. Мая сграби нониуса на инфрачервеното усилване и го завъртя докрай. Екранът веднага стана по-светъл, но както и преди не можех да разбера нищо.

Цялото пространство беше запълнено с фосфоресцираща мъгла. Наистина, това не беше обикновена мъгла, в нея можеше да се отгатне някаква структура — сякаш разрез на жива тъкан, разглеждан през разфокусиран микроскоп — и в тази структурна мъгла на места се различаваха по-светли уплътнения и натрупвания на тъмни пулсиращи зърна, и всичко това като че ли висеше във въздуха, понякога съвсем изчезваше и отново се появяваше, а Малчугана вървеше през него, сякаш в действителност нямаше нищо, вървеше, протегнал пред себе си светещите ръце с разтворени пръсти, а

наоколо нещо бълбукаше, ромолеше, хриптеше, звънко цъкаше.

Дълго вървя така и ние не можахме веднага да забележим, че рисунъкът на структурата бледнее, развива се и на екрана останаха само млечнобялата светлина и едва забележимите очертания на разтворените пръсти на Малчугана. И тогава той се спря. Разбрахме това, понеже звуците престанаха да се приближават и отдалечават. Същите онези звуци. Цяла лавина, цяла каскада от звуци. Дрезгави бучения, басово бърборене, заглушени писъци... нещо звънко изпука и се разлетя на пръски... бръмчене, скърцане, медни удари... После в равното сияние се появиха тъмни петна, десетки тъмни петна, големи и малки; отначало неясни, те приемаха все по-определени очертания, започваха все повече да приличат на нещо удивително познато и аз изведнъж се досетих какво беше то. Беше съвсем невъзможно, но сече не можех да пропъдя тази мисъл от главата си. Хора. Десетки, стотици хора, цяла тълпа, строена в правилен ред и наблюдавана сякаш малко отвисоко... И в този момент се случи нещо. За някаква част от секундата картината стана съвсем ясна.

Впрочем времето бе твърде кратко, за да може човек да разгледа нещо. Раздаде се отчаян вик, картината се завъртя и съвсем изчезна. И веднага бесният глас на Комов произнесе:

— Защо го направихте?

Екранът беше мъртъв. Комов стоеше, неестествено изправен, стиснатите му юмруци се опираха в пулта. Гледаше Мая. Мая беше бледа, но спокойна. Тя също се изправи и сега стоеше пред Комов лице срещу лице. Мълчеше.

— Какво стана? — предпазливо се осведоми Вандерхузе. По всяка вероятност той също не разбираше нищо.

— Вие сте или хулиганка, или... — Комов спря. — Изключвам ви от групата по контакта. Забранявам ви да излизате от кораба, да влизате в кабината и на поста УАС. Напуснете помещението.

Както и преди, без да каже дума, Мая се обърна и излезе. Без да мисля нито секунда, тръгнах след нея.

— Попов! — рязко каза Комов.

Спрях се.

— Моля незабавно да предадете този запис в Центъра. Извънредно.

Гледаше ме право в очите и аз се почувствувах неловко. Никога досега не бях виждал Комов такъв. Този Комов имаше несъмнено право да заповядва, да поставя под домашен арест и изобщо да потушава всякакъв бунт още в зародиша му. Чувствувах, че ще се разкъсам на две. „Като Малчугана“ — проблесна в главата ми.

Вандерхузе произнесе, като се закашля:

— Е, Геннадий. Може би все пак не в Центъра? Нали Горбовски вече е в базата. Може би все пак в базата, как мислите?

Комов продължаваше да ме гледа. Присвитите му очи приличаха на късчета лед.

— Да, разбира се — проговори той, въпреки, съвсем спокойно. — Копие до базата, за Горбовски. Благодаря ви, Яков. Попов, започвайте.

Не ми оставаше нищо друго, освен да започна. Но бях недоволен. Ако носехме фуражки, както в миналото, бих обърнал фуражката си с козирката назад. Но аз нямах фуражка и затова, докато измъквах касетката от записващото устройство, се ограничих само с предизвикателния въпрос:

— А какво в същност се случи? Какво толкова е направила тя?

Известно време Комов мълча. Седеше отново в креслото си, хапеше устни, почукваше с пръст по облегалката на креслото. Вандерхузе, разрошил бакенбарди, също го гледаше с очакване.

В първия момент не разбрах.

— Тя включи прожектора — каза най-после Комов.

— Какъв прожектор?

Комов, без да отговори, показа с пръст към натиснатия клавиш.

— А — произнесе огорчено Вандерхузе.

А аз не казах нищо. Взех касетката и тръгнах към радиостанцията. Честно казано, нямаше място

за приказки. Дори за по-малки провинения изгонваха с гръм и трясък от космическата служба. Мая беше включила аварийната лампа-светкавица, монтирана в обръча. И човек може да си представи как са се почувствували обитателите на пещерата, когато във вечния мрак за секунда беше светнало едно малко слънце. Чрез тази светлина може да бъде намерен загубилият съзнание разузнавач дори на неосветената страна на планетата... дори ако е затрупан... Такъв прожектор излъчва и диапазона от ултравиолет до УКВ... Нямаше още нито един случай, когато даден разузнавач да не е успявал чрез включване на лампата-светкавица да спре най-бясното, най-кръвожадното животно. Дори тахоргите, които изобщо от нищо на света не се боят, забиват в пръстта задни крака, за да спрат своя неудържим бяг... „Полудяла е — помислих безнадеждно. — Съвсем е откачила...“ Но гласно казах (сядайки зад радиостанцията):

— Голяма работа! Човекът натиснал не този клавиш, който е трябвало, сгрешил...

— Да, наистина — произнесе Вандерхузе. — Сигурно така е станало. Тя очевидно е искала да включи инфрачервения прожектор... Клавишите са един до друг... Как мислите, Генадий?

Комов мълчеше. Правеше нещо на пулта. Не исках да го гледам. Включих автомата и демонстративно се загледах в друга посока.

— Неприятно е, разбира се — мърмореше Вандерхузе. — Ай-ай-ай-ай... Наистина, нали това може да се отрази... Активно въздействие... Едва ли е приятно... Хм... Напоследък сме с малко опънати нерви, Генадий. Нищо чудно, че момичето е сгрешило... Знаете ли, че и на мен ми се искаше да направя нещо... някак да подобря картината... Бедният Малчуган! Според мен, той извика...

— Ето — каза Комов. — Полюбувайте се. Три и половина кадъра.

Чу се как Вандерхузе загрижено засумтя. Не издържах и се обърнах към тях. Зад допрените им глави не се виждаше нищо, затова станах и се приближих. На екрана се виждаше същото, което видях в последния миг, но не успях да възприема. Изображението беше отлично и все пак съвсем не проумявах какво е това. Много хора, множество черни фигурки, абсолютно еднакви, построени в шахматен ред. Те стояха сякаш на равен и добре осветен площад. Предните фигурки бяха по-големи, задните, точно по законите на перспективата, по-малки. Впрочем редовете им изглеждаха безкрайни и някъде в далечината се сливаха в плътни черни ленти.

— Това е Малчугана — проговори Комов. — Познахте ли го?

Най-сетне загрях: действително това беше Малчугана, повторен безброй пъти, сякаш от безброй огледала.

— Прилича на многократно отражение — промърмори Вандерхузе.

— Отражение... — повтори Комов. — Тогава къде е отражението на лампата? И къде е сянката на Малчугана?

— Не зная — честно си призна Вандерхузе. — Наистина, сянка би трябвало да има.

— А вие какво мислите, Стас? — попита Комов, без да се обръща.

— Нищо — казах кратко и се върнах на мястото си. В същност аз, разбира се, мислех, чак мозъкът ми прасчеше — толкова се напругах, но нищо не можех да измисля. Това ми напомняше най-много формалистична рисунка, правена с перо.

— Да, не узнахме кой знае колко — проговори Комов. — А с малкото, което получихме, за никъде не сме...

— Охо-хо — въздъхна Вандерхузе, стана тежко и излезе.

И на мен ми се искаше много да изляза и да видя как е Мая. Но погледнах хронометъра — до края на предаването оставаха още десет минути. Комов шумолеше и се занимаваше с нещо зад гърба ми. След това ръката му се протегна през рамото ми и на пулта пред мен легна светлосинята бланка на радиограмата.

— Това е обяснителна записка — каза Комов. — Изпратете я веднага, щом свърши предаването на записа.

Прочетох радиограмата.

EP-2, Комов — за базата, Горбовски. Копие: Центъра, за Бадер. Изпраща ви се записът от преподавателя, тип Т.О. Носител Малчугана. Записът се правеше от 13.46 до 17.02 БВ^[9]. Прекъсна поради случайното включване на лампата-светкавица вследствие на моята небрежност. Ситуацията засега е неопределена.

Не разбрах и прочетох още веднъж радиограмата. После се обърнах към Комов. Той седеше в предишната поза, сложил брада върху сплетените си пръсти, и гледаше обзорния екран. Не може да се каже, че ме заля гореща вълна на благодарност. Не, нямаше такова нещо. Твърде слаба бе симпатията ми към този човек. Но не можех да не бъда обективен. В такава ситуация не всеки би постъпил така решително и просто. И не е важно в същност защо постъпи така: дали защото, съжали Мая (съмнявам се), или защото се засрами от собствената си рязкост (повече прилича на истина), или защото принадлежи към оня тип ръководители, които напълно искрено смятат грешките на подчинените си за свои. Във всеки случай опасността Мая да излети като тапа от Космоса съществено се намаляваше, а позицията и реномето на самия Комов видимо се влошаваха. Добре, Геннадий Юриевич, ние няма да забравим това. Такива действия трябва по всякакъв начин да се поощряват. А с Мая ще си поговорим допълнително. За какъв дявол го направи, наистина? Тя какво? Да не е решила на кукли да си играе тук?

Автоматът звънна и се изключи, а аз се заех с радиограмата. Влезе Вандерхузе, като тикаше пред себе си масичка на колелца. Съвсем безшумно и с необикновена лекота, която би направила чест и на най-квалифицирания кибер, той постави подноса с чиниите до десния лакът на Комов. Комов разсеяно благодари. За себе си взех чаша доматен сок, изпих го и си налях още.

— А салатата? — огорчено попита Вандерхузе.

Поклатих глава и казах в гърба на Комов:

— Свърших всичко. Свободен ли съм?

— Да — отвърна Комов, без да се обръща. — От кораба да не се излиза.

В коридора Вандерхузе му съобщи:

— Мая обядва.

— Истеричка — казах с яд.

— Напротив. Бих казал, че тя е спокойна и доволна. И никакви следи от разкаяние.

Влязохме заедно в каюткомпанията. Мая седеше на масата, ядеше супа и четеше някаква книжка.

— Здравсти, арестанте — казах и седнах срещу нея с чаша в ръка.

Мая престана да чете и ме погледна, като присви око.

— Как е началството? — осведоми се тя.

— В тежък размисъл — отвърнах, като я разглеждах. — Решава дали веднага да те обеси на фокмачтата или да те закара до Дувър, където ще те обесят на вериги.

— А как е хоризонтът?

— Без изменения.

— Да — каза Мая, — сега той вече няма да дойде.

Каза го с видимо удовлетворение. Очите ѝ бяха весели и решителни както по-рано. Отпих от доматения сок и хвърлих поглед към Вандерхузе. Вандерхузе ядеше моята салата с постен вид. Изведнъж ми хрумна: ама нашият капитан е много доволен, че не командува цялата тази компания!

— Да — проговорих. — Има признаци, че ти ни провали контакта.

— Виновна съм — кратко отвърна Мая и отново забодее нос в книгата. Само че не четеше. Чакаше продължението.

— Да се надяваме, че всичко не е толкова зле — каза Вандерхузе. — Да се надяваме, че това е само поредното усложнение.

— Мислите, че Малчугана ще се върне? — попитах.

— Мисля, че да — отвърна Вандерхузе с въздишка. — Той твърде много обича да задава въпроси. А сега има много нови. — Дояде салатата и стана. — Отивам в кабината — съобщи той. — Да си кажа истината, това е много некрасива история. Разбирам те, Мая, но ни най-малко не те оправдавам.

Знаеш ли, така не се постъпва...

Мая нищо не отговори и Вандерхузе се отдалечи, като тикаше масичката пред себе си. Щом стъпките му затихнаха, аз попитах, като се стараех да говоря вежливо, но строго:

— Нарочно ли го направи или случайно?

— А ти как мислиш? — попита Мая, като се втренчи в книгата.

— Комов пое вината върху себе си — казах.

— Тоест?

— Излезе, че лампата-светкавица е била включена поради неговата небрежност.

— Много мило — произнесе Мая. Остави книгата и се протегна. — Великолепен жест.

— Това ли е всичко, което можеш да ми кажеш?

— А на теб какво в същност ти е нужно? Чистосърдечно признание? Разкажание? Да си изплача мъката?

Отпих отново от сока. Сдържах се.

— Най-напред бих искал да узная: случайно ли е или нарочно?

— Нарочно. По-нататък?

— По-нататък бих искал да узная: защо го направи?

— Направих го, за да се прекрати веднъж завинаги това безобразие. По-нататък?

— Кое безобразие? За какво говориш?

— Защото това е отвратително! — каза Мая страстно. — Защото това беше безчовечно. Защото не можех да стоя със скръстени ръце и да наблюдавам как гнусната комедия се превръща в трагедия. — Тя хвърли книжката. — И няма какво да ме изпепелява с очи! Няма какво да се застъпва за мен! Ах, колко е великодушен! Любимецът на доктор Мбога! Все едно, ще напусна. Ще отида в някое училище и ще уча децата как да дръпват навреме за ръката всичките тези фанатици на абстрактните идеи и глупаците, които им пригласят!

Имах доброто намерение да се придържам към вежлив, коректен тон докрая. Но сега търпението ми се изчерпа. Изобщо при мен положението с търпението не е много добро.

— Нагло — казах, като не намирах думи. — Нагло се държиш! Нагло!

Опитах се да отпия още веднъж от сока, но се оказа, че чашата е празна. Без да забележа, бях изпил всичко.

— А по-нататък? — попита с презрителна усмивка Мая.

— Това е всичко — казах навъсено, като разглеждах празната чаша. Наистина, нямаше какво повече да кажа. Изстрелях си патроните. Навярно бях тръгнал към Мая не да си изяснявам ситуацията, а просто да я наругая.

— Щом е всичко — каза тя, — отивай в кабината и разцелувай своя Комов. Също и своя Том и останалата си кибернетика. А ние, знаеш ли, сме просто хора и нищо човешко не ни е чуждо.

Отместих чашата и станах. Нямаше повече за какво да се говори. Имах другар — вече го нямам. Е, какво пък, ще го преживеем някак.

— Приятен апетит — проговорих и с вдървени крака тръгнах към коридора.

Сърцето ми щеше да изскочи, устните отвратително трепереха. Заклучих се в каютата си, повалих се на леглото и забих нос във възглавницата. В главата ми в горчива и бездънна пустота се въртяха, блъскаха се и се разпадаха неизречените думи. Глупаво. Глупаво!... Е, добре, не ти харесва това начинание. Малко ли работи не харесват на човек! В края на краищата тук не са те канили, оказала си се случайно на това място, дръж се както трябва! Нали не разбираш нищо от контактите, нещастен квартириере... Снимай глупавите си скици и прави това, което ти казват! И какво разбираш ти от абстрактните идеи? И къде изобщо си ги виждала тия, абстрактните? Нали днес са абстрактни, а утре без тях ще спре историята... Е, добре, не ти харесва. Ами откажи се!... Нали всичко вървеше така добре, едва-едва установихме контакт с Малчугана, такова чудесно момче, умник, планини можеше да се преобърнат с него! Ех, ти, квартириере... Уж си приятел... Пък и Комов е един — пердаши като всъдеход, направо, нито се съветва, нито обяснява нещо както трябва... Не-е, още веднъж да

участвам в контакти ли — няма го майстора! Свърши ли се цялата тази бъркотия, незабавно ще подам заявление за проекта „Ноев ковчег-2“ — с Вадик, с Таня, с умната Нинон. Ще работя като звяр, без празни приказки, няма с нищо да се отвличам. Никакви контакти!... Незабелязано съм заспал и спях така, че чак пушек се вдигаше, както казваше прадядо ми. Все пак през последните две денонощия не бях спал и четири часа. Вандерхузе едва ме събуди. Време беше да застъпя на смяна.

— А Мая? — попитах сънено, но веднага се сепнах. Впрочем Вандерхузе се направи, че не чу.

Взех един душ, облякох се и отидох в кабината. Предишните неприятни чувства ме бяха обхванали отново. Не исках да разговарям с никого, не исках да видя никого. Вандерхузе предаде вахтата и отиде да спи, като съобщи, че около кораба не се е случило нищо и че след шест часа ще ме смени Комов.

Беше точно двадесет и два часът бордово време. На екрана играеше полярното сияние над хребета, от океана духаше силен вятър — разкъсваше на парцали шапката от мъгла над горещото тресавище, притискаше оголените храсти към замръзалия пясък, хвърляше на плажа пръски мигновено замръзваща пяна. На пистата стърчеше самотният Том, леко наклонен срещу вятъра. Всичките му сигнални огньовете съобщаваха, че е в бездействие, няма никакви задачи и се намира в готовност да изпълни всяка заповед. Много тъжен пейзаж. Включих външната акустика, около минута слушах рева на океана, свиренето и воя на вятъра, ситното почукване на ледените капки по обшивката и отново изключих.

Опитах се да си представя какво прави сега Малчугана, спомних си горещата клетковидна мъгла, неясните светлинни уплътнявания, по-точно — не от светлина, разбира се, а от топлина, и онова равно сияние, запълнено с конгломерат от странни звуци, и загадъчния строй на отраженията, които не бяха отражения... Е, какво пък, навярно там му е топло, уютно, привично и има, ох, има за какво да поразмисли. Сигурно се е сврял в някой каменен ъгъл и тежко преживява обидата, която му нанесе Мая („Мам-ма...“ „Да, звънченце“ — припомних си аз.). От гледна точка на Малчугана всичко това трябва да изглежда много нечестно. На негово място никога повече не бих дошъл тук... А пък Комов така се зарадва, когато Мая сложи на Малчугана своя обръч. „Вие сте юнак, Мая — каза той. — Това е добър шанс, аз нямаше да се реша...“ Впрочем все едно, нищо нямаше да излезе от тази идея. Все пак конструкторите на Т.О.^[10] не бяха дообмислили много неща. Обективът например трябваше да се направи стерео... макар че в същност Т.О. е предназначено за съвсем други цели... Но все пак успяхме скришом да видим нещичко. Да речем, летенето на Малчугана. Само че — как летеше, защо летеше, на какво летеше?... И сцената при разрушения „Пеликан“... Планета на невидимите. Да, сигурно интересни неща можеха да се видят тук, ако Комов разреши да се пусне апаратът-разузнавач. Може би сега ще разреши? Пък и не е необходим апарат-разузнавач. Като начало може просто да се изследва хоризонтът с локатора-пробовземач...

Прозвуча радиоповикването. Приблжих се до радиостанцията. Непознат глас много вежливо, дори бих казал стеснително, помоли да повикам Комов.

— Кой го търси? — попитах не много приветливо.

— Ами един член на Комисията по контактите. Казвам се Горбовски. — Чак седнах. — Много ми е необходимо да поговоря с Геннадий Юриевич. Или той може би спи?

— Сега, Леонид Андреевич — измърморих аз. — Веднага, Леонид Андреевич... — Бързо включих вътрешната връзка. — Комов, в кабинета — казах. — Спешно повикване от базата.

— Е, не е чак толкова спешно... — запротестира Горбовски.

— Търси ви Леонид Андреевич Горбовски! — добавих тържествено по вътрешната връзка, да не би Комов да се забави.

— Млади човече... — повика ме Горбовски.

— На смяна е Стас Попов, кибертехник! — отрапортувах аз. — По време на моето дежурство не са станали никакви произшествия!

Горбовски помълча, след което произнесе неуверено;

— Свободно...

Чуха се забързани стъпки и в кабинета влезе Комов. Лицето му беше изпито, очите — като стъклени, а под тях имаше тъмни кръгове. Станах и му отстъпих мястото.

— Комов слуша — проговори той. — Вие ли сте, Леонид Андреевич?

— Аз съм, здравейте... — обади се Горбовски. — Слушайте, Геннадий, а не може ли да направим така, че да се виждаме един друг? Тук има някакви копчета...

Комов само ме погледна и ръцете ми сами се протегнаха към пулта и включиха екрана. Ние, радистите, обикновено държим екрана изключен. По разни причини.

— Аха — каза удовлетворено Горбовски. — Ето че започвам да ви виждам.

На нашия екран също се появи картина — познатото ми от портрети и описания дълго и сякаш леко хлътнало лице на Леонид Андреевич. Наистина, на портретите той обикновено изглеждаше като някой античен философ, а сега имаше малко унил, разочарован вид и на широкия му патешки нос, за мое изумление, се виждаше драскотина — според мен съвсем прясна. Когато картината се оправи, отстъпих и тихичко седнах на мястото на дежурния. У мен се появи много силно предчувствие, че сега ще бъда изгонен, затова се заех съсредоточено да разглеждам измъчваните от урагана околности.

Горбовски каза:

— Най-напред много ви благодаря, Геннадий. Прегледах всичките ви материали и трябва да ви кажа, че това е нещо съвсем особено. Безумно интересно. Изобретателно, изящно... мълниеносно...

— Поласкан съм — отсечено изрече Комов. — Но?

— Защо „но“? — учуди се Горбовски. — „И“ — искате да кажете. И болшинството от членовете на Комисията са на същото мнение. Трудно е да се повярва, че за две денонощия е свършена такава колосална работа.

— Аз нямам заслуга за това — сухо каза Комов. — Всичко на всичко благоприятни обстоятелства.

— Не, не говорете така — възрази живо Горбовски. — Съгласете се, че вие предварително сте знаели с кого имате работа. Това не е малко — предварително да се знае. И после — вашата решителност, интуиция... енергия...

— Поласкан съм, Леонид Андреевич — повтори Комов, като едва повиши глас.

Горбовски помълча и изведнъж много тихо попита:

— Геннадий, как си представяте по-нататъшната съдба на Малчугана?

Усещането, че незабавно, веднага, моментално, с възможната най-голяма бързина и прямота ще бъда помолен да напусна кабината, достигна в мен апогея си. Свих се и престанах да дишам.

Комов каза:

— Малчугана ще бъде посредник между Земята и аборигените.

— Разбирам — оговори Горбовски. — Би било чудесно. А ако контактът не се осъществи?

— Леонид Андреевич — твърдо произнесе Комов. — Хайде да говорим открито. Хайде гласно да изкажем това, за което сега мислим и двамата, и това, от което се опасяваме най-много. Аз се стремя да превърна Малчугана в оръдие на Земята. За целта с всички достъпни за мен средства и свършено безпощадно, ако мога така да се изразя, се стремя да възстановя човека в него. Цялата трудност е там, че човешката психика, земното отношение към света по всяка вероятност са крайно чужди на аборигените, възпитали Малчугана. Те ни отблъскват, не ни искат. И с това отношение към нас е пропито изцяло подсъзнанието на Малчугана. За щастие или за нещастие, аборигените са му оставили достатъчно човешки черти, които ни дават възможност да овладеем съзнанието му. Възникналата сега ситуация е критична. Съзнанието на Малчугана принадлежи на нас. Подсъзнанието — на тях. Конфликтът е много тежък и рискован, прекрасно съзнавам това, но е разрешим. Нужни са ми още няколко дни, за да подготвя Малчугана. Ще му разкрия истинското положение на нещата, ще освободя подсъзнанието му и той ще стане изцяло наш сътрудник. Вие не може да не разбирате, Леонид Андреевич, колко ценно ще бъде това сътрудничество за нас... Предвиждам много трудности. Например подсъзнателното отблъскване „по принцип“ у Малчугана може да се превърне — след като му разкрием истинското положение на нещата — в съзнателен стремеж да защити от нас „дома си“,

своите спасители и възпитатели. Може би ще възникнат нови опасни напрегнати положения. Но съм уверен: ще успеем да убедим Малчугана, че нашите цивилизации са равни партньори с присъщите им преимущества и недостатъци и тогава той, като посредник между нас, цял живот ще може да черпи и от едната, и от другата страна, без да се страхува нито за едните, нито за другите. Той ще се гордее с изключителното си положение, животът му ще бъде радостен и пълен... — Комов помълча. — Ние трябва, ние сме длъжни да рискуваме. Никога вече няма да има такъв случай. Ето мнението ми, Леонид Андреевич.

— Разбирам — каза Горбовски. — Зная вашите идеи, ценя ги. Зная в името на какво предлагате да се рискува. Но съгласете се, рискът не трябва да преминава известни граници. Разберете, още от самото начало бях на ваша страна. Знаех какво рискуваме, беше ме страх, но все си мислех: А ако стане? Какви перспективи, какви възможности!... И още, през цялото време смятах, че винаги ще успеем да отстъпим. И през ум не ми минаваше, че момчето ще се окаже толкова общително, че нещата само за две денонощия ще отидат така далеч. — Горбовски направи пауза. — Геннадий, контакт няма да има. Време е да се бие отбой.

— Контакт ще има! — каза Комов.

— Контакт няма да има — меко, но настойчиво повтори Горбовски. — Геннадий, та вие прекрасно разбирате, че имаме работа със затворена цивилизация. С разум, затворен в себе си.

— Това не е затвореност — каза Комов. — Това е квазизатвореност. Те са стерилизирали планетата и явно я поддържат в това състояние. Те кой знае защо са спасили и са възпитали Малчугана. Те, най-сетне, много добре са осведомени за човечеството. Това е квазизатвореност, Леонид Андреевич.

— Е, Геннадий, абсолютната затвореност е теоретическо идеализиране. Разбира се, винаги остава някаква функционална дейност, насочена навън, например санитарно-хигиенната. Що се отнася до Малчугана... Разбира се, всичко това са догадки, но нали ако цивилизацията е достатъчно стара, хуманизмът ѝ може да се превърне в безусловен социален рефлекс, в социален инстинкт. Детето е било спасено просто защото подобна акция... е била необходима.

— Всичко това е възможно — каза Комов. — Но сега не е време за догадки. Важното е, че това е квазизатвореност, че има отворени вратички за контакт. Разбира се, процесът на сближение ще бъде много дълъг. Може би ще е нужен един път и половина или два пъти повече време, отколкото при сближаването с обикновена отворена цивилизация... Не, Леонид Андреевич. За всичко това съм мислил и сами разбирате, че не ми казахте нищо ново. Вашето мнение против моето — и толкова. Вие предлагате да отстъпим, а аз искам да използвам този единствен шанс докрая.

— Геннадий, не само аз мисля, че няма да има контакт — тихичко каза Горбовски.

— Кой още? — осведоми се Комов с лека ирония. — Август-Йохан-Мария Бадер ли?

— Не, не само Бадер. Геннадий, честно казано, скрих от вас един от козовете си... На вас никога ли не ви е хрумвало, че Шура Семьонов е изтрил бордовия дневник не на планетата, а още в Космоса; не защото е видял разумни чудовища, а защото е бил нападнат още в Космоса и е решил, че на планетата господства високоразвита агресивна цивилизация? Ние се досетихме. Не отведнъж, разбира се — отначало просто направихме правилни изводи от погрешни предпоставки, както и вие. Но, веднага, щом това ни дойде наум, започнахме да претърсваме околопланетното пространство. И ето, преди два часа се получи съобщение, че той най-сетне е открит. — Горбовски замълча.

Правех гигантски усилия да не закрепя: „Кой? Кой е открит?“ Според мен Горбовски очакваше такъв възглас. Но не го дочака. Комов остана безмълвен. Горбовски беше принуден да продължи.

— Той е замаскиран великолепно. Поглъща почти всички лъчи. Никога нямаше да го намерим, ако не търсехме специално, и пак се наложи да се използва нещо съвсем ново — обясниха ми, но не разбрах какво точно — някакъв вакуумен концентратор. С една дума, ние го засякохме и го взехме на абордаж. Спътник-автомат, нещо като въоръжен часови. Ако се съди по някои детайли на конструкцията, тук е оставен от Странниците. Направили са го много отдавна, преди около стотина хиляди години. За късмет на участниците в проекта „Ноев ковчег“, той е притежавал само два заряда. Първият заряд е бил пуснат в дълбока древност, сега вече няма и да узнаем срещу кого. Вторият заряд

се паднал на Семьонов. Странниците са смятали планетата за забранена, друго обяснение не мога да измисля. Въпросът е: защо? Според това, което знаем, отговорът може да бъде само един: въз основа на своя опит те са разбрали, че местната цивилизация е необщителна, нещо повече — затворена, и най-после — контактът сериозно заплашва тази цивилизация. Ако на моя страна беше само Август-Йохан-Мария Бадер... Но, доколкото си спомням, Генадий, вие винаги сте говорили с голямо уважение за Странниците. — Горбовски помълча отново. — Работата обаче е не само в това. При подобни равни условия, дори без да вземаме пред вид мнението на Странниците, ние бихме могли да си позволим много внимателни, много постепенни опити да пораздвижим тези затворени аборигени. В най-лошия случай нашият опит би се обогатил с още един отрицателен резултат. Щяхме да оставим тук някакъв знак и своевременно да се оттеглим. Това щеше да засяга само нашите две цивилизации... Но там е работата, че между нашите две цивилизации сега се намира като между чук и наковалня трета и за тази, третата, Генадий, за нейния единствен представител, Малчугана, ние вече няколко денонощия носим пълната отговорност.

Чух дълбоката въздишка на Комов, после настъпи дълбоко мълчание. Когато Комов отново заговори, гласът му беше някак необикновен, някак пречупен. Почна да говори за Странниците, отначало се учуди, че с поставянето на охранителен спътник Странниците са рискували, при това рискът е граничел с престъпление, но после сам си спомни някои косвени данни, според които Странниците винаги пътешествуват на цели ескадри и всеки единичен звездолет според тях не може да бъде нищо друго освен автоматична сонда. Спомена още, че и на Земята вече свършва полувековната варварска епоха на единичните полети за свободно разузнаване — твърде много жертви, твърде много нелепи грешки, твърде малко полза. „Да — съгласяваше се Горбовски, — аз също мислих за това.“ По-нататък Комов си спомни за случаите на загадъчно изчезване на автоматичните разузнавачи, изпратени към някои планети. „На нас все не ни оставаше време да анализираме тези изчезвания, а сега вече те се явяват в нова светлина.“ „Наистина! — ентузиазирано подхвана Горбовски. — За това някак не бях помислял, много интересна мисъл.“ Поговориха за охранителния спътник, учудиха се, че е носил само два заряда, опитаха се да отгатнат какви трябва да са в такъв случай представите на Странниците за обитаемостта на Вселената, откриха, че в крайна сметка те не се отличават много от нашите представи, но пък изниква мисълта, че Странниците очевидно са имали намерение да се върнат тук, но кой знае защо не са се върнали — може Боровик да е прав, като предполага, че Странниците изобщо са напуснали Галактиката. Комов полушеговито предположи, че аборигените са в същност Странниците — успокоени, наситени с външна информация, затворени в себе си. Горбовски отново намекна за идеите на Комов и също на шега започна да го разпитва как трябва да се оцени една такава еволюция според теорията на вертикалния прогрес.

След това поговориха за здравето на доктор Мбога и внезапно прескочиха на темата за умиротворяването на някаква Островна империя и за ролята, която изиграл някой си Карл-Лудвиг, когото те, също кой знае защо, наричаха Странник; плавно и някак си неуловимо преминаха от Карл-Лудвиг към въпроса за пределите на компетентността на Съвета за галактическа безопасност, съгласиха се, че в тяхната компетентност влизат само хуманоидни цивилизации... Много скоро престанах да разбирам за какво говорят и главно — защо говорят именно за това.

После Горбовски каза:

— Извинете ме, Генадий, съвсем ви изморих. Идете да си починете. Беше ми много приятно да разговарям с вас. Все пак отдавна не сме се виждали.

— Но скоро, разбира се, ще се видим — проговори Комов с горчивина.

— Да, мисля, че след около два дни. Бадер е вече на път, Боровик също. Смятам, че в други ден целият Комкон ще бъде на базата.

— Значи, до в други ден — каза Комов.

— Предайте поздрав на вашия дежурен... Стас май че беше. Той е много... един такъв... строеви, бих казал. И на Яков, непременно поздравете Яков! Е, и на всички останали, разбира се.

Сбогуваха се.

Седях тихо като мишка и продължавах безсмислено да се пуля срещу обзорния екран, без да виждам и да разбирам нещо. Зад гърба ми не се чуваше нито звук. Минутите минаваха нетърпимо бавно. Вратът ми се вдърви от желание да се обърна и нещо ме пробуждаше под плешката. Беше ми съвсем ясно, че Комов е сразен. Аз, във всеки случай, бях напълно сразен. Търсех отговор, който да подкрепи Комов, но в главата ми се въртеше само безсмисленото: „Че какво ме интересуват Страниците? Голяма работа, Страница! Самият аз до известна степен съм Странник...“

Изведнъж Комов каза:

— Е, а вашето мнение, Стас?

Едва не изтърсих: „Какво ни интересуват Страниците?“, но се сдържах. Поседях около секунда в старата поза, за да си придам важност, после се завъртях заедно с креслото. Комов, опрял брада на сплетените си пръсти, гледаше изгасналия екран. Очите му бяха полузатворени, устата някак скръбна.

— Сигурно ще се наложи да изчакаме... — казах. — Какво да се прави... Пък и Малчугана може би повече няма да дойде... във всеки случай, скоро няма да дойде...

Комов се усмихна с края на устните си.

— Малчугана ще дойде — каза той. — Малчугана твърде много обича да задава въпроси. А представяте ли си колко нови въпроси има сега?

Това почти дословно бе казал и Вандерхузе в каюткомпанията.

— Тогава може би... — промърморих нерешително, — може би наистина е по-добре...

Та какво можех да му кажа? След Горбовски, след Комов какво можеше да каже един незабележим редови кибертехник на двадесет години с практически стаж шест и половина денонощия — младеж може би нелош, трудолюбив, любознателен и така нататък, но, да си признаем, не много умен, простоват, невежа...

— Може би — вяло проговори Комов. Стана и тръгна, влачейки крака, към изхода, но на прага се спря. Изведнъж лицето му се изкриви. Той почти изкрещя: — Нима никой от вас не разбира, че Малчугана — това е единственият случай, случай в същност невъзможен и затова единствен и последен! Та това повече никога няма да се случи. Разбирате ли? Никога!

Отиде си, а аз останах с лице към радиостанцията и с гръб към екрана и се мъчех да се ориентирам не толкова в мислите си, колкото в чувствата си. Никога!... Разбира се, никога. Как се объркахме всички тук! Горкият Комов, горката Мая, горкият Малчуган... В същност за кого е най-зле? Сега, разбира се, ние ще си отидем оттук. На Малчугана ще му стане по-леко, Мая ще отиде да учи за педагог, така че май най-зле ще е за Комов. Ама че работа: да се сблъска — лично да се сблъска! — с такава уникална ситуация, с уникалната възможност да създаде най-послед експериментална база за своите идеи и изведнъж — всичко рухва! Изведнъж именно Малчугана, който трябваше да стане верен помощник, неоченим посредник, главен таран, събарящ всички прегради, се превръща в основно препятствие... Та нали не може да се постави така въпросът: бъдещето на Малчугана или вертикалният прогрес на човечеството. Тук има някаква логическа клопка като апория на Зенон... Или не е клопка? Може би въпросът така и трябва да се поставя? Човечеството все пак... Замислен, аз се извъртях и ахнах. Великите въпроси за миг излетяха от главата ми.

Все едно, че не е имало ураган. Всичко наоколо беше бяло от скреж и сняг, а Том стоеше съвсем близо до кораба, на самата граница на мъртвата зона, пред входния люк, и аз веднага разбрах, че Малчугана е там, на снега и не се решава да влезе — самотен, разкъсващ се между две цивилизации...

Скочих и хукнах по коридора. В кесона машинално посегнах към кожуха, но веднага го хвърлих, с всичка сила напънах мембраната на люка и излетях навън. Глупавият Том запали светлината си, като молеше за заповеди. Наоколо беше бяло и искрящо от блясъка на северното сияние. Но край самия люк под краката ми се чернееше някакъв кръгъл предмет. Дявол знае каква глупост ми мина през главата. Дори не се реших веднага да се наведа.

Беше нашата топка. А на нея беше нахлузен обръчът с „третото око“. Обективът беше счупен и изобщо обръчът изглеждаше така, сякаш върху му се е стоварила лавина.

И по снежната покривка нямаше нито една следа.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Той ме търси всеки път, когато му се иска да поприказва.

— Здравей, Стас — казва. — Да си поговорим ли? Хайде!

За връзка са определени четири часа на денонощие, но той никога не спазва разписанието. Не го признава. Търси ме, когато спя, когато съм във ваната, когато пиша отчети, когато се готвя за поредния разговор с него, когато помагам на момчетата, които се запознават винтче по винтче с охранителния спътник на Страниците... Не се сърдя. Човек не може да му се сърди.

— Здравей, Малчугане — обаждам се аз. — Разбира се, хайде да си поприказваме.

Той примижава сякаш от удоволствие и задава стандартния си въпрос:

— Стас, ти сега истинският ли си? Или това е твоето изображение?

Уверявам го, че това съм аз, истинският Стас Попов, самолично и без никакви изображения. Вече много пъти съм му обяснявал, че не умея да създавам изображения, и той според мен много отдавна го е разбрал, но въпросът си остава. Може би така се шегува, може би без този въпрос не си представя нормалната размяна на приветствия, а може би просто му харесва думата „изображение“. Има си любими думи — „изображение“, „феноменално“, „на бим-бом-брамселите“...

— Защо окото вижда? — започва той.

Обяснявам му защо вижда окото. Слуша внимателно, като от време на време докосва очи с дългите си чувствителни пръсти. Умее великолепно да слуша и макар сега да е изоставил този свой навик — да се мятат като бесен, когато нещо особено силно го поразя, — през цялото време чувствам у него някакъв хазарт, скрита буйна страст и неопикуемия, за съжаление, недостъпен за мен, всепоглъщащ възторг от познанието.

— Феноменално! — хвали ме, когато завърша. — Кречеталце! Това ще го обмисля и после пак ще попитам...

Между другото, неговите самотни размисли относно чутото (бесен танц на лицевите мускули, чудновати шарки от камъни, клончета и листа) понякога го насочват към много странни въпроси. Ето и сега:

— Как стана известно, че хората мислят с главите си? — пита ме той.

Малко се обърквам и започвам да се мятам като във вода. Както и по-рано, той ме слуша внимателно и аз постепенно изплувам, почвам да усещам твърда почва под краката си и всичко върви уж гладко и като че и двамата сме доволни, но когато свършвам, момчето обявява:

— Не. Това е много частен случай. Не важи винаги и навсякъде. Ако аз мисля само с глава, то защо никак не мога да мисля без ръце?...

Усещам, че стъпваме върху несигурна почва. Центърът категорично ми предписа да отклонявам на всяка цена разговорите, които биха могли да подскажат на Малчугана идеята за аборигените. И в същност правилно предписа. Но не ми се удава напълно да избягвам тези разговори и напоследък забелязах, че Малчугана някак много болезнено преживява дори собствените си мисли относно своя начин на живот. Може би започва да се досеща? Кой го знае... Вече няколко дни очаквам прекия му въпрос. Искам да го зададе и се боя от него.

— Защо вие можете, а аз не мога?

— Това още точно не го знаем — признавам и внимателно добавям: — Съществува предположение, че ти все пак не си съвсем човек...

— Тогава какво представлява човекът? — веднага се осведомява той. — Какво представлява съвсем човекът.

Доста смътно си представям как може да се отговори на такъв въпрос и обещавам да му разкажа за това при следващата ни среща. Той ме направи истински енциклопедист. Понякога по цяло денонощие приемам и усвоявам информация. Главният информационен пункт работи за мен, най-големите специалисти в най-различни области на знанието работят за мен, имам право всяка минута да се свържа с когото и да е от тях и да помоля за разяснение — относно моделирането на П-абстракции, обмяната на веществата при абисалните форми на живот, методиката за създаване на шахматни етюди...

— Имаш уморен вид — съчувствено забелязва Малчугана. — Уморен ли си?

— Нищо — отговарям. — Трае се.

— Странно е, че ти се изморяваш — замислено съобщава той. — Аз, кой знае защо, никога не се уморявам. А какво е това умора?

Поемам повече въздух в гърдите си и започвам да му обяснявам какво значи умора. Без да престане да ме слуша, той прави фигури от камъчета, които старият добър Том обработи за него, като им придаде форма на кубчета, кълба, паралелепипеди, конуси и по-сложни фигури. В момента, когато завършвам, пред Малчугана израства съвсем сложно съоръжение, неприличащо абсолютно на нищо, но само по себе си хармонично и странно осмислено.

— Ти разказа добре — казва Малчугана. — Кажете ми, записва ли се нашата беседа?

— Да, разбира се.

— И образът е добър, ясен? Образът!

— Както винаги.

— Тогава нека дядо да разгледа тази фигура. Виж, дядо: точките на изстиване са тук, тук и тук...

Дядото на Малчугана, Павел Александрович Семьонов, работи в областта на реализирането на абстракциите според Парсивал. Той е редови учен, но е човек с голяма ерудиция и Малчугана поддържа постоянна творческа връзка с него. Павел Александрович ми каза, че Малчугана често мисли наивно, но винаги оригинално и някои от неговите конструкции представляват определен интерес за теорията на Парсивал.

— Непременно — отговарям. — Непременно ще предам. Още днес.

— А може би това са ненужни неща — изведнъж заявява Малчугана и с едно движение помита цялата си конструкция. — Какво прави сега Льова? — пита той.

Льова е старши-инженерът на базата, голям шегаджия и знае много вицове. Когато Льова разговаря с Малчугана, околопланетният ефир се изпълва със смях и хазартни викове, а аз изпитвам нещо като ревност. Малчугана много обича Льова и всеки път пита непременно за него. Понякога пита и за Вандерхузе и тогава се чувства, че сладостната тайна на бакенбардите досега е останала неразгадана и интересна за него. Един или два пъти ме попита за Комов и ми се наложи да му обясня какво представлява проектът „Ноев ковчег-2“, а също и защо на този проект му е нужен ксенопсихолог. А виж за Мая не попита нито веднъж. Когато се опитах сам да заговоря за нея, когато се опитах да обясня, че дори и да го е лъгала, Мая го е правила за негово, на Малчугана, добро, че от нас четиримата именно Мая първа е разбрала колко му е тежко и как се нуждае от помощ — когато се опитах да му разясня всичко това, той просто стана и си отиде. И пак така стана и си отиде, когато веднъж, по някакъв повод, започнах да му обяснявам какво е лъжа...

— Льова спи — казвам аз. — Сега тук при нас е нощ, по-точно нощното време на бордовото денонощие.

— Значи, ти също спеше? Пак ли те събудих?

— Не е страшно — казвам искрено. — На мене ми е по-интересно с теб, отколкото да спя.

— Не. Ти върви да спиш — решително се разпорежда Малчугана. — Все пак ние сме странни същества. Непременно трябва да поспим.

Това „ние“ ми действа като балсам на сърцето. Впрочем напоследък Малчугана често казва „ние“ и аз започвам лека-полека да свиквам.

— Отивай да спиш — повтаря Малчугана. — Но преди това ми кажи: докато спиш, кой ли

няма да дойде на този бряг?

— Никой — казвам, както винаги. — Можеш да бъдеш спокоен.

— Това е добре — отговаря той удовлетворен. — Та ти отивай да спиш, а аз ще ида да си помисля.

— Разбира се, върви — казвам.

— Довиждане — произнася Малчугана.

— Довиждане — произнасям и се изключвам.

Но аз знам какво ще се случи по-нататък и не отивам да спя. Напълно ми е ясно, че и днес пак няма да се наспя.

Той седи в обикновената си поза, с която свикнах и която вече не ми се струва мъчителна. Известно време се вглежда в угасналия екран върху челото на стария Том, после вдига очи към небето, сякаш се надява да види там, на двестакилометровата височина, моята база, съединена със спътника на Странниците, а зад гърба му се разстила познатият ми пейзаж на забранената планета „Ноев ковчег“ — пясъчните дюни, поклащащата се шапка от мъгла над горещото тресавище, мрачният хребет в далечината, а над него — тънките и дълги линии на колосалните, загадъчни както преди, а може би и завинаги съоръжения, приличащи на гъвкави, тревожно трептящи антени на чудовищно насекомо.

Сега при тях е пролет, по храстите са нацъфтели големи, неочаквано ярки цветове, над дюните струи топъл въздух. Малчугана се озърта разсеяно, пръстите му прехвърлят шлифованите камъчета. Гледа през рамо към хребета, обръща се и известно време седи неподвижно с наведена глава. След това, взел решение, протяга ръка право към мен и натиска клавиша за повикване, намиращ се под самия нос на Том.

— Здравей, Стас — казва той. — Наспа ли се вече?

— Да — отговарям. Смешно ми е, макар и да ми се спи ужасно.

— Слушай, Стас, хубаво би било да си поиграем сега. Нали?

— Да — отговарям аз. — Няма да е лошо.

— Щурец край огнището — казва той и известно време мълчи.

Чакам.

— Добре — проговаря бодро Малчугана. — Хайде тогава пак да поговорим. Хайде?

— Разбира се — казвам. — Хайде.

Бележки

[1] ЧП — чрезвычайное происшествие (извънредно произшествие). — Б.пр. ↑

[2] Комкон — Комисия по контактите. — Б.пр. ↑

[3] Индуктор — в случая телепат, внушаващ мисли от разстояние — Б.пр. ↑

[4] Транслатор — машина за превод. — Б.пр. ↑

[5] Мъртво пространство — в случая пространството, недостъпно за наблюдение. — Б.пр. ↑

[6] УАС — Управление на активните средства. — Б.пр. ↑

[7] ПМО — Противометеоритно оръдие. — Б.пр. ↑

[8] Надир (астр.) — точка, противоположна на зенита. — Б.пр. ↑

[9] БВ — бордово време — условно време, с цел да се запази обичайната за човека смяна на деня и нощта в Космоса — Б.пр. ↑

[10] Т.О. — „трето око“ — миниатюрен телевизионен предавател — фантаст. — Б.пр. ↑

КРАЙ

Към следващото произведение от поредицата „*XXII век*“ — романа „*Далечната планета*“